

50

1951–2001

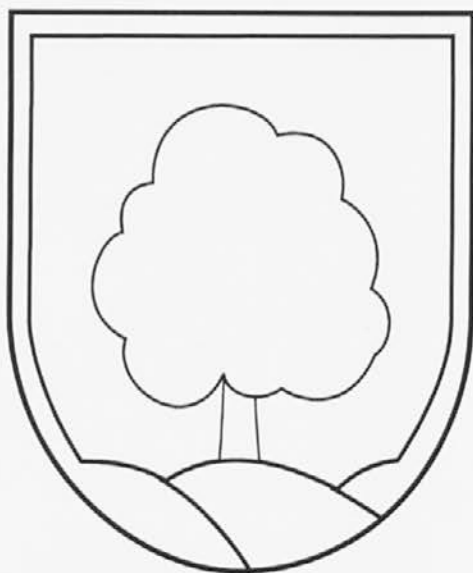
ZGODOVINA
KULTURA
ŠOLSTVO
ALPINIZEM
ZANIMIVOSTI

KOROŠKI FUŽINAR

LETO 51 ŠT. 2 NOVEMBER 2001 500 SIT

POKROVITELJI

OBČINA RAVNE NA KOROŠKEM

Gačnikova pot 5
2390 Ravne na Koroškem

OBČINA MEŽICA

Trg svobode 1
2392 Mežica

**OBČINA
ČRNA NA
KOROŠKEM**

Center 101
2393 Črna na Koroškem

OBČINA PREVALJE
Trg 2a, 2391 Prevalje

Koroški fužinar je ustanovila Železarna Ravne leta 1951. Ta številka je izšla s pomočjo objavljenih pokroviteljev. Izdal in založil jo je Fužinar Ravne, d. o. o., Koroška cesta 14, Ravne na Koroškem. Uredništvo: glavna in odgovorna urednica mag. Andreja Čibron-Kodrin, tehnična urednica Jelka Jamšek. Lektoriranje: Miran Kodrin, prof. Tel.: (02)-82-21-131, int. 6305 (urednica). Elektronski naslov; Andreja.Cibron@sz-metal.si Naslov uredništva: Fužinar Ravne, d. o. o., Koroška cesta 14, 2390 Ravne na Koroškem. Tisk: ZIP center, d. o. o., Ravne na Koroškem. Na podlagi Zakona o davku na dodano vrednost (Ur. list RS št. 89/98) sodi časopis med proizvode, za katere se obračunava davek na dodano vrednost po stopnji 8%. Ponatis prispevkov ni mogoč brez dovoljenja uredništva. ISSN C500-0610

VSEBINA

<p>TRIJANČILO MU JE REDKO, ZVONILO VEČKRAT Ob 50-letnici Koroškega fužinarja 2 Marjan Kolar</p>	<p>ŠOLSTVO NA ČRNJANSKEM JE STARO 190 LET 37 Irena Greiner</p>
<p>PRIJATELJU ZA PETDESET LET (Spomini na urednikovanje) 8 Jože Šater</p>	<p>IZ ZAKULISJA NEKE STOLETNICE ... 40 Martina Podričnik</p>
<p>MED ŽELJAMI IN MOŽNOSTMI (Razgledi po zadnjem desetletju Koroškega fužinarja) 10 Andreja Čibron-Kodrin</p>	<p>PIHALNI ORKESTER RUDNIKA MEŽICA Stoletnica vedno mlajšega orkestra 42 Ajda Vasle</p>
<p>BIBLIOGRAFIJA KOROŠKEGA FUŽINARJA KOT NENADOMESTLJIV VIR INFORMACIJ V KOROŠKI OSREDNJI KNJIŽNICI DR. FRANCA SUŠNIKA RAVNE NA KOROŠKEM 13 Simona Šuler Pandev</p>	<p>SKUPAJ PO POTI 10 let Društva rejniških družin Mežiške doline 45 Tilka Konečnik in Marta Vrenčur</p>
<p>LIKOVNA PODOBA FUŽINARJA 15 Maja Pučl</p>	<p>DOBJA VAS, QUO VADIS? (2. del) 48 Aljaž Gradišnik</p>
<p>PIHALNI ORKESTER ŽELEZARJEV RAVNE MED SVETOVNO ELITO 16 Brane Širnik</p>	<p>KO SPREGOVORIJO STARI DOKUMENTI Zanimivosti iz zgodovine Tomaževe domačije 52 Franc Gornik</p>
<p>DVE NOVI KNJIGI VINKA OŠLAKA21 Marjan Kolar</p>	<p>PO PETINSEDEMDESETIH LETIH NA GORI 54</p>
<p>KOROZIJA IN PROTIKOROZIJSKA ZAŠČITA SKULPTUR FORME VIVE 23 Vanja Ferk Grampovčan</p>	<p>PLANINSKA ŠOLA V KEKČEVI DEŽELI 57 Janja Čebulj, Lucija Medvos, Marija Jurgec, Jasna Bezjak</p>
<p>MANJ ZNANA LETA V ŽIVLJENJU AVGUSTA KUCHARJA 24 Marjan Kolar</p>	<p>Potopis alpinistične odprave v perujske Ande KJER ŽIVIJO DOBRI LJUDJE IN KJER SE USTAVI ČAS 59 Boštjan Butolen</p>
<p>PRED 50 LETI JE BILA ZGRAJENA AMBULANTA V GUŠTANJU 26 Ervin Wlodyga</p>	<p>VZAJEMNA ZDRAVSTVENA ZAVAROVALNICA D.V.Z. – DRUGO LETO NA SAMOSTOJNI POTI..... 68 Gorazd Dretnik</p>

TRIJANČILO MU JE REDKO, ZVONILO VEČKRAT

Ob 50-letnici Koroškega fužinarja

Marjan Kolar

Pomanjkanje in pritiski, a tudi enakost in gradnja novega

V začetku 50. let smo živeli še vedno slabo. Živila so bila na karte, redke tekstil na pike. Trgovine so bile slabo založene. Poznala se je gospodarska blokada Sovjetske zveze zaradi resolucije Informbiroja. Odnosi z Vatikanom so bili napeti, na Zahod smo se odpirali počasi in z nezaupanjem. Toda naj je bila realnost še tako bedna, je bila vseeno nekajkrat boljša kot komaj nekaj let oddaljeni čas vojne in okupacije.

Partija, ki je na čelu NOB prinesla deželi svobodo, z revolucijo pa globoke socialne spremembe, je imela zato pri veliki večini ljudi zelo velik kredit. Že res, da je oblast razglasila za razredne sovražnike tovarnarje, trgovce in kulake ter jih razlastila, da je kmete stiskala z obveznimi oddajami in davki ter preganjala duhovščino, kjer je mogla, toda zato je z agrarno reformo dala vaški revščini nekaj zemlje, z nacionalizacijo pa (kako velikansko darilo!) tovarne delavcem.

Vsi časopisi so res pisali po istem kopitu ter bili polni parol za ljudstvo in psokv za "nasprotnike ljudstva", tudi ideološki pritiski so bili močni, sodišča so po tekočem traku obsojale notranje sovražnike in Goli otok je bil poln, toda vse to je skupaj z nesvobodo duha in z nenehnim zalezovanjem tajne policije bolelo kvečjemu intelektualce in katere od pisateljev (ne vseh).

Večini ljudi se vse naštetu ni zdelo kaj slabega, kajti to je obenem vendarle bil tudi čas udarniškega dela in mladinskih delovnih brigad. Vsi smo bili tovariši in beseda "gospod" je postala žaljivka. Nova oblast je omogočila šolanje otrokom delavcev in kmetov, nekdanjim hlapcem in deklam (zdaj delavcem v novih tovarnah) je gradila stanovanjske bloke, zato je bila ta oblast vsekakor dobra.

Domač časopis kot nevsiljiva protiutež uniformiranemu tisku

Če s temi dejstvi pred očmi listamo po prvih letnikih Koroškega fužinarja, je treba toliko bolj spoštovati njegovega ustanovitelja Avgusta Kuharja in

dr. Franca Sušnika, Kuharjevega prijatelja in zvestega sodelavca. Izdajati časopis, ki je ob sicer iskreni hvali dela v železarni, njene rasti, proizvodnje in "delavskega parlamenta" z ljubeznijo prikazoval tudi preteklost koroških krajev in industrije, pa narodne običaje in župnijske kronike, je bilo dejanje izjemnega civilnega poguma.

Ko je namreč takratno časopisje slikalo resničnost črno-belo in se trudilo usmerjati ljudi na ideološko edino pravilno pot, je Koroški fužinar, nasprotno, skozi obraze preteklosti opozarjal, da so ljudje kaj vredni le kot osebnosti, ne kot po enem kalupu ulite figure. "Reakcionarni" stari svet pa je prikazoval kot simpatično raznolik in ustvarjal.

Za rast železarne in oživiljanje kulturne dediščine

Takšen je ta časopis lahko bil zato, ker sta bila tako Kuhar kot Sušnik močni osebnosti, oblikovani v desetletjih pred 2. svetovno vojno. Oba sta bila po izobrazbi in vedenju gospoda v lepem pomenu te besede, a po poreklu je bil prvi bajtarski, drugi delavski sin in teh korenin sta se živo zavedala.

Ko je Avgust Kuhar leta 1951 jeseni začel izdajati Koroški fužinar, je bil star 45 let, dr. Franc Sušnik pa 52. Predtem sta oba svoja najlepša moška leta preživela zunaj domačega kraja – Kuhar na Jesenicah, Sušnik v Mariboru. Sušnik je tam ustvaril svoje najpomembnejše knjige, predvsem Pregled svetovne literature leta 1936, Kuhar je imel za seboj urejanje enega letnika Elektrotehniškega vestnika in štirih letnikov Tovarniškega vestnika Kranjske industrijske družbe (železarne) Jesenice. Temeljito je obvladal področji racionalizacije dela in varstva pri delu, izdal je že brošuro o malih obratnih izboljšavah in imel obilo gradiva za izdajo nadaljnjih dveh strokovnih knjig.

Zato je bila v vsaki številki njegovega časopisa naravno na prvem mestu železarna. Tu je Kuhar širikrat na leto izpričeval širino svojega poznavanja

zakonitosti industrijske proizvodnje, zaposlene je pozival k strokovnemu in racionalnemu, predvsem pa varnemu delu. V Koroškem fužinarju je bil torej učitelj in prosvetitelj delavcev, ker je želel, da domača železarna ne bi zaostajala za naprednejšimi tujimi.

Iskreno se je veselil vsakega uspeha v tovarni in kraju, hvalil je vse dobro, slabo je dobrodušno grajal. Seveda pa se je še posebno razživel v drugem delu časopisa.

Če danes listamo zanosne, domačijsko obarvane prve letnike Fužinarja, se zato ponuja misel, da sta oba njegova ustanovitelja po povratku domov zelo močno začustvovala s svojo rodno deželo. To kažejo predvsem besedila, ki segajo v njuno otroštvo in mladost. Pri tem je Kuhar prispeval bolj novinarsko, Sušnik literarno oblikovane prispevke. V takšni, pol literarni, pol dokumentarni obliki bi jih bilo težko objaviti v katerem od časnikov tistega časa, so se pa kmalu priljubili in uveljavili kot žlahtna domačijska publicistika, ki je postala kar nekak zaščitni znak Koroškega fužinarja.

Bogastvo delavskega in kmečkega izročila

Popolnoma neznana Mežiška dolina na znanstvenem in literarnem področju takrat seveda ni več bila, saj je njene starosvetnosti razkril etnolog Franc Kotnik, o družbenih vprašanjih pa so pisali Vinko Möderndorfer, Karel Doberšek in Jožko Jurač, da o Prežihovem Vorancu sploh ne govorimo. Toda bogastvo se je še vedno ponujalo povsod, od spomenikov iz rimskih časov do razvalin srednjeveških gradov, od ostankov starih fužin do nerazkritih lepote kmečke in cerkvene arhitekture.

Kamorkoli so torej segali strokovnjaki z znanjem in s poslušom, povsod so se jim odpirala področja za raziskovanje ali vsaj za "zakoličenje terena". Opomnimo, da se je Koroški fužinar zazrl v zgodovino železarstva, še preden je leta 1954 izšla Mohoričeva Industrializacija Mežiške doline, in da je kasneje Kuhar izbrskal letnico 1620 kot začetek fužinarstva v Mežiški dolini.

Seveda pa je Koroški fužinar predvsem vestno beležil vse nove pridobitve železarne in Raven ter je tako po 50 letih že tudi sam postal zgodovinski vir.

Moja istočasna vzporednica od Osamelca do Svita

Moji spomini sploh ne bi spadali sem, če ne bi bil leta 1964 nasledil Avgusta Kuharja, predtem pa nekaj let sodeloval z njim. Sam sem imel namreč jeseni 1951, ko je izšla prva številka Koroškega fužinarja, v mislih popolnoma drugačno vrsto pisanja. Star sem bil 18 let, hodil sem v 7. razred ravske gimnazije, nekaj malega sem že napisal v šolsko glasilo Novo brazdo, okrog mojega eseja OSAMELEC pa se je prav takrat

**Avgust Kuhar –
pobudnik in prvi urednik**

razvnela ostra politična debata. Ker sem imel v dr. Sušniku, prof. Ignacu Kameniku in prof. Janku Messnerju dobre zagovornike, povrh pa še dosti sreče, sem kljub ideološko spornemu besedilu smel dokončati gimnazijo in maturirati. Marsikateri podobno kritični pisec moje generacije v Mariboru in drugje tega ni mogel.

Kar sem v naslednjih petih letih pisal in objavljaj predvsem v mariborski literarni reviji Svit, je bilo seveda zelo zelo drugačno od usmeritve Koroškega fužinarja. Tako sem za ta časopis napisal svoj prvi članek leta 1954, in sicer o Sokličevem muzeju v Slovenj Gradcu. Ker je bil honorar zanj izredno nizek, jaz pa sem kot študent brez štipendije denar zelo potreboval, nisem v objavo precej dolgo poslal ničesar več. Pravzaprav sem začel s Koroškim fužinarjem resneje sodelovati šele leta 1961, ko sem se zaposlil v Železarni Ravne.

Štiri leta v šoli Avgusta Kuharja

Avgust Kuhar takrat sicer ni bil več sekretar podjetja, imel pa je toliko pomembnih funkcij, da so jih po njegovi smrti prevzeli kar trije ljudje. Bil je vodja oddelka za varstvo pri delu, vodja propagande, vodja tovarniškega tiska in vodja strokovne knjižnice.

Kot knjižničar sem imel seveda popolnoma specifično delo katalogiziranja in izposojanja knjig, toda ker je bil Kuhar moj šef, sem moral opravljati zanj tudi vsakršne druge naloge: predvsem je bilo treba redno jezikovno popravljati besedila za Koroški fužinar. Treba pa je bilo

Marjan Kolar – v 70. letih

tudi prisostvovati izbiranju naslovov vsaj za uvodnike. (Tipičen tak primer sem opisal v svojem romanu *Išči poldan*, str. 227–229). Redno je bilo treba hoditi s Kuharjem na prelome časopisa v mariborsko tiskarno in tam korigirati krtačne odtise. Treba se je bilo tudi udeležiti kakšnega novinarskega tečaja.

Kot sem že omenil, sem bil ob nastanku Koroškega fužinarja star 18 let, ob njegovi 10-letnici sem jih torej imel 28. Tačas sem objavljaj prozo v raznih slovenskih literarnih revijah, leta 1961 je izšla moja prva knjiga novel in pisal sem drugo – zbirko humoresk in satir. Obe sta bili po svoji družbeni kritičnosti sicer še vedno precej daleč od vsebinskega in predvsem nazorskega področja Koroškega fužinarja, nisem pa videl več nobenega razloga, zakaj ne bi mogel ob svoji prozi pisati tudi publicistike za potrebe tega časopisa, in tako sta ti dve zvrsti pisanja začeli obstajati druga ob drugi.

Kuhar mi je štirikrat na leto nazorno kazal, kako se zbira gradivo za lokalni časopis, kako se obdeluje in naposled zaključí z avtorsko – uredniško noto. Pri tem je izpričeval veliko posebnosti, zaradi katerih se je zelo razlikoval od drugih urednikov tistega časa. Zato se je kasneje sicer dalo ohraniti vsebinsko usmeritev njegovega časopisa, ni pa bilo mogoče (niti to ne bi bilo okusno) posnemati Kuharjevega osebnega stila.

On je bil predvsem domačin, Korošec starega kova, ki je pomnil te kraje in ljudi z začetka 20. stoletja. Zato se je z mnogimi domačini tikal in je lahko nanje zmeraj računal kot na sodelavce Fužinarja. Poleg tega je premogel neposnemljivo družinsko posebnost Kuharjev, ki se ji je reklo: jednat, odrezav, duhovit, včasih tudi zafkrljiv način izražanja.

Če je bilo namreč vodenje službe za varstvo pri delu njegov poklic in kruh, je bil Koroški fužinar njegov konjiček. Vse leto je izbiral primerne fotografije za svoj časopis in koval zanje podpise (komentarje), seveda pa je vabil tudi dopisnike. Vmes je nenehno, a izjemno domiselno variiral pozive delavcem k varnemu delu, z mogočnimi besedami je na prvih straneh (včasih kar pretirano) kadil članom organov samoupravljanja, hvalil koroški mošt in si izmišljal zmeraj nova pompozna gesla za vsakdanjo rabo. Tako je dobesedno živel za svoj časopis in nekaj let je vse skupaj kazalo precej idilično podobo.

Čas je trdo zahteval informativno glasilo

Videz pa je varal. Razvijalo se je samoupravljanje in politika je zato vse glasneje terjala obveščanje o sprotnih zadevah in po vsej Sloveniji so v tovarnah ustanovljali nove časopise, ki so mesečno poročali o proizvodnji, o delu samoupravnih organov in sindikata pa o problemih delavcev. Takega novinarstva se je Kuhar upravičeno bal. Sicer se je zahtev te vrste otepal, češ "vsakih čenč ne bomo objavljali" (kako prav je imel!), toda na regijskih in republiških posvetih urednikov tovarniških glasil so politiki ob analizi stanja na področju obveščanja po tovarnah zmeraj znova kritizirali starinsko zasnovo in vsebino Koroškega fužinarja in terjali spremembo. Čeprav se je Kuhar takšnim srečanjem največkrat izognil in včasih poslal tja mene, mu je bilo seveda jasno, kaj hočejo od njega, in bilo mu je težko.

Spremembam je bil, nasprotno, zelo naklonjen tudi takratni direktor železarne Gregor Klančnik, ker pa je bil Kuharjev prijatelj, se z njim ni hotel prerekat. Toda ko je usoda hotela, da je Kuhar leta 1964 hudo zbolel, je za njegovim hrptom ukazal ustanovitev novega mesečnika, ki mu je sam izbral ime **INFORMATIVNI FUŽINAR**, in odločil je, da je treba do oktobra pripraviti prvo številko prvega letnika.

Kuharju sem v bolnišnico prinesel krtačne odtise poletnega Koroškega fužinarja, o nastajanju Informativnega fužinarja sem molčal. Potem se je izteklo tako, da je Kuhar umrl, novi Fužinar pa je izšel prav ob njegovi smrti.

Soobstajanje dveh Fužinarjev

Klančniku je treba priznati, da ni ukinjal Koroškega fužinarja. Za svojega je štel pač mesečnik, za katerega je rad pisal kar uvodnike, skoraj vsak mesec pa vsaj članke ter mu je tako kljub uredniškemu odboru in uredniku večkrat kar sam določal vsebino. Koroški fužinar je prenašal in delitev dela je razumel tako: aktualne teme naj obravnava mesečnik, članke trajnejše vrednosti naj objavlja trimesečnik.

Koroški fužinar je še naprej izhajal štirikrat na leto na približno 40 straneh. Za vsako številko je bilo treba

zbrati okoli 140 strani člankov in okoli 30 fotografij. To je pomenilo toliko kot vsako leto izdati štiri knjige. Informativni fužinar je obsegal sicer le po 16 do 20 strani, ki pa jih je bilo zato treba "narediti" vsak mesec. Ker smo izhajali na počasnem knjižnem tisku, ne na hitri rotaciji, je bilo že od začetka težko ohranjati aktualnost, kmalu pa smo bili na ta račun deležni že tudi kritik.

Nekajkrat se je zato pojavil predlog, da bi tudi na Ravnah po zgledu Tama in Železarne Jesenice prešli na rotacijo in izdajali tednik. Na srečo so tiskarne same priznavale, da se rotacija izplača šele pri 5.000 in več izvodih, nas pa v železarni takrat ni bilo toliko. Sam sem bil proti rotaciji, saj sem vedel, da bi po eni strani pomenila noro vsakotredensko dirko med tovarno na Ravnah in tiskarno v Mariboru, po drugi strani pa zanesljivo tudi konec Koroškega fužinarja, saj obeh časopisov že fizično ne bi bilo mogoče izdajati, o prioritetah pa seveda nikoli ni bilo dvoma.

Ker sva bila pri tem delu zaposlena samo urednik in tajnica (od vsega začetka Jelka Valtl-Jamšek), izdajanje takšnih dveh vzporednih Fužinarjev ni bilo lahko. Zares radi so Koroški fužinar namreč imeli in dopisovali vanj domači inženirji, predvsem Mitja Šipek, seveda še naprej dr. Sušnik pa Kuharjevi prijatelji in stari sodelavci, npr. Rok Gorenšek, Ajnžik in Ervin Wlodyga.

Kuharjevega navdušenja in romantike nisem mogel ne hotel posnemati, sem se pa trudil, da Koroški fužinar ne bi zaostajal za zgodovinsko etnološkimi zborniki, kakršni so takrat skoraj vsako leto izhajali v Celju, na Ptuj, v Kamniku in drugje, vanje pa so pisali domači strokovnjaki o domačih temah.

Tačas sta železarna in mesto vsako leto bolj spreminjala svojo podobo. Priseljevali so se tujci – Slovenci predvsem iz Štajerske, Neslovenci iz vse države. Tem Koroški fužinar ni pomenil dosti, zato ga niso kupovali. Takrat se je tudi politična klima precej sprostita in kioski so začeli ponujati pisan tisk, ki v 50. letih ideološko ne bi bil dopusten: Mali romani, romani X 100, 300 čuda, stripi itn. To je bila huda konkurenca za Koroški fužinar. Če smo torej hoteli ohranjati kupce (in s tem časopis), smo morali skrbeti za članke iz vse doline, ne samo z Raven in s Prevalj.

Težava s kvalitetnimi sodelavci

Številke iz tistih let ne kažejo samo, kdo je pisal vanj, temveč še bolj, kdo je živel v Mežiški dolini, pa njegovega imena v njih ne najdemo. Preden se vprašam, ali Koroškemu fužinarju niso zvonili samo brezbrizni prišleki in kratkovidni zagovorniki samoupravnega informiranja, temveč s svojo abstinenco tudi nekateri intelektualci – rojeni domačini, moram povedati, da pisanje dobrih strokovnih člankov sploh ni lahko delo.

Načelno jih lahko piše le strokovnjak z določenega področja, ki po diplomu ni nehal študirati oziroma raziskovati. Pri tem je dosti lažje strokovnjakom, ki so

**Jože Šater –
urednik med letoma 1975 in 1990**

zaposleni v muzejih, knjižnicah in galerijah, ker je tam raziskovanje njihova delovna dolžnost, mnogo težje pa je npr. profesorjem na srednjih šolah, ki imajo obilo dela z učnimi obveznostmi, pa jim redko ostane energije še za raziskovalno delo. Ker tudi honorarji nikoli niso mogli dejansko plačati vloženega truda, je velik del krivde za neveliko sodelovanje tudi pri izdajatelju časopisa.

Tembolj so zato spoštovanja vredni raziskovalni samouki (npr. Ervin Wlodyga in Franjo Gornik), ki so z marljivim zbiranjem in s skrbnim preverjanjem podatkov popisali marsikatero pomembno temo iz lokalne zgodovine.

Res je tudi, da se Koroški fužinar po ugledu nikoli ni mogel resno primerjati s strokovnimi revijami in zato objavljane v njem strokovnjakom ni prinašalo dosti točk za osebne bibliografije. Kljub temu pa se ni zdelo zamalo napisati kaj vanj npr. slavistki prof. Alenki Glazer, zgodovinarju in kasnejšemu akademiku dr. Jožetu Mlinariču, arheologu prof. Stanku Pahiču in prof. Andreju Ujčiču, kasnejšemu sekretarju za kulturo LRS.

Preveč ljudi je takrat sodelovalo z menoj bodisi s članki ali fotografijami, da bi jih mogel naštet, zato se iskreno zahvalim vsem. Ne smem pa mimo stalne podpore ravnatelja gimnazije Toneta Golčerja in nekaterih športnih funkcionarjev na čelu z Jožetom Šaterjem, ki nikoli niso odrekli predstavitev svojega dela. Zahvaliti se moram tudi prof. Tonetu Sušniku pa arhitektoma Urbanističnega biroja Francu Meznerju in Andreju Lodrantu ter posebej sodelavcem Delavskega muzeja Maksu Dolinšku in prof. Alojzu Krivogradu, kasneje pa mag. Karli Oder in Miroslavu Osojniku. Njihovi prispevki so časopisu dajali potrebno strokovno težo.

**Andreja Čibron-Kodrin –
sedanja urednica**

Našel sem tudi nekaj sodelavcev samoukov iz zgomjega konca doline, kot npr. Rudolfa Jasserja in Šanclovega Zepija. Za kakšno številko sem sam napisal članke s po štirimi, petimi različnimi psevdonimi, pa je nekako šlo.

Kljub stiski za kakovostne sodelavce sem se branil nabuhlega na silo bukovištva in kleparstva pesmic. V 70. letih, torej v času, ki je demagoško trdil, da "smo vsi politiki in vsi umetniki", sem vztrajal pri preprosti primerjavi: kakor pri jeklu ne poznamo in zato ne priznamo občinske ali regionalne kvalitete, tako naj velja enako pravilo tudi pri umetnosti. Seveda lahko gojimo ljubiteljsko kulturo, toda zavedati se moramo njenih domotov.

To v "svinčenih letih", ko so namesto gimnazij uvedli usmerjeno izobraževanje, kakovost pa zmerjali za "elitizem", ni bilo popularno. Bolj uredniku in takšnemu njegovemu pojmovanju kakovosti v besedni umetnosti kot Koroškemu fužinarju so bili zato nenaklonjeni družboslovci, nosilci nove ideologije, ki so kasneje na Ravnah ustanovili Medobčinsko študijsko središče, se naselili v Študijski knjižnici in od leta 1978 do leta 1990 v njej prirejali številne politične seminarje, zraven pa odločali, kaj je v kulturnem in javnem življenju "na liniji" in kaj ne. – Kadar bo arhiv te ustanove dostopen javnosti, bi bilo zelo poučno izvedeti za vsebino, značaj, obseg in dolgoročni pomen njenega dela.

Priznanja in zametki založniške dejavnosti

Na srečo iz tistih let ne pomnim samo zoprnij, ampak tudi kaj lepšega. Tako hranim npr. pismo pisatelja Draga Druškoviča z dne 22. 10. 1968, v katerem je med drugim zapisal:

"Redno prebiram 'Fužinarja', in če prav presojam, se Vam je posrečilo ohraniti prizadevanja vredno barvitost naših krajev; zame, ki skušam ob izdaji Prežihovih del pripravljati spremno besedo – je Fužinar še nadalje nepogrešljiv vir."

Kot vir so ga v svojih delih citirali tudi npr. akademik geograf Ivan Gams, rojak iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu, pa zgodovinarji in etnologi. Zelo pogosto je naveden tudi v diplomskih in magistrskih nalogah ter disertacijah domačinov.

Koroški fužinar je leta 1970 prejel občinsko nagrado in srebrni znak OF z ustreznimi utemeljitvami.

Izdali smo brošuro "720 let Ravne na Koroškem" in "Vodnik po Delavskem muzeju". Ker pa med kulturniki ni bilo čutiti zavzetosti, kakršna je bila zmeraj značilna za Slovenj Gradec, se ta zametek založništva v kraju ni prijel. Možno je seveda tudi, da razmere takrat za kaj takega še niso bile zrele.

Bolezen je spet prinesla spremembo

Samoupravljanje je šlo svojo pot in se vedno bolj razvijalo, to pa je zahtevalo spet nove, zmeraj bolj razvejene oblike informiranja. Ne samo, da Koroški fužinar tem zahtevam nikoli ni ustrezal, tudi mesečnik se je kazal vedno bolj zastarel. Potreben bi bil vsaj 14-dnevnik in zraven še kaj.

Odločitev je prinesla poleti leta 1975 moja osemmesečna bolniška odsotnost iz železarne. Za tisti čas me je pri tovarniškem tisku nadomestil **Jože Šater**. Ker je medtem prevagalo mnenje, da mora tovarniški tisk čimbolj streči sprotne informiranju, se je uredništvo kadrovsko okrepilo, dela pa je bilo še vedno toliko, da ob tem preprosto ni bilo več mogoče urejati še Koroški fužinar. Zato ga je po moji vrnitvi na delo obdržal Šater, ki ga je nato urejal do svojega odhoda v pokoj v začetku leta 1990.

14 zelo plodnih let Koroškega fužinarja

Prva opazna sprememba, značilna za vse to obdobje, je bila za polovico in več razširjen obseg, saj so številke, ki so prej redko presegle 40 strani, zdaj narasle na rednih 60 do 80 strani. Seveda se v tem času ni naenkrat za toliko povečalo število kvalitetnih sodelavcev, le krajšalo se praktično ni več nobenih prispevkov. Sicer pa je postala za to obdobje samoupravljanja na vseh področjih življenja značilna velikanska proizvodnja raznih vrst pisnih gradiv.

Koroški fužinar je torej zdaj objavljajl precej referatov s konferenc DPO, govore občinskih funkcionarjev za državne praznike, besedila o stabilizaciji, razvojne programe in obsežne članke strokovnjakov iz železarne ter veliko spominov iz

NOB. Sploh je Odbor koroških partizanov iz Ljubljane zdaj dobil močno besedo pri urejanju.

Obilo prostora je časopis namenil športu in ljubiteljski kulturi ter domačim piscem amaterjem.

Kakor je tako povečani obseg po eni strani prinesel marsikaj dolgovoznega, novinarsko neobdelanega, torej nepotrebne, in je večkrat ponudil v branje bolj surovino kot končni izdelek, pa to po drugi strani posebno iz časovne razdalje pomeni zelo avtentičen prikaz miselnosti in dejavnosti tistega obdobja. Gore delegatskih gradiv za najrazličnejše seje so po določenem času sicer šle v arhiv in na odpad, vse, kar je bilo objavljeno v Koroškem fužinarju, pa je za zmeraj ostalo za spomin in opomin.

Vodilni ljudje v tistem času (seveda ne samo takrat) so bili tudi prepričani, da je zlato prav vse, kar napišejo, in da je torej vsako krajšanje njihovih besedil greh. Bili so polni lastne pomembnosti in Koroški fužinar je zvesto stregel takšnim željam. Ker se zraven tega nihče ni vprašal, koliko vse to stane, plačilo računov ni bilo problem.

Samoupravljanje je pustilo Koroški fužinar pri miru

Za dobrega politika je takrat veljal tisti, ki mu hitrega informiranja v železarni nikoli ni bilo dovolj. Zato je Informativni fužinar za nekaj časa moral postati 14-dnevnik. Ko smo se vrnili na mesečnik, smo ob njem začeli skoraj tedensko izdajati Novice, ki so mogle in kdaj tudi morale iziti kadarkoli, poleg tega smo obveščali še po razglasni postaji. Čeprav smo bili takrat na oddelku za informiranje ob tajnici zaposleni še trije novinarji, je bilo dela za vse dovolj.

Ker je Koroški fužinar spadal v drugo organizacijsko enoto železarne, je na srečo ostal zunaj takšnih pritiskov. Sicer pa se je takrat po malem že bližal razpad Jugoslavije, krušil se je sistem socialističnega samoupravljanja in pred vrati je bil konec vladavine ene stranke.

Racionalizacija in nova ogroženost

Ko mi je bilo v začetku leta 1990 znova ponudeno urejanje Koroškega fužinarja, sem ga sprejel s pogojem, da ga smem racionalizirati in prenoviti. Potem sem opravil naslednje spremembe:

- prepolovil sem obseg,
- od 4 sem prešel na 2 številki letno,
- pomanjšal sem format in spremenil zunanjo podobo,
- znova sem uvedel selekcijo člankov po načelu kakovosti.

Namesto politike so v njem več besede dobile stroke, izpadli so pogrebni govori, spomini na NOB

(ne, ker bi imel kaj proti njim, le vse pomembno je bilo do takrat dobesedno objavljeno že po trikrat) in začetniško leposlovje.

Seveda so spremembam sledile tudi neizbežne zamere, toda teh sem bil vajen.

Večjo nevarnost je predstavljala želja vodstva železarne, da bi iz Novic in obeh Fužinarjev ustanovili – tednik. Tako je kljub še takšnim racionalizacijam prihodnost Koroškega fužinarja znova postala vprašljiva. Iz beležke s sestanka članov uredništva z vodilnimi ljudmi železarne 20. marca 1990 povzemam:

Zakaj sploh časopis v železarni?

Zato, ker goji kulturo podjetja (op.: ne govorimo več o OZD).

Informirani delavci so boljši delavci. Časopis je nosilec nove filozofije: izpostavlja posameznika (torej slovo od kolektivnosti) in večanje odgovornosti. Pisati je treba o poslovni naravi odločitev in o problemih, ne da bi pri tem uporabljali številke. Časopis naj odraža čas in ljudi.

Na srečo je bilo takrat večjih problemov toliko, da skromnejši Koroški fužinar ni predstavljal kakšne spotike in je preživel vsaj še naslednja tri leta.

Slovo in nova rast

Po opravljenih spremembah, ki so se polagoma uveljavile, se je spomladi leta 1992 tudi meni iztekla delovna doba. Bila mi je ponudena predčasna upokojitev z dokupom let, ki sem jo sprejel.

Za menoj je postala urednica Koroškega fužinarja sociologinja mag. Andreja Čibron-Kodrin. Kljub mnogim novim težavam (zaradi financiranja so se pojavile že leta 1993) ga je uspešno privedla do 50. obletnice.

Vsak časopis odraža osebnost in razgledanost svojega urednika, nadarjenost in strokovno raven njegovih sodelavcev ter (ne)posluh okolja in časa, v katerem nastaja. Koroški fužinar že deset let ustvarjajo novi rodovi domačih intelektualcev, izhajanje pa omogočajo sponzorji.

Pogoji seveda niso rožnati, saj je današnji bralec prezasičen z informacijami, konkurenca drugega tiska pa je velikanska. Samo Delo npr. tedensko izda pet prilog, vsako gospodinjstvo pa dvakrat letno zastonj prejema v nabiralnik občinske Ravenske razglede, ustrezno gradivo prevajlske občine in Merkatorjev mesečnik, o aktualnem dogajanju v dolini poročja (zdaj že tudi zastonski) mesečnik Prepih. Poleg tega je letos začel v tovarni izhajati še barvni trimesečnik Metal.

Vsi ti časopisi pa kljub svoji nedvomni kakovosti Koroškemu fužinarju vendarle še puščajo odprt prostor za nadaljnje raziskovanje vsaj na področju železarstva in strojništva, ponujajo pa se tudi zmeraj nove teme iz etnologije, sociologije, sodobne zgodovine in domačega leposlovja. Objavljanje takšnih raziskav bi še naprej ohranilo vsaj osnovne Kuharjeve in Sušnikove usmeritve izpred 50 let.

PRIJATELJU ZA PETDESET LET

(spomini na urednikovanje)

Jože Šater

Verjetno je bila prometna nezgoda "kriva", da sem postal urednik Koroškega fužinarja. Zaradi daljše bolniške odsotnosti tedanjega urednika Marjana Kolarja sem ga kot član uredniškega odbora Koroškega in tudi Informativnega fužinarja v drugi polovici leta 1975 najprej nadomeščal pri urejanju obeh glasil, po njegovi vrnitvi na delo pa obdržal urejanje Koroškega fužinarja. Še danes prav ne vem ali pa se ne spomnim, zakaj je do predaje urednikovanja prišlo samo pri Informativnem fužinarju, po vsej verjetnosti zato, ker je začel izhajati kot 14-dnevnik, vendar sem z veseljem sprejel to nalogo in kot novopečeni honorarni urednik, poleg rednega "šihata", že uredil 3. številko Koroškega fužinarja, ki je izšla 25. avgusta 1976.

Mogoče se takrat niti nisem prav zavedal, kakšno odgovorno nalogo sem sprejel. Veselja in volje do takega dela mi sicer ni manjkalo, zagnanosti tudi ne, tudi ideje so bile, kako glasilo oblikovati, le izkušenj je bilo bore malo. Bil sem kot strojni tehnik pravzaprav čisti začetnik na tem delovnem področju. Res je sicer, da sem že leta 1955 začel pisati v Koroški fužinar in bil že pod Kuharjevim urednikovanjem v "nekakšnem" uredniškem odboru, ki verjetno nikoli ni bil poimensko objavljen (spominjam se samo Vere Horjakove, ki naj bi bila tudi v tem odboru, drugih se ne spominjam, ker se skoraj nikoli nismo sestali), kjer pa sem pokrival šport, področje, ki me je zelo zanimalo in kjer sem bil "doma". Od leta 1964, ko je urednikovanje prevzel Marjan Kolar, ki naju je s pokojnim Jožetom Delalutom enkrat tudi "spravil" v tečaj za urejanje tovarniških glasil, pa sem bil redni član uredniških odborov obeh tovarniških glasil. Poleg športnih prispevkov sem začel pisati tudi potopise, zanimivosti iz železarne in kraja ter se poizkušal tudi v razgovorih (intervjujih) z različnimi osebnostmi. Pisanje mi je "ležalo", veliko sem tudi fotografiral. Iskreno sem se veselil uspehov in napredka na vseh področjih dela in življenja in teh takrat ni bilo malo in kar najbrž tudi ni nepomembno: Koroškega fužinarja sem imel rad.

V veliko pomoč mi je bila Mojca Potočnik, ki je prevzela lektorska dela, v veliko oporo pa so mi bili tudi člani uredniških odborov, s katerimi smo redno pregledovali načrtovano vsebino posameznih števil in jih po izdaji tudi

ocenili ter obravnavali pripombe na objavljeno vsebino. To so bili do konca leta 1978: Mitja Šipek, Milan Zafošnik, Jože Borštner, Silva Breznik, Fanika Korošec, Jožko Kert, Štefan Vovk in Marjan Kolar ter v naslednjih desetih letih: Silva Breznik, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. V tem obdobju smo imeli tudi že Svet Koroškega fužinarja, ki so ga poleg omenjenih članov uredniškega odbora sestavljali še: Stane Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Jelen, Marija Kolar, Ladislav Kukec, Janez Mrdavšič, Franc Rotar in Ivan Žunko. Za urejanje zadnje številke v letu 1988 in naprej pa je bil imenovan nov uredniški odbor, v katerem so bili: Majda Kotnik-Verčko, Ana Pavše, Milan Švajger in Ivan Vušnik. Poleg njih so bili v novem Svetu tudi: Boris Florjančič, Marta Kos, Emil Mori, Janez Mrdavšič in Silva Sešel. Na sejah Sveta smo večkrat razpravljali o uredniški politiki, o njeni problematiki, predvsem pa obravnavali pripombe in pritožbe na račun vsebine nekaterih člankov, predvsem tistih iz spominov na NOB.

To priložnost izkoriščam, da se iskreno zahvalim vsem za pomoč pri urejanju in izdajanju Koroškega fužinarja, še posebej tistim, ki so se z mano vred odločno in tudi uspešno uprli in zoperstavili sicer redkim občasnim poizkusom po ukinitvi Razgledov ravninskih železarjev, kakor smo v podnaslovu imenovali Koroški fužinar, in ki so se postavili v bran urednika, kadar je po njem le preveč "letelo".

V Koroški fužinar so še naprej zvesto pisali že uveljavljeni stalni sodelavci z različnih področij, ki so s svojimi prispevki vsebinsko bogatili glasilo, pridružili pa so se jim še drugi iz železarne, kraja, Mežiške doline in tudi od drugod. K sodelovanju smo vabili tudi Korošce, ki so odšli in ostali v Ljubljani in drugod po Sloveniji – uvodnik za zadnjo številko leta 1989 je napisal Danilo Slivnik, ki je bil takrat zaposlen pri ljubljanskem Delu. Priznati je treba, da sito za objavo prispevkov ni bilo več tako gosto kot prej in zato tudi pri povečanemu obsegu posameznih števil Koroškega fužinarja gradiva pravzaprav ni manjkalo, povečalo pa se je tudi število sodelavcev. Poizkušali smo širiti krog naših bralcev, objavljati prispevke, ki bi bili zanimivi za čimveč ljudi različnih starosti, poklicev in stanu, želeli smo, da bi prišel Koroški fužinar v vsako hišo. Nekaterim, najbolj upomim začetnikom smo dali tudi možnost, da kaj napišejo. Vsak, ki je objavil svojo prvo pesem ali krajši sestavek in potem uspel, bo Koroškemu fužinarju večno hvaležen. Besedo smo dali študijski knjižnici, gimnaziji in izobraževalnemu centru ter tudi osnovnim šolam in zavodom po vsej dolini, sledili smo zelo razgibanemu in bogatemu društvenemu življenju in z objavo njihovih problemov in uspehov vzpodbujali njihovo pohvalno prostovoljno delo, poizkušali s poljudnimi

zdravniškimi nasveti, kot so bila npr. nadaljevanja dr. Budne: "Kramljanje z Bico pod staro uro", in poleg strokovnih člankov, predvsem iz železarnice, objavljali tudi razvojne in stabilizacijske načrte, ki niso bili pomembni in zanimivi samo za razvoj in delo železarnice, rudnika in drugih podjetij in ustanov, ampak tudi za delavce, ki so tam delali. In teh je bilo veliko. Tudi o samoupravljanju v tovarnah in interesnih skupnostih ter družbenopolitičnih organizacijah in njihovi problematiki smo pisali, uvodnike pa so običajno prispevali direktorji in ob kakšnem prazniku tudi občinski veljaki.

Objavljali smo tudi spomine iz NOB, ki so nam jih dostavljali različni avtorji, bodisi sami udeleženci osvobodilnega boja ali tisti, ki so dogodke popisovali po pripovedovanjih in spominih partizanov. Običajno smo te prispevke zbirali in jih objavljali 29. novembra za praznik Republike. Kmalu se je pokazalo, da bodo s tem težave, ker so nekateri videli dogodke drugače, kot so bili opisani v spominih, in je prišlo zaradi tega večkrat do neprijetnih polemik. Dogovorili smo se, da Občinski odbor ZZB Ravne na Koroškem sam ugotovi, kaj je res in kaj ni res in nam šele nato pošlje prispevke v objavo. Ni pa mi poznano, da bi se Odbor koroških partizanov iz Ljubljane kako drugače spuščal v urejanje našega glasila. Druga večja nevšečnost se nam je dogodila pri objavljanju pogrebnih govorov. Objavljali smo jih, kakor prej, vendar nismo delali selekcije. Za nas so bili vsi mrtvi enaki. Ker smo izhajali vsake tri mesece, ljudje pa so umirali, je bilo naenkrat tega preveč. Piscem smo svetovali, naj raje pišejo spomine o umrlih, če so ti storili kaka dobra dela. Bilo je še več takih stresnih trenutkov – nekateri so tudi trajali. Nič kaj prijetno ni bilo, če ti je zagodel tiskarski škrat ali ti je kak avtor zadnji trenutek odpovedal prispevek, ki je imel "težo". Spominjam se tudi, da so me po objavi strokovnega članka o novogradnjah v železarni, ki je bil ilustriran tudi s skicami in florisii, zelo resno opozorili, naj ne objavljamo vojaških skrivnosti, cel hudič pa je bil, ko smo objavili Wlodygove "Lastnike naše tovarne" 25. novembra 1977. To so bili takrat namreč delavci! Nismo bili pozorni in nismo napisali "bivši". K sreči je bilo to pred prazniki in sem zato imel tri dni časa, da si opomorem. Zanesljivo je bilo v tem, kar dolgem obdobju urednikovanja še več takih in drugačnih neprijetnih dogodkov, a čas beži in hvala bogu gre marsikaj v pozabo.

Bili pa so tudi dogodki, ki so razveseljevali in vzpodbujali k nadaljnjemu delu. Najbolj vesel sem bil prijaznih besed na cesti, v tovarni in tudi takrat, kadar smo zajadrali na kmečki turizem, ko sem izvedel, da ljudje radi berejo Koroški fužinar. V največje zadovoljstvo pa mi je bilo, če so se s prodajnih mest, ki smo jih imeli po dolini, pridušali, da je zmanjkalo Koroškega fužinarja. Časopis delaš v prvi vrsti za to, da ga ljudje berejo. In brali so ga tudi naši fantje, ki so bili pri vojaki. Veliko pisem govori o tem. Brali pa so ga tudi naši zdomeci in izseljenci po svetu. Zdenka Michelič s Floride je med drugim zapisala: "Zame je vsaka številka praznični dan." Skrbno hranim tudi prijazno pismo takratnega ravnatelja študijske knjižnice dr. Franca Sušnika iz leta 1978, kjer je med drugim zapisal: "Zelo dober in sposoben urednik ste in tudi ta načrt za prvo prihodnjo številko novega leta je mojstrski," in končal "naj vam Koroški fužinar dela veliko veselja, to veselje si zaslužite čez vse – zopet v novem letu!"

Koroški fužinar smo tiskali v tem obdobju v mariborski tiskarni v knjižnem tisku na šestdesetih in nekajkrat tudi na osemdesetih in več straneh z naklado, ki je včasih presejala tudi 4000 izvodov. Po 39 letih pa je številko, ki je izšla 25. aprila 1989, tiskala že Grafika Prevalje v offset tehniki. Prodajali smo ga po simbolični ceni, "za pet škatlic vžigalic", zanimivo pa je, kako so proti koncu cene naraščale. Februarja 1988 je bila npr. 20 din, februarja 1989 500 din, septembra istega leta 5000 din in novembra že 10.000 din. Tudi to je obraz tistega časa.

Če danes pregledujemo posamezne številke iz tega obdobja, najdemo že v zaporednih kazalnih, ki smo jih objavljali za dva letnika (8 številke) skupaj, lepo nazorno prikazano razporednico, kaj, kdaj in koliko je kdo pisal in objavjal v Koroškem fužinarju. Zanimive so tudi Listnice uredništva. Iz njih je razvidno, kje nas je čevljev najbolj žulil. Prav in pošteno bi bilo – in Koroški fužinar si to ob 50-letnici tudi zasluži – da bi ga kdo neobremenjen, strokovno in objektivno pregledal in obdelal do obisti ter ocenil njegovo vsebino in z njo tudi njegovo poslanstvo za ljudi, ki so ga brali, in tudi za tiste, ki ga bodo šele vzeli v roke, za železarno, kraj in za Koroško. Prepričan sem, da bo tudi za to obdobje našel poleg plevela, ki je zelo trdovraten in ga zato najdeš povsod, veliko klasja in zdravega zrna ... Mogoče se bo našel tudi kak študent, ki se bo skupaj s svojim profesorjem odločil za tako diplomsko nalogo.

Koroški fužinar je v tem 14-letnem obdobju (prva številka v letu 1990 je bila zadnja številka, ki sem jo uredil) izhajal redno štirikrat letno. Leta 1980 smo izdali še posebno številko, ki so jo ravenski železarji ob 30. obletnici smrti v celoti posvetili Prežihovemu Vorancu. V številki, ki je izšla 18. februarja istega leta, so bili objavljeni govori z odkritja spomenika Prežihovemu Vorancu 13. oktobra 1979 na Preškem vrhu in prispevki, ki so jih pripravili udeleženci VII. plenuma kulturnih delavcev OF 12. oktobra 1979 na Ravnah na Koroškem, med njimi eminentne osebnosti: dr. Josip Vidmar, Drago Druškovič, dr. Anton Slodnjak, Miloš Mikeln, Kristina Brenkova in drugi. Tudi to je pomembno zapisati, da je svoje spomine na velikega pisatelja – domačina objavilo v tej številki tudi veliko ravnenskih osnovnošolk in osnovnošolcev.

Koroški fužinar je dobil leta 1982 srebrno plaketo Prežihovega Voranca za leto 1981. Prepričan sem, da mu sedaj ob 50-letnici zlata plaketa ne uide.

Spodobi se, da slavlencu iskreno čestitamo za njegov petdeseti rojstni dan in mu zaželimo še veliko plodnih let, obenem pa se ob tem z vsem spoštovanjem in naklonjenostjo zahvalimo vsem tistim, ki ga še danes, kljub neprijaznemu in nenaklonjenemu času, ohranjajo pri življenju. In ko mu kličemo še na mnoga leta, mislimo tudi in predvsem na odgovorne ljudi v železarskih družbah, ki bi mu z dobro voljo in malo več naklonjenosti in z urejenim in dolgoročnim financiranjem lahko pomagali, da bi polno zadihal. Nikar naj ne pozabijo, da je to pravzaprav tudi njihova dolžnost, saj se je rodil v železarni, saj je fužinar. Tudi širša družbena skupnost je tu dolžna svoje storiti, saj je tudi koroški!

MED ŽELJAMI IN MOŽNOSTMI

(Razgledi po zadnjem desetletju Koroškega fužinarja)

Andreja Čibron-Kodrin

Ko se je spomladi leta 1992 dotedanji urednik Marjan Kolar upokojil, mi je bilo ponudeno njegovo delovno mesto – vodenje oddelka Informiranje v Železarni Ravne. Ob uredniku so bile tam zaposlene še dve novinarki in tajnica, njihove glavne delovne zadolžitve pa so bile izdajanje Koroškega in Informativnega fužinarja, priloge Novice ter obveščanje po interni razglasni postaji.

V začetku leta 1992 sem se vrnila s porodniškega dopusta; v kadrovski službi, kjer sem bila zaposlena vse od leta 1985 (tudi med usposabljanjem za t. i. mlado raziskovalko na takratnem FSPN v letih 1987–1990), so se vrstile nenehne reorganizacije, tako da sem se (čeprav so mi takoj naložili neko dokaj konkretno raziskavo) resno spraševala o svoji prihodnosti v železarni. Med iskanjem novih priložnosti je prišla že omenjena ponudba.

Sprejela sem jo, ker mi je pomenila nov izziv. Po izobrazbi sicer nisem novinarka, ampak sociologinja, vendar sem vseskozi rada pisala. Prvi članek sem v Koroškem fužinarju objavila leta 1979, časopis pa sem poznala že od prej, saj ga je iz železarne prinašal moj oče. Tudi po zaposlitvi sem dokaj pogosto – zlasti za Informativni fužinar – prispevala predvsem besedila s svojega strokovnega in delovnega področja, ki sem jih skušala napisati čim bolj poljudno. Vse to je bilo verjetno tudi "krivo", da sem leta 1990 postala članica uredniškega odbora obeh Fužinarjev.

Nekaj izkušenj o tem, "kako se dela časopis", sem torej že imela; zelo koristno pa je bilo tudi enomesečno uvajalno obdobje pod mentorstvom dotedanjega urednika, saj je bil to čas zaključka redakcije prve številke Koroškega fužinarja v letu 1992, ki jo je uredil še Marjan Kolar. Delo je teklo nemoteno naprej, brez opaznejših sprememb, tudi zaradi uigranega preostalega dela uredništva: novinark Mojce Potočnik in Helene Merkač ter tajnice Jelke Jamšek.

Koroški fužinar se je obdržal zaradi naklonjenosti sponzorjev ...

A ne dolgo; že poleti smo morale – tako kot drugod po upravi – omejiti prisotnost na delovnem mestu za polovico, preostali čas je bilo "čakanje". (To je bil povod, da si je Helena Merkač poiskala novo službo v šolstvu, v jeseni pa se je v oddelku za določen čas zaposlila mlada novinarka Irena Nagernik, ki ji je pripravništvo

sofinanciral zavod za zaposlovanje.) To je bilo namreč obdobje največje krize v železarstvu, izgub in določanja presežnih delavcev; rešitve pa so odgovorni med sanacijo iskali tudi v varčevanju in v zmanjševanju vseh stroškov. Med njimi se je znašel tudi Koroški fužinar. Medtem ko je decembra še izšel, je bilo odločeno, da ga v letu 1993 v našem programu dela ne bo več. (Ustni sklep je bil (na našo pobudo) omiljen s pogojem, da v uredništvu glasilo lahko pripravljamo še naprej, a moramo zanj najti sponzorje.

Tako se je velik del energije, ki je bil namenjen Koroškemu fužinarju (le-ta je v očeh nadrejenih dobil status nekakšnega stranskega proizvoda oddelka), preusmeril v prizadevanje za njegovo ohranitev. Konec leta 1992 in v začetku leta 1993 sem s položajem časopisa seznanila mnoge ugledne koroške intelektualce; del njihovih pozivov za ohranitev Koroškega fužinarja je bil objavljen v majski številki. (Pod vplivom razmer, v katerih se je znašel časopis, se je konec leta 1993 in v začetku leta 1994 v krogih zunaj uredništva pojavila ideja o ustanovitvi koroške publikacije Vest za Mežiško dolino in Podjuno, ki naj bi nadomestila Koroški fužinar, a do realizacije tega projekta ni prišlo.)

Z vlogo za sofinanciranje Koroškega fužinarja sem se obrnila na ministra Boruta Šukljeta, ki je januarja 1993 odpisal, "da ministrstvo za kulturo financira samo kulturne, družboslovne in humanistične revije na republiški ravni, revija Koroški fužinar pa, kljub nedvomni kvaliteti in pestrosti, ne sodi na to raven. Razumemo vaše težave, vendar menimo, da je načelno mogoče iskati rešitev zanje predvsem v mejah vaše občine in železarne."

Prošnje za sponzorstvo sem poslala koroškim podjetjem in obrtnikom, mnoge sem tudi obiskala. Največ posluha je pokazala Občina Ravne na Koroškem, ki je Koroškemu fužinarju odobrila dotacijo. Ko je razpadla na tri oziroma štiri občine, so tudi te podprle časopis. Občine Mežiške doline še zdaj z dotacijami omogočajo njegov izid, največji delež pa prispeva Občina Ravne na Koroškem. Odziv drugih zaprosenih je bil različen: od pozitivnih odgovorov, izmikajočih se izgovorom do odrezavih zavračanj v smislu "kdo jamči, da bo objava logotipa povečala našo prodajo". V zadnjih letih se je izoblikoval nekakšen "železni repertoar" sponzorjev, ki z denarjem ali s storitvami omogočajo obstoj Koroškega fužinarja, za kar se jim iskreno zahvaljujem. Njihovi logotipi so vse od prve številke iz leta 1993 v znak zahvale objavljeni na notranjih platnicah

časopisa (osnovna ideja je bila sposojena iz revije Podjetnik). Kot zanimivost, odločitev za takšen način zahvale za kulturno mecenstvo je temeljila tudi na takratnem mnenju uredniškega odbora, da reklame v tako resen časopis, kot je Koroški fužinar, ne sodijo.

Zelo veliko mi je v prizadevanjih za ohranitev Koroškega fužinarja pomenil uspeh na javnem natečaju za sofinanciranje neodvisnih medijev, medijskih projektov in iniciativ, ki ga je objavil Zavod za odprto družbo Slovenija (Open Society Institute). Njegov upravni odbor in komisija za medije sta uredništvu odobrila pomoč v višini 2000 ameriških dolarjev, kar sicer ni v celoti zadostovalo za stroške tiska prve številke Koroškega fužinarja v letu 1995 v nakladi 1200 izvodov, je pa bilo svojevrstno priznanje našemu delu. (Žal so se pozneje merila za podeljevanje pomoči spremenila, saj prosilci, organizirani kot d. o. o., niso več prišli v izbor.)

Naslednja nevarnost za oddelek in njegove izdelke se je pokazala konec leta 1993. Takrat je bilo sklenjeno, da se morajo skoraj vse storitvene dejavnosti v železarni sprivatizirati. V oddelku smo se temu dolgo upirale (da je bila odločitev o izločitvi internega glasila napačna, so njeni akterji priznali čez nekaj let), a nazadnje, ker je bila alternativa le iskanje drugih služb, tudi to sva s sodelavko že začeli, smo po nekajmesečnem delu v okviru Profitnega dela Logističnega centra sredi leta 1994 le ustanovili zasebno podjetje Medicalgraf. Čez leto dni je bilo preregistrirano v Fužinar Ravne, d. o. o.

Njegova osnovna dejavnost je bila priprava internih glasil za naročnike – železarske družbe (potrebe po delovanju razglasne postaje ni bilo več), ki so ceno teh storitev iz leta v leto zniževale. Število naročnikov se je zaradi reorganizacij ter ukinitve družb, ki so jim botrovali različni vzroki, od ustanovitve podjetja do sedaj tudi bistveno zmanjšalo, s tem pa tudi zaslužek. Interno glasilo – Informativni fužinar s priložo Novice – je pred pospešeno privatizacijo Slovenskih železarn spet na rešet; še zlasti ker se že kažejo – primer je Metalovo glasilo Metal – prihodnje možne oblike komuniciranja (predvsem) z interno javnostjo. Ne glede na vse probleme, ki jih je prineslo delovanje v okviru samostojnega podjetja, je Koroški fužinar neprekinjeno izhajal dvakrat letno – maja ali junija in decembra; tradicionalno pred božičnimi oziroma novoletnimi prazniki. Globoka praznina je v uredništvu zazijala oktobra 1997 po tragični smrti novinarka Mojce Potočnik, ki je skrbelo tudi za jezikovno podobo Koroškega fužinarja.

Ko sem prevzela urejanje Koroškega fužinarja, je deloval še tudi uredniški odbor, ki ga je delavski svet imenoval aprila 1990, ko je sprejel Pravilnik o glasilih Železarne Ravne, v katerem je obširno obravnavan tudi Koroški fužinar. V odboru so bili še: dr. Tone Pratnkar, Maks Večko, Sonja Smolar, Marijan Gerdej in Mirko Vošner. Sestajali smo se pred izidom vsake številke vse do leta 1993, potem pa se je zgodilo toliko sprememb (od odhoda nekaterih članov v zasebne družbe in iz železarne do privatizacije Oddelka za informiranje), da je odbor enostavno prenehal delovati. (Pobuda, da bi občine kot

najpomembnejše podpornice glasila v uredniški odbor imenoval svoje predstavnike, ni padla na plodna tla, zelo dolgotrajno pa je bilo tudi sestavljanje novega uredniškega odbora internega glasila, ki bi morebiti tudi "pokrival" Koroški fužinar.)

... in tudi zaradi prizadevnih sodelavcev ter zvestih bralcev

Glede oblikovnega in vsebinskega pristopa je obveljalo, da bo Koroški fužinar tudi v prihodnje upošteval že uveljavljeni, posodobljeni in racionalizirani koncept. Izhajal je dvakrat letno, v »obleki«, kot mu je bila izbrana leta 1990. Z leti smo prešli na nekoliko večje črke, kar je vplivalo tudi na povečan obseg. Koroški fužinar je pogosto presegel 50 strani. Tiskarna (sprva še Grafika Prevalje, pozneje pridružena ZIP centru z Raven na Koroškem) je sčasoma poskrbela tudi za boljše

Posvet v uredništvu: urednica Andreja Čibron-Kodrin in tehnična urednica Jelka Jamšek.

(foto: arhiv uredništva)

kakovost natisnjenih fotografij. S fotografijo na naslovnici je časopis začel izhajati konec leta 1998, na zgolj črno barvo tiska je prešel leta 2000. Želja po posodobljeni grafični podobi je bila prisotna vseskozi, a smo poseg zaradi stroškov in nejasne prihodnosti kar nekako prelagali. Da bi bili stroški priprave glasila čim manjši, časopis od leta 1995 vse do zrealnega izpinta na folijo nastaja v uredništvu – to delo opravlja Jelka Jamšek.

Od leta 1992 je bilo v Koroškem fužinarju objavljenih več kot 400 prispevkov več kot 200 avtorjev. Mnogi med njimi so sodelovali že s prejšnjima urednikoma, drugi, zlasti mlajši pisci, so postali novi sodelavci časopisa. Nekateri so prispevke pošiljali samoiniciativno, druge je bilo treba k pisanju spodbuditi ali pa za besedilo enostavno zaprositi. Opažam pa, da so avtorji ostali časopisu zvesti, saj jih večina po prvi objavi prej ali slej spet pošlje prispevek.

V tem času so v časopisu svoje tekste objavili tudi nekateri znani Slovenci, med njimi dr. Anton Trstenjak, Alenka Glazer, mag. Boris Jesih, Karel Rustja, univ. doc. dr. Katja Sturm-Schnabl, ki je npr. sporočila: "... Prav lepo se Vam zahvaljujem za tako lepo in skrbno objavljeno moj članek v Koroškem fužinarju. Celotna številka se mi je zelo dopadla, pristrčno Vam čestitam. ..." Drago Druškovič je po prejemu številke, v kateri je bil tudi njegov prispevek, med drugim zapisal: "Mislim, da je lepo, ker nadaljujete z revijico, ki je meni pri opombah k ZD Prežihla bila v resno pomoč."

Teme, ki so napolnjevale časopis, so bile na naslovnici zajete z deskriptorji, kot so: zgodovina, jeklo, raziskave, občina, kultura, portreti, šolstvo, zdravje, šport, planinstvo ipd. V uredništvu smo si prizadevali, da bi v vsaki številki zajeli čim več tem, zanimivih za današnje bralce, in dragocenih tudi za zanamce. Pri tem je bilo včasih več, drugič spet manj uspeha. Nikoli ne bom pozabila, kako sem se zaman trudila, da bi od šolskega ministra dr. Slavka Gabra pridobila govor, ki ga je prebral na prireditvi ob 50-letnici Gimnazije Ravne.

Po nekajletni odsotnosti tem iz NOB se je Koroški fužinar najmanj enkrat odprl za njihovo strokovno obravnavo – objavili smo npr. recenzijo knjige Protifašistični odpor: Koroška – od začetka vstaje do konca leta 1943.

Med prispevki so tudi v tem obdobju prevladovali tisti, ki so obravnavali pretekle dogodke, različne teme iz zgodovine, manj pa jih je zadevalo teme iz sedanjosti, še manj se jih je upalo ozirati v prihodnost. Kot da je najbolj varen pogled v preteklost. Prav tako sem pogrešala članke o gospodarstvu oziroma iz gospodarstva. Mogoče jih ni bilo, ker je koroška industrija (še posebej pa podjetja v Mežiški dolini) v tem obdobju preživljala manj uspešne čase (to se je odrazilo tudi drugače; leta 1993 je Rudnik Mežica prenehal naročati po 200 izvodov Koroškega fužinarja za svoje zaposlene).

Poleg dokaj rednih potopisov oziroma poročil z raznih alpinističnih odprav smo poskušali razvedrilne strani popestriti s horoskopom in križankami v letih 1995–1997 (pa kljub nagradam ni bilo pričakovanega odziva).

Kakovost prejetih besedil je bila zelo raznolika. Če se omejim le na dva skrajnostna pola, so bile to na eni strani dokaj profesionalno izbrane in obdelane teme, jezikovno skoraj neoporečni sestavki, po možnosti oddani na disketah ali poslani po elektronski pošti (kar je značilnost zadnjega leta ali dveh); na drugi strani pa zapisi, sestavljeni še na tipkalnem stroju, ali celo rokopisi, ki jih je bilo treba skorajda napisati na novo, a ker so imeli "tisto nekaj", dragocen podatek, zanimiv spomin ipd., je bilo to vredno storiti. Čeprav bi v drugih uredništvih mogoče romali v koš. Ob tem naj povem, da enako spoštujem vse avtorje, vse, ki se trudijo, da naše vedenje ne gre v pozabo. Kakšnih posebnih sporov ali afer v vseh teh letih nisem doživela, bilo je nekaj zamer, če se z avtorjem ni dalo dogovoriti za kompromis, a tudi to sodi k urednikovanju.

Odkar sem urednica, sem poslušala različne komentarje o Koroškem fužinarju. Od pohval (nadaljevanje tradicije, bogastvo podatkov, pomembnih za domoznanstvo, možnost objave daljših prispevkov, kar

drugi lokalni tiskani mediji ne omogočajo, ipd.) do kritik (odsotnost leposlovnih prispevkov, skromna grafična podoba, pomisel o izdajatelju, ki je zasebna družba, tradicija zaradi tradicije kot cokla razvoja ipd.) do predlogov (spremeniti ime itd.). V mejah možnosti sem skušala pripombe upoštevati. Res je, da sem se predvsem na začetku mogoče na kritike (ki to morda sploh niso bile) odzivala preveč emocionalno ... A mislim, da tako ravna vsakdo, ki mu predajo nek projekt, za katerega se čuti odgovoren.

Okoliščine, v katerih živi Koroški fužinar, so se v zadnjih letih izjemno spremenile. Pri tem mislim zdaj predvsem na medijski prostor. Imamo bogato ponudbo televizijskih programov, razcvetel se je internet, časopisov in revij je že neobvladljivo veliko (ob tem je treba poudariti, da tudi Koroška ni več siva lisa v slovenskem medijskem dogajanju, navsezadnje imamo zdaj tu dopisništva dnevnikov, ki "pokrivajo" dogodke), izhajajo občinski časopisi (avtorji prispevke, zanimive tudi za Koroški fužinar, objavijo v glasilih svojih občin), društvom, različnim organizacijam ter prirediteljem vseh mogočih dogodkov ob sodobni tehniki ni več nemogoče izdati priložnostnega zbornika, v Mežiški dolini sta vsaj dva močna založnika ipd.

O vrednotenju Koroškega fužinarja s strani bralcev lahko sklepamo na več načinov. Eno lahko sodimo iz prodane naklade. Na začetku smo imeli 1800 izvodov, a je bila cena izjemno nizka, zdaj tiskamo po tisoč izvodov, ceno pa skušamo obdržati na ravni primerljivih revij oziroma časopisov. Zanimivo bi bilo kdaj opraviti tudi kakšno podrobnejšo raziskavo med bralci. Nekaj vprašanj o Koroškem fužinarju smo leta 1993 vključile v anketo o informiranju v Železarni Ravne. Da ga ne prebira, je odgovorila manj kot desetina vprašanih, anketiranci so se skoraj v enakem deležu opredelili za dve oziroma več številkk letno (slednja modaliteta je rahlo prevladovala), njihovo mnenje o (pre)pogostosti zgodovinskih člankov je bilo razpršeno, manj kot petina jih je brezpogojno pritrdila, da je treba uvesti literarne prispevke, v veliki večini pa so podprli obstoj Koroškega fužinarja in mu priznali, da se je zaradi njega ohranilo veliko pričevanj o ljudeh in dogodkih. (Vir: Irena Nagernik: Informiranje v Železarni Ravne, strokovna naloga, 1993)

Kljub vse ostrejši borbi za bralce in bralke mislim, da si Koroški fužinar v množici raznovrstnega čtiva še vedno lahko najde svoj prostor. K utemeljitvi njegove vloge bi gotovo pripomogla tudi bibliografija člankov, ki bi jo bilo v knjižno obliko treba zbrati čim prej. Kar pa zadeva prihodnost, velja prisluhniti (podobno je, ob pripombi, da je treba nekam umestiti še predstavitev na spletni strani, storil novi urednik Planinskega vestnika, ko se je lotil prenove revije z več kot stoletno tradicijo) besedam Anteta Mahkota, ki je podal za uspešen časopis naslednjo enačbo: časopis = vsebina + bralci + oglasi. Namesto pritiska politične podreditve časi zahtevajo ekonomske. Upam, da ne bo treba kdaj resignirano ugotavljati: Tudi časopise ukinjajo, mar ne?

BIBLIOGRAFIJA KOROŠKEGA FUŽINARJA KOT NENADOMESTLJIV VIR INFORMACIJ V KOROŠKI OSREDNJI KNJIŽNICI DR. FRANCA SUŠNIKA RAVNE NA KOROŠKEM

Simona Šuler Pandev

"Ena bistvenih značilnosti in odlik Koroškega fužinarja je potemtakem njegova širina, posluh njegovih urednikov in uredniških odborov za raznoliko problematiko naših krajev in ljudi, za njihovo preteklost in sedanost, za načrtovanje njihove prihodnosti. Pa ne samo za to: menda ni področja človekove dejavnosti, ki bi o njem tudi v Koroškem fužinarju še ne bil kdo kaj napisal ..."

V Domoznanskem oddelku Koroške osrednje knjižnice izdelujemo številne bibliografije, ena izmed njih je tudi Bibliografija Koroškega fužinarja. Obsega popis vseh objavljenih prispevkov v Fužinarju. Petdeset let se že skrbno sestavlja, zbira in dokumentira. Od leta 1951 do leta 1994 obstaja bibliografija v listkovni obliki in je urejena po mednarodno sprejetih in uveljavljenih pravilih mednarodne klasifikacije (UDK) ter znotraj tega po abecedi avtorjev. Od leta 1994 pa se celotna bibliografija vnaša v računalniško bazo COBISS. Na takšen način je dostopna tako našim uporabnikom kot tudi uporabnikom v celotnem knjižničnem informacijskem sistemu v Sloveniji. Prav tako je urejena po abecedi avtorjev, UDK in naslovih. Novost avtomatizirane obdelave so dodane predmetne oznake, gesla, ki prispevke in članke še natančneje opredelijo in so zaradi tega tudi lažje najdljivi.

Od leta 1993 (vsako leto izideta dve številki Koroškega fužinarja) sta bila v naši lokalni bazi dokumentirana štiristo dva (402) članka in prispevka. Bibliografija se sprti dopolnjuje in jo je možno v vsakem trenutku računalniško obdelati ter jo v tiskani obliki tudi predstaviti.

Največ teh člankov – 122 – obravnava področje domoznanstva in govori o naših ljudeh (biografije), o njihovih potovanjih, zgodovini in kulturni zgodovini naših krajev. Sledijo prispevki z družbeno problematiko (sociologija, politika, gospodarstvo, pravo, javna uprava, družbeni problemi, šolstvo, etnologija) – 84. Precej je tudi objavljenih člankov s področja umetnosti, arhitekture, fotografije, glasbe in športa – 72. Tem sledijo prispevki s področja uporabnih znanosti, medicine in tehnike – 49; splošni članki (knjižničarstvo, znanost, kultura, korporacije, podjetja) – 35; prispevki s področja jezikoslovja, filologije, leposlovja in literarnih ved – 32 in malo manj zastopani prispevki o matematiki in naravoslovnih vedah – 4; o filozofiji in psihologiji – 3 ter o verstvu in bogoslovju – 1. Vse te prispevke in članke v Koroškem fužinarju so prispevali dvesto štirje (204) različni avtorji, sodelavci, strokovnjaki. Prav tako vsebinski del dopolnjujejo številne fotografije koroških krajev, ljudi in dogodkov.

Ko govorimo o Koroškem fužinarju, ne moremo mimo Informativnega fužinarja, ki je sicer začel izhajati kasneje, leta 1964.

Vsebina Koroškega fužinarja je vse bolj izgubljala podobo informativnega železarniškega glasila, zato je nastopila nuja po ustanovitvi novega glasila – Informativnega fužinarja, ki bi obveščal o sprotih zadevah, o proizvodnji, podjetjih in delavski problematiki. V naši knjižnici prav tako izdelujemo bibliografijo Informativnega fužinarja, ki je ravno tako obsežna, sestavljena po istih principih kot bibliografija Koroškega fužinarja, razlikuje se le po vsebini člankov. In če lahko za Koroški fužinar

rečemo, da je tematika predvsem domoznanska, zgodovinska, predstavlja Informativni fužinar predvsem mesečne preglede proizvodnje v različnih obratih, poslovanje, novosti, strokovne seminarje in druge strokovne članke s področja železarstva.

Z vsem naštetim lahko poudarim pomen obeh Fužinarjev, njunega dragocenega gradiva, prispevkov o naši preteklosti, sedanjosti, neizčrpen vir informacij in podatkov, ki so jih v preteklosti, sedaj in jih bodo v prihodnje

izčrpavali uporabniki naše knjižnice in drugi.

Koroški fužinar torej ostaja zvest zastavljenim ciljem prvega urednika Avgusta Kuharja: " ... Postati moramo mojstri dela, poleg stroke bomo objavljali vse, kar je značajno in veliko, kar je krepitveno in lepo [...] z naših strani bo dihala naša koroška dežela in naša domovina."²

Kljub spreminjanju zunanje podobe, formata in podnaslovov, menjavanju urednikov in tudi kljub spreminjanju družbenih razmer, ki so Koroški fužinar nemalokrat pripeljale do nezavidljivega položaja, se je ohranil. Na tak način bi še naprej veljalo, "... da noben resen znanstvenik, ki se ukvarja s preteklostjo naših krajev, ne more mimo Koroškega fužinarja, ki je tako postal zelo pogosto citiran vir v znanstvenih publikacijah, ki obravnavajo najrazličnejša strokovna področja, hkrati pa je tudi sam

objavljal prispevke najvidnejših slovenskih znanstvenikov".³

V domoznanski zbirki tudi skrbno hranimo prav vse številke obeh Fužinarjev, dvojnice pa si je možno izposoditi tudi na dom.

Naša najpomembnejša naloga pa ni le hranjenje, zbiranje in posredovanje domoznanskega gradiva, temveč posredovanje domoznanskih informacij. Zato je za informatorje v naši knjižnici Koroški fužinar bil

Koroški fužinar je dobil srebrno plaketo Prežihovega Voranca za leto 1981 "za živi delež in umetniško moč pri osveščanju, soustvarjanju in izpričevanju kulturne volje v koroški krajini".

← Ob dvajsetletnici izhajanja je Koroški fužinar prejel nagrado občine Ravne na Koroškem za leto 1970.

(Foto: A. Č.)

in bo nepogrešljiv vir informacij na vseh področjih življenja naše koroške krajine. Želimo si, da bi bilo tako še naprej, da bi se čim več strokovnjakov z vseh področij našega življenja in delovanja odločilo pisati in objavljati kritične ter strokovne prispevke, da bo Fužinar kvalitetno živel še naprej. Vsi knjižničarji in naši uporabniki mu želimo še dolgo življenjsko pot, mnogo dobrih prispevkov in s tem ohranjanje kulturne dediščine Koroške v pisnih virih.

OPOMBE

¹ Mrdavšič Janez, Koroški fužinar 1981 št. 4 str. 21.

² Kuhar Alojz, Koroški fužinar 1951 št. 1-2 str. 32.

³ Mrdavšič Janez, Koroški fužinar 1990 št. 1 str. 32.

LIKOVNA PODOBA FUŽINARJA

Maja Pučl

Na Koroškem se zelo malo pozornosti namenja grafičnemu oblikovanju ali pa se le-to opravlja neprofesionalno. Obstajajo osnovne zakonitosti grafičnega oblikovanja, znotraj katerih se še vedno lahko svobodno giblješ. Tudi oblika, ne samo vsebina, nam govori o namembnosti in pomembnosti čtiva.

V Fužinarju se je večinoma posvečalo samo besedi in vsebini, vendar bi si zaslužil tudi primerno likovno podobo. Tako kot v začetkih koroškega glasila iz leta 1951, ko ga je prvi urednik ustvarjal, po besedah Marjana Kolarja, "s tenkim čutom za lepo" (Koroški fužinar, junij 1993). To je

za vnašanje teksta, vendar ga pri Fužinarju uporabljajo tudi za končno oblikovanje v blok ravnanju, ki pa ima napako, da pušča luknje med besedami. Profesionalni programi za stavljenje in oblikovanje so programirani tako, da sami opravljajo te korekture. Tudi fotografije bi morale biti računalniško bolj obdelane in pripravljene za tisk. V naslednjih številkah opazimo površnost v oblikovanju, ni več konstant in zakonitosti, vendar še vedno ohranja čistost in povezanost s prejšnjimi številkami. Kljub vplivom sodobnih barvnih, privabljajočih črtiv, ki pa so v večini podobna bolj kičastim reklamnim prospektom, je Fužinar še vedno ohranil svoj karakter črno-belega in vendar dokaj notranje nespremenjeno oblikovanega časopisa, morda nekoliko skopega.

Tudi videz Informativnega fužinarja, ki je izšel leta 1964, se oblikovno povezuje z današnjim Koroškim fužinarjem, kar pa ne velja za logotip in naslovne strani obeh glasil, vključno z njunima preoblikovanjema skozi čas. Znak mesečnika je bil drugačen od štirimesečnika. Nепrestano spreminjanje znaka, s katerim naj bi se identificiral Fužinar, zmede slehernega bralca ob vprašanju identičnosti, čeprav je ime Fužinar močno zakoreninjeno med nami. Predloga nanašanja na tradicijo kot prvi logotip glasila je sprejemljiva, saj je likovno močan znak in zelo uporaben za redesign/preoblikovanje.

Sodelavci guštanske delovne skupnosti se borijo v tekmovanju za počastitev desetletnice JA samo še za prvo mesto. Tudi izid tega lista je pospešen v tem prizadevanju

Logotip Koroškega fužinarja iz prve številke

bil še čas ročnega stavljenja črk, ki je omogočalo zadovoljivo blok ravnaje in spacioniranje oziroma enakomerno razporejanje med črkami, besedami, stolpci, naslovi ... Prelom in tipična stran sta oblikovana klasično. Strogost, čistost, jasnost, berljivost in zračnost med časopisnimi elementi odsevajo preprostost našega kraja in ljudi, nakazujejo strokovnost časopisa z zelo senzibilnim očesom za estetiko. Prešernost (velikost) formata pa je kot ponos našega edinega koroškega časopisa. Oblike ni spremenil vse do leta 1990, ko je poleg nove vsebine dobil tudi novo likovno opremo. Manjši format A 4 (29,7 x 21 cm) je zelo praktičen in prijazen pri prenašanju in branju. Ni nujno, da zmanjšanje velikosti zmanjša tudi pomembnost časopisa, če je dovolj dobro oblikovan, kot je ta številka. Obliko lahko izboljšamo z dramaturgijo časopisa, s pestrejšo postavitvijo konstant, kot so ločnica, pagina, vejica, slog in velikost tipografij, ter fotografij. Medtem pa je tehnologija močno napredovala, Fužinar pa se še vedno stavlja v Wordu. Ta računalniški program omogoča levo ravnaje teksta, ki je najboljši primer v izkoristku prostora, kadar se želimo približati blok ravnanju. Namenjen je samo

V novih rešitvah oblikovanja znaka, naslovnice in preloma bi se Fužinar še vedno prepoznal. Vizualno bi se časopisa povezovala, vendar bi bila še vedno dovolj likovno razpoznavna, da se vsebinsko razlikujeta. Z malo oblikovalskimi triki, s pozicioniranjem, z neopaznimi, do desetodstotnimi korekturami, kot so upoštevanje svetlobe, spacioniranje celotne površine glavnega teksta ali med samimi naslovi, se da zminimalizirati stroške tiska in papirja tako, da lahko časopis in mi lažje dihamo, ko ga prebiramo. Tudi vnos ene barve, ki bi bila konstantna ali pa tudi ne, in bi se navezovala na fužinarstvo ali naš kraj, ne bi bistveno spremenil stroškov.

V srednji šoli za oblikovanje in fotografijo, smer grafični oblikovalec, sem izbrala podjetje Fužinar in njegovo obveščanje z glasilom za preoblikovanje logotipa oziroma celotne grafične podobe obeh časopisov. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in neprimernega orodja je bil projekt neizvedljiv. Upam, da bo dobil grafičnega oblikovalca, ki bi uredništvo razbremenil nekoliko dela, in da bi ga ugledali v primerni podobi.

PIHALNI ORKESTER ŽELEZARJEV RAVNE MED SVETOVNO ELITO

Brane Širnik, tajnik orkestra

Ravenski godbeniki smo se julija letos ponovno vrnili s svetovnega prvenstva pihalnih orkestrów na Nizozemskem z vrhunskim rezultatom. Tokrat smo bili izbrani, da lahko nastopimo v najvišji – koncertni skupini tekmovanja, ki je rezervirana le za ducat najboljših vrhunskih orkestrów na svetu. Ti orkestri lahko na tekmovanju v elitnem večernem terminu nastopijo z enournim koncertom, v katerem poleg obvezne skladbe ne prikažejo le svojih umetniških sposobnosti, temveč načrtajo morebitne usmeritve tovrstne dejavnosti v svetu v prihodnje. Koncertna skupina je rezervirana za najboljše orkestre in njihovi nastopi so deležni tudi največje medijske pozornosti. Že kvalifikacija in udeležba na samo tekmovanje med najelitnejšo družbo sta prvovrstna uspeha in Ravenčani smo prvi Slovenci, ki smo bili deležni te neizmernе časti.

Imeniten uspeh pa ni bil le povabilo na nastop med najboljšimi amaterskimi orkestri na svetu: še bolj imenitnih je osvojenih 90 % vseh možnih točk, kar naš orkester ponovno uvršča v zlato družbo posebno pohvaljenih.

Koncertna skupina

Koncertna skupina je posebna kategorija najboljših amaterskih pihalnih orkestrów, ki so sčasoma presegli običajni cikel tekmovanj in iščejo nove možnosti predstavitve na najvišji težavnostni stopnji glasbene poudarjalnosti. Običajno je dovoljeno orkestrom na tekmovanjih poleg predpisane obvezne skladbe predstaviti le eno skladbo po lastni izbiri, s katero orkester najbolje predstavi svoje interpretacijske

Veseli ob razglasitvi rezultatov tekmovanja

"Vi ste naš ponos in naše največje veselje," je v pozdrav godbenikom dejala županja Ivana Klančnik.

sposobnosti. Koncertna skupina pa dovoljuje enourni celovečerni koncert, na katerem je bolj kot na tekmovalni plati poudarek na glasbeni vsebini. O tem priča tudi nepodeljevanje kovinskih odličij v tej skupini, saj že sama promocija in udeležba v tej eliti zdaleč pretehtata njihov simbolični pomen.

Ideja o ustanovitvi koncertne skupine je že precej stara. Razgovori o njeni ustanovitvi segajo že v šestdeseta leta, vendar se je prvi poizkus zgodil šele na 10. svetovnem tekmovanju leta 1985. Sodelujoči orkestri v tej kategoriji lahko pokažejo v podaljšanem dovoljenem času (vendar v največ 60 minutah) nove zmožnosti umetniškega izraza pihalnega orkestra. Pri tem lahko uporabijo nove skladbe, nove aranžmaje ter nove kombinacije različnih vokalnih in instrumentalnih solistov z orkestrom. Kljub morebitnim poskusom zožitve ali razširitve originalnega korpusa pa mora žirija slišati vsestranske orkestrske zmogljivosti pihalnega orkestra in originalni orkestrski zvok.

Skozi obvezno skladbo želi organizator uveljaviti nove standarde orkestrske instrumentacije, hkrati pa razširiti originalni repertoar z novimi skladbami, ki bi sicer zaradi najvišje težavnosti glasbene vsebine težko našle pot do izvedbe v osnovnih koncertnih nastopih orkestru.

Kdo lahko sodeluje v koncertni skupini tekmovanja?

Umetniška oziroma koncertna skupina je rezervirana le za najboljše orkestre na svetu, ki so v dosedanjih nastopih osvojili najvišja priznanja. Državna

zdrženja, ki imajo dobro razvit sistem državnih tekmovanj, lahko predlagajo svojega kandidata, orkestri od drugod pa morajo poslati svoje zadnje posnetke in ostali referenčni material, na osnovi katerega se avdicijska komisija tekmovanja odloči o primernosti kandidata za prijavo v ustrezno kategorijo tekmovanja. Povabilo na letošnje tekmovanje je zagotovo rezultat naših dosedanjih uspešnih nastopov v preteklih letih. Ravenski železarji smo v svojem skoraj 50-letnem sodelovanju na državnih tekmovanjih vedno posegali le po najvišjih – zlatih priznanjih. Odločitev za prijavo v umetniško skupino svetovnega tekmovanja ni nastala čez noč, saj smo ravenki godbeniki na Nizozemskem odlično nastopili že trikrat. Vse od leta 1978, ko smo pod vodstvom pokojnega Jožka Hermana prinesli na Ravne prvo mednarodno zlato odličje, smo z uspehi med svetovno konkurenco vedno znova opozarjali tudi na prepogoste pristranskosti komisij na domačih tekmovanjih, ko so vse prerade favorizirale orkestre iz bližine prestolnice z dodelitvijo nezasluženih točk.

Na Nizozemskem so v preteklih letih bolj ali manj uspešno nastopali tudi drugi orkestri iz Slovenije, vendar pa ostajajo ravenki uspehi še vedno nedosegljivi. Poleg prvega nastopa v umetniški kategoriji v zgodovini slovenskih nastopov ostajamo prvi orkester, ki smo na tem tekmovanju nastopili tudi v korakanju in že na prvem nastopu dosegli zlato medaljo – tisto leto (1989) smo se pod vodstvom profesorja Lojzeta Lipovnika kot edini vrnili kar z dvema zlatima odličjema. Nastop v letu 1997 pa je zaznamovan z do danes še vedno najboljšo sodniško oceno vseh dosedanjih slovenskih nastopov, saj smo z dirigentom Srečkom Kovačičem poleg zlata dobili še posebno pohvalo za vrhunski nastop.

Še zadnje "piljenje" na vajah pred nastopom

Letošnji uspešni nastop v koncertni skupini samo zaokrožuje bogato tradicijo in nenehni umetniški vzpon orkestra, saj so ga začele in podpirale generacije godbenikov, ki so v svojem zanosu in pripadnosti žrtvovali neštete ure prostovoljnega organizacijskega, strokovnega in glasbenega dela, in naš uspeh je nedvomno posledica tudi njihovega načrtnega dela.

Imeniten uspeh pa ni bil le povabilo na nastop med najboljšimi amaterskimi orkestri na svetu: še bolj imenitnih je osvojenih 90 % vseh možnih točk, kar naš orkester ponovno uvršča v zlato družbo posebno pohvaljenih.

Priprave

Z intenzivnimi pripravami smo pričeli v začetku novembra 2000, ko je dokončno dozorela odločitev za nastop na Nizozemskem. Prijavili smo svoj program, kupili obvezno skladbo (A night on a Culbin Sands) in kar do začetka marca letos nestrno čakali na dokončno odločitev organizatorja. Seveda medtem nismo izgubljali časa in zagrizli smo se v čudne note predpisane skladbe, ki je na prvi pogled zbujala veliko spoštovanje. Mirno lahko priznamo, da tako zahtevnih notnih zapisov še nismo srečali. Brez neizmernega dirigentovega zaupanja v

Dirigent Srečko Kovačič že osem let vodi ravenske godbenike.

naše sposobnosti in njegovega bogatega znanja ter izkušenj se zagotovo ne bi prebili skozi množico urejenega kaosa menjajočih se ritmov, zvočnih efektov in nenehnih dinamičnih sprememb. Že tako nemogočo zmešnjavo not so še posebej zabelili

in brezizhodnost se čutita še nekaj časa po zadnji odigrani noti.

Naš nastop je s svojo prisotnostjo počastil tudi sam skladatelj in nam ob koncu izrekel nemalo pohval za izvrstno izvedbo.

Na koncertnem odru v nizozemskem mestu Kerkrade pred dva tisoč poslušalci in strogo komisijo

potrebni nenavadni instrumenti, kot npr. kontrafagot, marimba, čembalo, harfa in kontrabas-klarinet (edini primerek v Sloveniji), ki smo jih skupaj z glasbeniki najeli pri sosedih.

V sklopu pripravljanih nastopov smo zaigrali na treh koncertih v Črni, v Rogaški Slatini ter na Ravnah, saj smo želeli pridobiti izkušnje v različnih akustičnih razmerah, na katere bi lahko na tekmovanju naleteli. Izjemno koristni pa so se izkazali zadnji trije dnevi priprav na Nizozemskem, kjer smo lahko v miru in v popolni zasedbi izpilili še zadnje podrobnosti.

Šele ko smo obvezno skladbo slišali v popolni zasedbi, smo lahko začutili veliko mojstrovino Aleksandra Comitasa, ki je s pomočjo domiselnih glasbenih izrazov opisal dogajanje v skrivnostni noči leta 1668, ko je nekje na severu Škotske puščavski veter s peskom zasul vso pokrajino in povzročil opustošenje brez primere, za kar naj bi bile po legendi odgovorne tudi zle vile, ki so se maščevale kralju za nepravilno obsodbo glede čarovništva. Iz skladbe je čutiti zamolklo zavijanje vetra mimo grajskih zidov, izza katerih še vedno odmeva srednjeveška glasba. Nič hudega sluteči prebivalci so prepozno spoznali velikost in moč mističnih nadnaravnih sil, ki so v nekaj grozljivih minutah prekrite s peskom ves pridelek in izničile vsa človeška prizadevanja za preživetje. Groza

Koncert v dvorani Rhoda

Na letošnjem festivalu smo nastopili v konkurenci najboljših 11 orkestrrov iz Slovenije, Švice, Velike Britanije, Italije, Japonske, Nizozemske, Belgije, Nemčije in Španije.

Naš večerni tekmovalni koncert smo pričeli z glamurozno Festivalno uverturo Dmitija Šoštakoviča. Skladbi, polni energije, bravur in slavnostnih fanfar, je sledil Koncert za klarinet in orkester Giacoma Rossinija. Rossini je poznan kot mojster hitrih not, še bolj pa kot veliki gurman in kulinarčni mojster. Gregor Kovačič je s svojo mojstrsko izvedbo, s čudovitimi pianissimi in fantastično tehniko očaral še tako ravnodušnega poslušalca. Razumljivo so v dvorani najbolj uživali Italijani. Po grozi in opustošenju v obvezni skladbi smo nastop končali z Gouldovo Simfonijo za orkester, kjer se z briljantnim menjavanjem razpoložljiv in različnih skupin instrumentov ob postanku na grobu ljubljene osebe obudi spomin na njeno tragično smrt v nesmiselni vojni.

"Fantje: dokažimo, da znamo, zmoremo in si tudi upamo!" je bila, tik preden smo odšli na oder, zadnja dirigentova vzpodbuda, ki nas je osvobodila še poslednje grenke sline. Treme nismo imeli, saj smo vedeli, da igramo dobro in da so podrobnosti odvisne le od trenutne koncentracije in razpoloženja. Po odigranih prvih uspešnih taktih je vse steklo, kot je treba in kot smo neštetokrat preizkusili na vajah in nastopih doma. Burni

aplavzi po uspešno odigranih skladbah so le še dvigovali temperaturo vse do veličastnega konca, ko navdušena publika v polni dvorani nikakor ni hotela spustiti našega dirigenta z odra.

Naš koncert je organizator v celoti posnel in bo na voljo na zgoščenci, v lastni režiji pa smo s tremi kamerami tudi snemali, in upamo, da bo montaža kmalu gotova.

Doma

Veselje po razglasitvi rezultatov je bilo seveda nepopisno, vendar smo se resničnega pomena našega uspeha začeli zavedati šele ob prihodu na Ravne, ko nas je na veličastnem sprejemu pričakala in počastila velika množica ljudi skupaj z gospo županjo. Obrazi številnih prijateljev, znancev in vseh drugih ljudi so izžarevali veliko naklonjenost in simpatije našemu delu ter uspehu. Prav ti nepozabni občutki, da ljudje spremljajo naše delo, da občutijo in doživljajo uspehe skupaj z nami, so za nas pomenili še eno medaljo – in zagotovo ne zadnjo!

Delno okrnjen ženski cvet orkestra

Čeprav je naš orkester član Zveze slovenskih godb z vsemi delovnimi telesi, čeprav premore Zavod za ljubiteljsko kulturo Slovenije celo samostojnega svetovalca za godbeno dejavnost, na Ravne od pristojnih ni našla poti nobena čestitka. Nekaterim okoli Ljubljane je očitno zelo težko sprejeti dejstvo, da tudi na Ravnah znamo, zmoremo in si predvsem upamo!

Šestinosedeset članic in članov orkestra na čelu z dirigentom "zna, zmore in si tudi upa". (Vse fotografije: arhiv orkestra)

DVE NOVI KNJIGI VINKA OŠLAKA

Marjan Kolar

54-letni Prevaljčan mag. Vinko Ošlak že 18 let živi in dela v Celovcu. Ves čas družbeno angažiran tako v prozi kot publicistiki je nedvomno najbolj ploden in uspešen sodoben koroški pisatelj, saj je doslej izdal 23 knjig pesmi, romanov in esejev ter 16 knjig prevodov. Zadnji dve nosita letnico 2001, in sicer zbirka esejev TRI BARVE SVETA in knjiga literarnih portretov TRI USODE S KOROŠKEGA. Prva je izšla pri Slomškovi založbi v Mariboru, druga pri Župnijskem uradu Ljubljana Dravljje. Vsaka po svoje predstavlja pisatelja na dveh njegovih omenjenih glavnih interesnih področjih, to je na publicističnem in literarnem.

TRI BARVE SVETA

Ošlak v enajstih esejih in razpravah piše o narodu in narodnih manjšinah, o Evropski zvezi, o globalnem pomenu esperanta, o katolištvu in ekumenizmu ter o svetovnih nazorih, ki so v preteklem stoletju odločilno oblikovali usodo Slovenije in Slovencev, to je o liberalizmu, obeh totalitarizmi in krščanstvu.

Njegovo pisanje se tako razlikuje od publicistike, ki smo je na te teme vajeni pri nas, da zahteva nekaj pojasnil. Najprej je treba vedeti, da je Ošlak že kot mlad mož, živeč v našem socializmu, zmeraj rekel bobu bob. Za to svojo pokončnost je plačal nadvse bridko ceno: nekaj let je doživljal vse mogoče udbovske in drugačne šikane, izgubljal delo in se bil nazadnje prisiljen izseliti čez mejo. Seveda je v naslednjih skoraj dveh desetletjih življenja na Zahodu to svojo lastnost še razvil, jo s študijem nadgradil in z izkušnjami obrusil. Kot kristjan je stare zamere totalitarizmu sicer prerastel in odrinil, ohranil pa je nezmotljivi instinkt bojevnika, ki prepozna nasilje proti človečnosti v vsakršni obliki ter ga pobija z močjo esejistične besede.

Tri barve časa niso samo naslov knjige, ampak obenem tudi njene nosilne teme,

simbolizirajo pa: rdeča – totalitarizem, modra – liberalizem in rumena – krščanstvo, bolj katolištvo. Ker je Ošlak družbeno dejaven katoliški mislec, je seveda jasno, kam je predvsem usmerjena njegova kritičnost, čeprav ne prizanaša niti napakam v lastnem taboru.

Pri tem nikdar ne zapade v pamflet, ampak razpravlja na podlagi argumentov. Suhoparnega strokovnjaštva ne prenese (kljub avtorjevemu izpričanemu poznavanju filozofije nikoli ne piše v stilu filozofskih razprav, kakršne so npr. norma v slovenskih družboslovnih revijah), ampak vseskozi goji živahen in duhovit esejizem. Pri vsakem velikem nazoru loči plast družboslovne zamisli, plast filozofije in plast vere. Kljub soočanju številnih argumentov "za" in "proti" ne totalitarizem ne liberalizem od Ošlaka ne prejmeta končne pozitivne ocene. Medtem ko liberalizem skuša upoštevati samo ali predvsem posameznika, totalitarizem samo ali predvsem skupnost, je krščanstvo vedno dolžno upoštevati oboje. Naj oblikuje kristjan kakršno koli filozofijo, se mu ta vedno izteka v filozofijo smisla. Humanistični liberalizem je po Ošlaku edina skupna ideologija evropskega združevanja, a je hkrati nesposoben reševati probleme na socialni, ekološki in etični ravni.

Velika škoda je, da nobena (še tako dobra) knjiga niti približno ne doseže toliko bralcev, kakor jih dnevno "pokrivajo" množični mediji, in je zato njen učinek že vnaprej zelo omejen. Ob vsej nedvomni globini Ošlakovih misli in kljub temu, da jih je znal izraziti jezikovno bogato in iskrivo, mi ostaja na koncu ena pomisel ali bolje želja.

Tako razgledanemu družboslovcu pač ne bo težko kdaj v prihodnje pojasniti vprašanja, kako je bilo (in je) mogoče, da kljub očitnim dokazom o velikih pomanjkljivostih totalitarizmov in liberalizma ostaja npr. slovenski liberalizem na oblasti desetletje in nič ne kaže, da bi ga kmalu zamenjala drugačna, bolj humana opcija. Kakor da je poglobitve "barve časa" navadnim ljudem mnogo težje razpoznati kot šolanemu strokovnjaku, ker se v življenju tudi ne pojavljajo

v tako čistih oblikah kakor v razpravi, mnogi prelevi in nianse pa delajo naše bivanje nekako znosno, predvsem pa vsakdanjost oddaljujejo od kakršnihkoli ideoloških ostrin.

Niti malo ne dvomim, da bo Ošlak tem temam in dilemam namenil katero od svojih naslednjih razprav.

TRI USODE S KOROŠKEGA

Če so Tri barve sveta tipičen primer Ošlakove esejistike, pa so Tri usode po mojem mnenju vrh njegovega dosedanjega literarnega ustvarjanja. V njih je namreč naslikal življenja treh ljudi:

mednarodno znanega slikarja Tisnikarja;

komaj znanega kiparja Nikolića, ki je bil "poln intelektualne jeze nad neumnostjo okolja"; "nerazumljen in preziran kot umetnik je moral seči po pijači, da je odpomogel krivicam, s katerimi je bil obdan";

zunaj Mežice popolnoma neznane, nešolane Pavle Pudgar, plemenite in modre "Jobinje", nemirne bogoiskateljke, ki je drugovala z Nietzschejem in Dostojevskim, bila naročena na vse slovenske leposlovne in filozofske revije ter se nerazumljena in nesrečno srečna 80 let bila z neprijazno usodo.

Ošlak je vse tri usode prikazal z izjemno človeško toplino. Vse te ljudi je imel iskreno rad, zato je njihova življenja literarno oblikoval tako dolgo ter jih osvetljeval s toliko različnih zornih kotov, dokler niso celo njihove slabše lastnosti postale nekako simpatične in razumljive, torej tudi odpustljive. Pri tem sta Nikolić in Pudgarjeva kot lika stopila iz anonimnosti šele zaradi moči pisateljeve ustvarjalnosti.

V nadaljevanju bom pisal samo o Tisnikarju. Videval sem ga v svojih mislinjskih letih, ga pozneje srečal še parkrat in predvsem temeljito prebral Tomaševičevo knjigo o njem.

Ko sem leta 1953 dva meseca ležal v slovenjgraški bolnišnici, je bil Tisnikar tam strežnik in čistilec. Kot krajanu mi je navdušeno prinesel pokazat nekakšno svojo negravžno kopijo razglednice modrega jezerca sredi zelenih travnikov in gor. Štiri leta kasneje sem moral znova za dva meseca tja in Tisnikar mi je spet pokazal nekaj svojih oljnih slik.

Na eni sem po košati bradi in modrih očalih prepoznal "Lojzeka" iz Turiške vasi, posebneža majhne postave, ki je na vlaku zmeraj glasno

pozdravljal vse "mamice in ateke". Druga slika je prikazovala rdečkasto rjav laboratorij, poln nekakih cevok in epruvet. Jože je ponosno povedal, da se zdaj pri slikarju Pečku uči anatomije, ker bo tudi sam postal pravi slikar. Pozneje ga nisem več srečal, seveda pa sem spremljal njegov razvoj.

Iz Tomaševičeve monografije sem razbral, kako težko je Tisnikar prenašal dejstvo, da je (prijazen in družaben, nedvomno bister, a nešolan grabenski delavec) npr. danes še govoril z bolniki, jutri pa jih je (umrle) moral rezati in jih pripravljati za obdukcijo. Nato je to "rezanje" postalo celo njegov poklic, torej je moral iz dneva v dan raztelesiti to, kar je bilo še včeraj živo: tujce, bežne znance, a neredko tudi svoje sokrajane.

Ti nenehni nasilni preskoki iz življenja v smrt in njegovo poseganje v uboga trupla so bili za občutljivega človeka tako globoka in travmatična doživetja, da se jim je (brezuspšno) zoperstavljal s pitjem, a tudi s slikanjem. (Seveda mu je prof. Pečko medtem povedal, naj pusti nenaučeno anatomijo ter ostane pri svoji naivi pa naj se zanese na lastna čustva in nagon.) In se je postopno razvil v mojstra, kakršnega poznamo danes.

Tisnikar je bil v nekem obdobju svojega življenja izobčen iz vsakdanje družbe, njegov prijatelj Ošlak pa je bil izobčen celo iz Slovenije. Nič čudnega, če ju je poleg umetništva vezala tudi ta usoda. In kako se lahko oddolži pisatelj prijatelju slikarju?

Tisnikar ni imel pojma o filozofiji, a Ošlak nas v svoji knjigi prepriča, da je bil modrec življenja. Slikar brez šol je bil komaj pismen, seveda pa kdaj duhovit sogovornik in Ošlak ga je prikazal kot besednega umetnika. Tisnikar ne bi znal prepričljivo razložiti, zakaj slika, kakor slika, a Ošlak je v tej njegovi samoraslosti prepoznal genialnost. Ni slikar našel motivov, motivi so si poiskali njega. Bil je včasih božanski, a drugič samo mislinjski slikar. On edini je v svinčenih letih smel slikati svoje groteskne Kristuse in Ošlak je videl v njem celo nezavednega kristjana.

Tako je pisatelj s svojo jezikovno iznajdljivostjo in z razkošno sintakso zgradil ta portret (in druga dva), z zgovornostjo advokata je branil in uspešno ubranil vse tri svoje junake ne samo pred kritičnostjo sodobnikov, ampak tudi pred zgodovino.

Izjemno topla, človeška, dobro napisana knjiga!

KOROZIJA IN PROTIKOROZIJSKA ZAŠČITA SKULPTUR FORME VIVE

Besedilo in fotografija: **Vanja Ferk Grampovčan, Koroški muzej Ravne na Koroškem**

Železo in njegove zlitine so podvrženi koroziji, njihovi korozijski produkti so kemično nestabilni. S protikorozijsko zaščito preprečujemo nastajanje korozije na površini kovine in s tem povezano njeno propadanje. V primeru jeklenih skulptur, nastalih na mednarodnih kiparskih simpozijih Forma viva na Ravnah med letoma 1964 in 1989, je njen namen tudi dekoracija zaščitnih površin.

Korozijski pojavi so povezani s termodinamično nestabilnostjo kovine v nekem okolju. Ker je to naraven fizikalni proces, kjer se kovina vrača v energetsko stabilnejši oksid, predstavlja preprečevanje korozije velike težave.

Najpogostejši mediji, povezani s korozijo, so vodne raztopine, kot so naravne vode, atmosferska vlaga, dež. Korozijske poškodbe so odvisne od vrste predhodne protikorozijske zaščite: ali gre za organske zaščitne premaze ali za uporabo jekla, odpornega na atmosferske pogoje.

Veliko problemov je povezanih s sanacijo protikorozijske zaščite, kjer pogosto nastopajo težave glede oprijemljivosti pri aplikaciji na starejše premaze. Luščenje (slaba lepljivost ali prijemljivost opleska na podlago) ima različne vzroke. Vezivnost slabšajo slabo grundiranje, neobdelana podlaga, prah, maščobe, umazanija in vlaga na nasprotni strani. V splošnem velja, da relativna vlažnost nad 50 % v povezavi s temperaturnimi spremembami pospešuje razvoj korozijskih fenomenov. Na skulpturah Forme vive je na površinah opaziti »cvetenje« barve (poslabšan oprijem premaznega sistema, podrjavanje).

Metoda zaščite jeklenih površin s premaznimi sredstvi deluje na principu bariere. Glavna naloga prevleke je, da preprečuje vodi, kisiku in ionom dostop do kovinske površine in tako onemogoči pojav katodne reakcije $H_2O + 1/2 O_2 + 2e \rightarrow 2(OH)^-$ pod zaščitno prevleko. Lastnosti zaščitne bariere lahko popustijo, če je na meji kovina/premaz prisotna voda ali v primeru pojava mehurjev. Forme vive, ki so bile ponovno opleskane na neustrezno sanirano podlago, pod novim nanosom barve pospešeno propadajo. Prav tako lahko pride do elektrokemične reakcije in prenosa nabojev med anodnim in katodnim mestom preko zaščitnega premaza. Zato je pomembno, da uporabljamo zaščitne

premaze, ki predstavljajo dobro prepreko za elektrolit. Pred premazovanjem mora biti površina dobro pripravljena, ročno ali najbolje peskana, površine pa morajo biti čim prej po pripravi zaščitene z osnovnim premazom.

Največje težave pri obnovi protikorozijske zaščite predstavljajo spoji, kjer je ponavadi že prisotna močnejša korozija. Korozijski problemi so včasih specifični, vendar gre v večini primerov za pojav atmosferske korozije. Ta predstavlja korozijo materiala zaradi izpostavljenosti zraku in polutantom. V primeru dežja, megle in špranj, ki vlečejo vlago, bo korozija lahko napredovala.

Korozijske poškodbe na skulpturi Forme vive

Na atmosfersko korozijo zelo vpliva prisotnost nečistoč. Vpliv atmosfere je na jeklene konstrukcije še posebej obremenilen zaradi industrijskega okolja. Industrijska atmosfera je bolj korozijsko agresivna kot podeželska, in sicer prav zaradi prisotnosti žvepla, ki nastaja pri gorenju goriv. Skulpture Forme vive stojijo v okolju, kjer je prisotna industrija jekla. Delci prahu lahko zelo škodljivo vplivajo na korozijsko odpornost kovine, ker se primejo na površino in absorbirajo vlago ali H_2SO_4 . Vsebujejo lahko tudi nečistoče, kot so kloridi, ki poškodujejo zaščitni površinski film in tako pospešujejo korozijske procese.

Na skulpturah Forme vive opazimo izpiranje premazov (najbolj izrazit je pojav tam, kjer je bila zaščita narejena samo z grundiranjem brez končnega premaza), pojav podrjavanja, odstopanje med starim in novim premazom zaradi prisotnosti vlage med sanacijo. Lokalno se pojavlja točkasta korozija, ki je posledica prekinjenega zaščitnega filtra, v našem primeru barvnega sloja.

MANJ ZNANA LETA V ŽIVLJENJU AVGUSTA KUCHARJA

Marjan Kolar

Ko je bil Avgust Kuhar 16. 8. 1950 premeščen iz Železarne Jesenice v (takrat še) Železarno Guštanj, je bil star 44 let in je imel za seboj pestro obdobje šolanja doma in na tujem, čas študija ob delu in plodnega službovanja, pred seboj pa še 14 prav tako ustvarjalnih let. Njegov rodovnik in ravenska leta imamo že precej popisana, ona prej smo doslej poznali bolj v obrisu.

Uradne papirje o njih (fotokopije spričeval, odločb, potrdil, uslužbenskih listov in vprašalnih pol) sem uspel dobiti od gospe Lilijane Markež iz Acronija Jesenice (za to se ji lepo zahvalim). S pomočjo te dokumentacije upam zapolniti vrzel v Kuharjevi biografiji.

Urednik dveh časopisov in eden prvih racionalizatorjev

Iz podatkov najprej postane jasno, zakaj je Kuhar mogel biti uspešen ustanovitelj in urednik Koroškega fužinarja. Predvsem zato, ker se je najprej v Franciji eno leto šolal za novinarja, potem pa zato, ker je bil v Ljubljani poldrugo leto urednik Elektrotehniškega vestnika, v Kranjski industrijski družbi (železarni) Jesenice pa dobra štiri leta urednik Tovarniškega vestnika. Vmes je dopisoval tudi v druge časopise.

V svojem 15-letnem jeseniškem obdobju (1935-1950) pa se Kuhar ni izoblikoval samo kot novinar in urednik, ampak se je z delom in ob delu izšolal tudi kot strokovnjak za racionalizacijo in varstvo pri delu. Podjetje mu je namreč omogočilo delovanje na raznih področjih, obenem pa tudi študijska potovanja po tovarnah v Avstriji, Češki, Poljski in Nemčiji.

Takole je mladi Kuhar že leta 1937 v svojem Tovarniškem vestniku agitiral za racionalizacijo dela:

Avgust Kuhar, štiridesetletnik

"Ni ravno najtežje producirati, prodati je važno. Pri Kranjski industrijski družbi producira en delavec okrog 25 ton železa na leto, pri tvornici Huckingen 134 ton ali petkrat več kot pri nas."

Članek pa je zaključil takole:

"Tistim, ki vidijo v racionalizaciji povzročitelja brezposelnosti, morem kot tehnik odgovoriti le to, da tehnika ne more nazaj, nego da bo šla le naprej, dolžnost netehnikov, socialnih politikov in juristov pa je, da bodo stremeli za tem, da pripravijo zakonodajo, ki ne bo zaostajala za modernim svetom in da ne bo treba radi te zastarelosti ovirati splošnega napredka na zemlji. To pa je njihova naloga."

Takšne članke je objavljajal pred 2. svetovno vojno, med njo je v Celovcu opravil tečaj REFA (Reichsausschuss fuer Arbeitszeitermittlung, danes Zveza za študij dela), po osvoboditvi pa mu je snov dozorela v več knjig, s katerimi je v Sloveniji oral ledino.

Zanimivo je, da je šolani elektrotehnik razen na prvem delovnem mestu poglobljeno deloval na različnih področjih, le na elektrotehniškem ne več.

Nancy, Ljubljana, Jesenice

Takole so se zvrstile letnice v Kuharjevem življenjepisu:

Kot bajtarjev sin si je prihodnost poskusil najti s šolanjem. Šel je v gimnazijo, kjer si je že od 3. razreda naprej pomagal z inštrukcijami. Da bi se lahko čimprej zaposlil, je z gimnazije presedlal na Tehniško srednjo šolo v Ljubljani; ves čas šolanja se je večinoma vzdrževal z inštrukcijami in s privatnim delom. Zato je šele leta 1929, star 23 let, s prav dobrim uspehom opravil zaključni izpit. Ker se s spričevalom TSS pri nas takrat ni mogel vpisati na visoko šolo, v Franciji pa je bilo to možno, je s pomočjo brata Alojza odšel študirat na Elektrotehniški institut v Nancyju. Tam je ostal od leta 1929 do 1931. Kot inženir stažist je prakticiral po več železarnah in elektrarnah. V Parizu je eno leto obiskoval novinarsko šolo.

Zaradi poziva k vojakom se je moral vrniti domov. V vojski se je izšolal za rezervnega pešadijskega podporočnika. V Francijo se ni več

Med okupacijo je dobil referat za obratne nezgode, vodil pa je tudi strokovno knjižnico. Z okupatorjem je imel težave zaradi svojih bratov: komunist Voranc je bil v koncentracijskem taborišču, diplomat Alojz je iz Londona po radiu redno govoril proti Nemcem. Leta 1944 mu je umrl oče, brata Anzana so gestapovci ubili blizu domače hiše, zato je Avgust Kuhar vzel mater k sebi na Jesenice.

Po osvoboditvi je bil od 14. do 23. maja 1945 v priporu. Tam so ga zasliševali zaradi brata Alojza, ki je ostal v emigraciji. Vendar mu to ni prineslo slabe karakteristike, saj je kasneje dobil potrdilo o nekaznovanju.

Zdaj je delal kot sekretar železarne in kot referent za male obratne izboljšave. Takšen je bil tudi naslov njegove prve brošure, ki mu jo je leta 1946 izdal sindikat. Leta 1948 je napisal drugo o delovni varnosti v industriji in obrti, načrtoval pa je tudi zgodovino Železarne Jesenice. Te ni dokončal, ker se je prej preselil na Ravne, kjer je prevzel nove dolžnosti.

Naj za zaključek navedem nekaj Kuharjevih značilnih gesel iz Tovarniškega vestnika leta 1937, ko je bil star 31 let:

Poštnina plačana v gotovini

12. JANUARJA 1937

Kuharjev prvi časopis

vrnil, se je pa leta 1934 zaposlil pri Združenju elektrotehnične obrti v Dravski banovini v Ljubljani kot tajnik in urednik Elektrotehniškega vestnika. To je ostal do leta 1935, ko se je zaposlil v Kranjski industrijski družbi (železarni) na Jesenicah.

Tam je bil najprej asistent v mehanični delavnici, nato pa urednik Tovarniškega vestnika (od januarja 1937 do aprila 1941) in predavatelj na industrijski šoli. Pol leta se je ukvarjal z racionalizacijo kot časomerilec po obratih. 10. januarja 1937 se je poročil z domačinko Pavlo Kopač (1906-1954).

"Če dela ni, postane tudi najboljša pogodba nepotrebna."

"Bolje nesrečo preprečiti, kakor rano lečiti."

"Složno sodelovanje varuje sedanost in jamči bodočnost."

Vse to pa že precej spominja na tistega jedrnatega Avgusta Kuharja, kakršnega smo štirinajst let pozneje spoznali v Koroškem fužinarju.

PRED 50 LETI JE BILA ZGRAJENA AMBULANTA V GUŠTANJU

Ervin Wlodyga

V Guštanju se je v letih po drugi svetovni vojni zaradi razvijajoče se železarske industrije in s tem povezanega rastočega števila prebivalstva vse bolj kazala potreba po zgraditvi nove zdravstvene ustanove. Prebivalci Guštanj in okolice so se z velikim navdušenjem lotili reševanja tega perečega problema. Tudi odgovorni so kaj hitro spoznali, da je množica, ki je delala v železarskem orjaku, izpostavljena raznim zdravstvenim okvaram in poškodbam. Vztrajali so pri zahtevi, naj bo vsem zdravstveno ogroženim zdravniška pomoč dostopna, kar je v skladu z izsledki moderne medicine. Takšna pomoč pa je mogoča le v dobro opremljeni ambulanti. Dolgoletni sen o tej ustanovi v kraju se je končno uresničil, čeprav je bilo treba premagati veliko ovir. Ministrstvo za ljudsko zdravstvo v Ljubljani je podprlo prizadevanje lokalnih dejavnikov, odobrilo je potreben kredit za gradnjo in marljive roke so zgradile ambulanto. (Novak, 1952)

MERITVE ZEMLJIŠČA

Že leta 1946 so se začele meritve za gradnjo nove ambulante ob Suhi. Prvi količek je zasadil Karl Kralj (roj. 4. 2. 1917 na Dolgi Brdi), vodja kapitalne izgradnje v Železarni Guštanj. (I) Prve meritve je opravil geometer Jurij Gapejev (roj. 20. 4. 1905 v Harkovu) iz istega oddelka. (Gapejeva, ki je bil ruski državljani, so oblasti po resoluciji Informbiroja hotele izseliti, a je pravočasno pobegnul v Avstrijo, kjer je potem živel in tudi umrl.)

ODKUP ZEMLJIŠČA

Vse dokumente o odkupu zemljišča mi je posodil Vili Naveršnik, sin Lize Naveršnik. Najlepše se mu zahvaljujem.

Sledi prepis nekaterih dokumentov.

Kupna pogodba,

sklenjena med Naveršnik Lizo iz Guštanj, kot prodajalko, in Ministrstvom za ljudsko zdravstvo LRS, zastopanim po tov. ministru dr. Ahčin Marjanu, kot kupcem, takole:

I. Prodajalka preda in izroči Ministrstvu za ljudsko zdravstvo za potrebe njene Glavne uprave zdravstvene službe zavarovancev v svrhu gradnje ambulatorija v Guštanju od svojega zemljišča vl. št. 114 k. o. Guštanj del parcele št. 356 (njiva) v izmeri 3754 kv. m, ki dobi po izvršeni delitvi novo parc. št. 356/2, ter del parc. št. 357 (njiva) v izmeri 273 kv. m, ki dobi po izvršeni delitvi novo parc. št. 357/2. (Op. E. R.: Sledi še več št.) Otvori se nov zemljiškknjižni vložek ter vknjiži na lastninsko pravico za splošno ljudsko premoženje v upravi organa, ki ga bo določilo Ministrstvo za ljudsko zdravstvo LRS.

II. Kupnina za prodana zemljišča v skupni izmeri 4027 kv. m se določa na 25 din za kv. m ali skupno 100.675 din.

Kupnino 25 din za kv. m je določil KLO Guštanj.

Dr. Ahčin Marjan

Okrajni LO Slovenj Gradec Slovenj Gradec, 10. 10. 1949

Okrajna razlastitvena komisija

Opr. št. 290/31-49

Predmet: Razlastitvena zadeva

Odločba

Prvi sestanek Okrajne razlastitvene komisije na dan 18. 10. 1949 ob 8. uri na licu mesta v Guštanju. Predsednik Rupar Franjo, sodnik Okrajnega sodišča Slovenj Gradec.

O tem se obveste:

1) Gorenšek Marija ter Franc, Guštanj, zaradi parc. št. 26/1, njiva, vl. št. 8, Guštanj.

2) Jurak Miloš, Guštanj, parc. št. 358, njiva, in št. 359, njiva, vl. parc. 10, k. o. Guštanj.

3) Konečnik Anton, parc. št. 34/2, travnik, in del parc. št. 26/2, njiva, vl. št. 129, k. o. Guštanj.

4) Naveršnik Elizabeta, del parc. št. 356, njiva, in del parc. št. 357, njiva, vložna št. 114, k. o. Guštanj.

V imenu ljudstva

Na zahtevo Naveršnik Elizabete o varstvu zakonitosti zoper pravnomočno odločbo okrajne razlastitvene komisije v Slovenj Gradcu z dne 20. 2. 1950, opr. št. 5247/2-47, izdaja javni tožilec LRS naslednjo odločbo:

Zahtevku za varstvo zakonitosti se ugotovi, pobijana odločba se razveljavi in se stvar vrača okrajni razlastitveni komisiji v ponovno razpravljanje in odločanje.

Odločba o razlastitvi

Okrajna razlastitvena komisija Slovenj Gradec
Št. 5247/3-47

Predmet: Odločba o razlastitvi nepremičnin v korist države FLRJ za potrebe Ministrstva za ljudsko zdravstvo LRS

Odločba o razlastitvi

1) V korist države FLRJ se za Ministrstvo za ljudsko zdravstvo LRS razlasti zemljišče, vpisano v zemljiški knjigi Okrajnega sodišča v Slovenj Gradcu na ime Naveršnik Elizabeta, mala posestnica v Guštanju št. 70, od zemljišča vlož. št. 114, k. o. Guštanj. ...

2) Priznana odškodnina v znesku din 42.812 se plača v gotovini, in to v mesečnih obrokih po 5.000 din.

Razlaščenki Naveršnik Lizi se je določila odškodnina v mesečnih obrokih po 5.000 din, ker je ista rodbinska upokojenka delavca s pokojnino 1.000 din mesečno, kar je za življenje vsekakor premalo, in bo znašal obseg njenega malega posestva po razlastitvi manj kot 1/2 ha, iz česar se tudi ne more preživljati.

Predsednik razl. komisije:
Rupar Franc

USTANOVITEV GRADBENEGA PODJETJA DRAVOGRAD

Ustanovitev Okrajnega gradbenega podjetja Dravograd omenjam zato, ker je to podjetje leta 1947 začelo graditi ambulanto v Guštanju.

Začetek njegovega poslovanja sega v leto 1947. Takrat je Okrajni ljudski odbor na Prevaljah v zasnovah svojega prvega petletnega plana

gradbeništvu določil prioriteto mesto. Medvojno opustošenje, nagla rast gospodarstva, ugodno središče v centru treh dolin ter dejstvo, da v okraju še ni bilo podjetja gradbene stroke, so narekovali, da je Okrajni LO Prevalje na svoji seji 26. marca 1947 sprejel sklep o ustanovitvi Okrajnega gradbenega podjetja Dravograd s sedežem v Dravogradu.

Prvi upravnik Ivo Domijan je bil dober in iznajdljiv gospodar, člani kolektiva pa voljni prijeti za delo. Že v prvem letu obstoja je podjetje razpredlo svoja gradbišča od Mušenika do Slovenj Gradca in po Dravski dolini. Zaposlovalo je okrog 250 delavcev. Upravnik Domijan je bil leta 1949 premeščen; postal je okrajni gradbeni inšpektor. Začasno ga je zamenjal Peter Kohlenbrand, leta 1950 pa je bil na to delovno mesto imenovan Jože Korošec – Vido.

Nekaj biografskih podatkov o upravnikih:

Ivo Domijan: Rodil se je 22. 12. 1908 v Crikvenici, umrl 25. 10. 1993 v Slovenj Gradcu, kjer je tudi pokopan.

Peter Kohlenbrand: Rodil se je 21. 1. 1900 v Leobnu. Po poklicu je bil trgovec, nazadnje pa računovodja pri Okrajnem gradbenem podjetju Dravograd. Bil je tudi borec v Malgajevi četi. Umril je 12. 5. 1969 v Dravogradu.

Jože Korošec – Vido: Rodil se je 18. 12. 1922 v Podgorju pri Slovenj Gradcu, umrl pa 1. 12. 1997 v Dravogradu. Bil je borec NOV pred 9. 9. 1943.

Po sporočilu Staneta Plaznika iz Kograda Dravograd v podjetju drugih podatkov o gradnji ambulante v Guštanju nimajo. Pač pa se jaz spominjam, da so gramoz za njeno gradnjo kopali pod javorniško planoto, ob cesti Guštanj–Kotlje (od Dobrška do Kokala). Tu sta se stara in nova cesta zopet združili, ceste od Dobrška do Kokala pa ni več. Pod cesto je gradbeno podjetje položilo ozki tir tako, da so potem gramoz v tako imenovanem huntu (preklopnem vozičku) vozili do gradbišča. Gramoz so odkopavali ob cesti ter ga nato s samokolnico sipali po lesenem žlebu v »hunt«.

Okostnjak v gramozu

V gramoznici so se radi igrali otroci. Moj sin Vojteh mi je nekega dne povedal, da so v gramozu kosti. Šel sem si jih ogledat. Ugotovil sem, da so to človeške kosti. O najdbi sem takoj obvestil dr. Boštjana Erata in komandirja guštanjske milice (njegovo ime sem pozabil). Še isti dan je bil komisijski ogled na mestu najdbe. V komisiji sta bila poleg mene še dr. Erat in komandir milice. Prisostvoval je tudi tukajšnji grobar. Dr. Erat je takoj ugotovil, da je bilo okostje v gramozu že več kot sto let, človek pa je bil po vsej verjetnosti umorjen, saj je

ob okostju ležal približno 20 cm dolg odprt nož, sicer prelomljen na dva dela. Komandir je povedal, da na postaji milice nimajo nobene prijave o pogrešancu. Dr. Erat je menil, da zadeve nima smisla raziskovati, le kosti naj pokopljejo. Grobarju je naročil, naj kosti pobere v vrečo in jih zakoplje v blagoslovljeno zemljo na pokopališču pri sv. Antonu.

Kdo je bil umorjenec in kdaj se je zločin zgodil, pa nikoli ni bilo pojasnjeno.

USTAVITEV IN NADALJEVANJE DEL

Žal mi ni uspelo najti natančnih podatkov o začetku gradnje ambulante v letu 1947. Niti nisem našel podatkov, kdaj so dela zaradi pomanjkanja denarja ustavili (najbrž leta 1949).

Ambulanta je tako samevala nekaj mesecev.

Vodilni v tovarni so bili zainteresirani za nadaljevanje gradnje. Posebno zanimanje in skrb je pokazal direktor tovarne Gregor Klančnik, ki je tudi pozneje vseskozi budno spremljal razmah ustanove in materialno ter moralno pomagal, kjerkoli je le mogel. (2) 20. junija 1950 je sklical sestanek z ljudmi, ki bi lahko vplivali na nadaljnjo gradnjo ambulante. Ko sem prišel v njegovo pisarno, so bili tam poleg njega še predstavnik Ministrstva za zdravstvo, šef Gradisa – gradbišča Ravne Bojan Polak in obratovodja gradbenega oddelka Miloš Štor. Pogovor je v glavnem tekkel o tem, kako bi gradnjo ambulante nadaljevali.

GRADBENI GOSPODAR AMBULANTE

Na tem sestanku me je direktor predlagal za gradbenega gospodarja ambulante. Priporočil me je Ministrstvu za zdravstvo. Po pravici povedano, me je tedaj zgrabil strah, kako bom speljal tako zadolžitev, saj nisem bil gradbeni strokovnjak. Ko pa je šef Gradisa Ravne obljubil, da mi bo pomagal pri nadzoru gradbišča, mi je odleglo. Bil pa sem tudi počaščen in ponosen, saj je bilo imenovanje zame tudi veliko priznanje.

Od 4. 3. 1946 sem bil zaposlen kot vodja meznega oddelka v tovarni. Ker sem bil tedaj še češki državljan, je Ministrstvo za težko industrijo FNRJ 25. 12. 1948 izdalo ukaz, da mi s 1. 1. 1949 preneha državna služba. Takrat me je direktor Klančnik sprejel v službo kot honorarnega uslužbenca za planiranje cen. Na tem delovnem mestu sem ostal do 7. 11. 1950, ko sem po Klančnikovi odločitvi postal obratni računovodja pri glavnem mehaniku.

Od Ministrstva za zdravstvo sem 22. 6. 1950 prejel obvestilo, da so me postavili za gradbenega

gospodarja ambulante v Guštanju. Še istega dne sem se lotil dela.

Že 21. 6. 1950 sem izstavil naročilnico za gradbena dela in jo poslal gradbenemu oddelku Železarne Guštanj. Tako je delo po nekaj mesecih zastoja zopet steklo. Drugo naročilnico sem za Smiljana Favaja iz Železarne Guštanj napisal že naslednji dan. Nanašala se je na elektromaterial, prevzel pa jo je elektro mojster Jože Knap. Isti dan, 22. 6. 1950, sem Okrajnemu gradbenemu podjetju Dravograd podpisal prejemnico za prevzeti pomožni material.

Ministrstvu za zdravstvo sem že 17. 7. 1950 poslalo poročilo o gradnji ambulante. Vsak dan sem dopoldan in popoldan pregledal, kako napreduje delo.

Ervin Wlodyga (roj. 7. 9. 1914 v Guštanju) je bil gradbeni gospodar ambulante od 22. 6. 1950 do 31. 5. 1951. (fotografija iz leta 1949)

Okrajno gradbeno podjetje Dravograd je poslalo več računov za opravljena dela, ki sem jih moral preveriti, podpisati ter poslati na Ministrstvo za zdravstvo. Tja sem poslal tudi račune iz Železarne Guštanj. Poročilo o poteku del na ambulanti sem 7. 8. 1950 poslal g. Klopčarju na Ministrstvo za zdravstvo. Avgusta sem v Ljubljano posredoval tudi račune, ki so jih izstavili DES Slovenj Gradec, Železarna Guštanj, Okrajno gradbeno podjetje Dravograd, KLO Prevalje in KLO Guštanj ter Gradis Guštanj.

Ministrstvo za zdravstvo je 18. 8. 1950 za nadzornika oziroma čuvaja stavbe postavilo Antona

Konečnika, upokojenega uradnika tovarne. (Rodil se je 6. 6. 1883 na Stražišču, umrl 17. 6. 1951 v Guštanju.)

Septembra so poslala račune naslednja podjetja: Toplovod Ljubljana, Toplovod Maribor, Železarna Guštanj in Gradis Guštanj, oktobra pa Železarna Guštanj, Toplovod Ljubljana in DES Slovenj Gradec.

Ministrstvu za zdravstvo sem 23. 10. 1950 poslal poročilo o režijskih delih, 17. 10. 1950 pa poročilo o vodenju gradbene knjige.

2. 11. 1950 sem telegrafsko naročil 340 m² lesonita in 190 m² stekla. Sledili so računi za opravljena dela iz Železarne Guštanj, Gradisa, Toplovoda, DES-a, od Viktorja Ulca, Okrajnega magazina in Sanolaborja.

Poročilo o gradnji sem znova izdelal 18. 12. 1950. Razpadajočo barako, nekdanje skladišče cementa, ki sem jo odkupil od Ministrstva za zdravstvo, so ocenili 23. 12. 1950.

NENAVADNO TRGOVANJE

Železarna Guštanj je za elektroinstalacijo ambulante dala na razpolago električarje in material, pri gradnji pa so sodelovali tudi tovarniški mizarji, zidarji in ključavničarji. Če vodstvo železarne ne bi bilo tako razumevajoče, bi delo le težko steklo. Tudi delavski svet in upravni odbor sta bila naklonjena pomoči pri najrazličnejših delih, predvsem pa gre zahvala direktorju Gregorju Klančniku, ki je vseskozi budno spremljal razmah ustanove ter pomagal, kjerkoli je le mogel.

Z zdravstvenega ministrstva sem dobil sporočilo, da bi morda v mariborski bolnišnici kupili svetlobna telesa. Takoj sem navezal stike s Francem Pojškruhom, ki je skrbel za uskladiščena svetila. Namenjena so bila za bodoči prizidek, kot so si ga zamislili Nemci, a se to zaradi vojne ni zgodilo. Poslal sem naročilnico; prodajo svetlobnih teles so mi obljubili v zameno za tovornjak cementa. S takšno kupčijo se je strinjal tudi šef Gradisa Bojan Polak. Cement je Gradis odpeljal v Maribor, nazaj pa pripeljal svetila.

Podobno kupčijo smo izpeljali tudi z jeseniško bolnišnico. Ker so tudi tam Nemci nameravali povečati bolnišnično zgradbo, so zanj že imeli pripravljene umivalnike in straniščne školjke. Seveda so nam jih prodali. Ne spomnim se več, kaj smo jim morali mi ponuditi.

Ljubljanski Toplovod je v ambulanti montiral centralno kurjavo. Vodja skupine Franc Pokorn je povedal, da ima podjetje na zalogi peč za centralno kurjavo. Da bi jo dobavili nam, pa za protiuslugo pričakujejo petdeset švedskih klešč, ki jih je bilo takrat težko dobiti. Z vodjo metalurške industrijske šole Ivanom Zupanom sva se dogovorila, da bodo klešče po dostavljenem vzorcu izdelali v šoli. Ko smo klešče poslali v Ljubljano, smo dobili peč, ki smo jo kmalu vgradili. Toplovod je plačal klešče, ministrstvo pa peč. Tudi Gradis je za uslugo dobil deset švedskih klešč ...

In kdo vse je še posebej zaslužen za uspešno gradnjo ambulante?

Anton Vušnik (rojen 9. 1. 1918 v Guštanju, umrl 31. 5. 1997 na Prevaljah) je bil predsednik Krajevnega ljudskega odbora (KLO) od 16. 11. 1946 do 31. 12. 1947. Pred tem je bil zaposlen kot vodja kadrovske službe, nato pa kot sekretar podjetja v tovarni. Omogočil je zgraditev novega mosta prek Suhe, s tem pa tudi dostojen dostop do ambulante.

Ko je bila ambulanta uradno predana svojemu namenu, to je bilo 1. maja 1951, je bil honorarni predsednik KLO Guštanj (od 1. 1. 1950 do maja leta 1952) Ivan Kokal – Imre. (Rodil se je 6. 12. 1908 v Guštanju, umrl pa 13. 4. 1989 v Slovenj Gradcu. Pokopan je na pokopališču Barbara. Kot vodja prometa je bil zaposlen v tovarni, pred tem je bil vodja kadrovskega oddelka. V tem obdobju je v glavnem vodil občinske posle na občini zaposleni predsednik izvršnega odbora Anton Vušnik.)

V že omenjenemu članku je dr. Anton Novak ocenil tudi moje delo z besedami, da mi je »bila naša ambulanta in njen razvoj kot tukajšnjemu rojaku še prav posebno pri sreču« ter nadaljeval: **"Tudi njemu naj bo na tem mestu izrečena topla in iskrena zahvala za vse usluge, ki nam jih je storil."** (Novak, 1952, str. 16)

ZAČETEK OBRATOVANJA

Ambulanta je začela obratovati 1. maja 1951. **"Sramežljivo skromni so bili prvi začetki. Zgradba še ni bila popolnoma dokončana, še manj pa notranje opremljena. Vsi krediti, razen za notranjo opremo, so bili izčrpani. V tem času v ambulanti še ni bilo ne luči ne tople vode, centralna peč še ni bila dokončno urejena, streha na verandi je puščala, vrata in okna so bila v neuporabnem stanju itd."** (Novak, 1952, str. 16)

Ambulanta je bila zgrajena po slabo izdelanem načrtu, zato je bilo za njeno dokončno ureditev potrebnih kar nekaj adaptacij. **"Svet za ljudsko zdravstvo LRS je ponovno pokazal popolno razumevanje in dobro voljo za naše potrebe. Ambulanto je opremil z modernim instrumentarijem in z ostalimi sanitetskimi potrebščinami preko firme Sanolabor v Ljubljani, ki se je po svojih najboljših močeh in možnostih potrudila, da ugotovi našim željam."** (Novak, 1952, str. 16)

Notranjost stavbe se je po slabem letu dni obratovanja ambulante že bistveno spremenila. Električna napeljava je bila dokončana, na razpolago je bila tekoča topla in mrzla voda, vsi prostori so bili centralno ogrevani.

"Levo v pritličju sta dve zdravniški in zobna ordinacija; za čakalnico služi prostran hodnik. Desno so sobe za ležeče bolnike s sobo za bolničarke. Levo v prvem nadstropju je soba za

steriliziranje obvezilnega materiala z novim avtoklavom (priprava za steriliziranje zdravniških instrumentov, op. ur.) in aparatom za destiliranje vode. Nato sledi soba za fizikalno terapijo, soba za šokirane, mala operacijska soba in laboratorij. V tem delu stavbe je tudi rentgenska soba s temnico. Rentgenski aparat nam je poslala tvrdka Salonabor že v novembru preteklega leta, vendar ga zaradi neurejenih rentgenskih prostorov še ne moremo uporabljati. Tudi zobna ambulanta ima svoj rentgenski aparat, ki pa iz istih razlogov še ni v rabi. Železarna je obljubila adaptacijo rentgenskih prostorov kakor tudi še vse ostale nujne adaptacije in je z deli v mesecu januarju 1952 tudi že pričela. Tako smemo upati, da bodo v naši ambulanti že prihodnji mesec lahko pričeli tudi z rentgenskimi pregledi." (Novak, 1952, str. 16)

Pregled ambulante

23. 7. 1951 smo dr. Anton Novak, zdravnik in upravnik, Rado Draksler, dipl. dentist, Karol Kravina, tehnik pri Gradisu, in jaz kot gospodar opravili pregled guštanjske ambulante. Njegov namen je bil ugotoviti morebitne pomanjkljivosti v gradnji.

Reševalna postaja dobi svoj dom

Prizidek na južni strani ambulante je zaradi pomanjkanja posojil ostal nedograjen. Ker za dograditev te stavbe ni bilo denarja, jo je OLO Slovenj Gradec oktobra 1952 odstopil Reševalni postaji Ravne. (3) OLO Slovenj Gradec je 10. 10. 1952 izdal

odločbo št. 4097/1-1-III-K-H, s katero je reševalno postajo razglasil za ustanovo s samostojnim financiranjem.

Ob koncu leta 1952 je reševalni postaji uspelo, da so stavbo spravili pod streho. Naslednje leto so delo nadaljevali, uredili so več garaž, pisarne in stanovanja za štiri šoferje. Končno so se 15. decembra 1953 vselili v vse prostore.

Tako je bila reševalna postaja dokončno urejena. Tudi njena lokacija je odlična, saj stoji poleg zdravstvenega doma. Zasluge za izgradnjo reševalne postaje na Ravnah je imel tudi primarij dr. Stane Strnad, dolgoletni ravnatelj slovenjgraške bolnišnice ter predstojnik kirurškega oddelka, ki je bil tudi predsednik sveta za zdravstvo v okraju Slovenj Gradec. Umrl je 28. 9. 1979 v Slovenj Gradcu.

Razrešen dolžnosti gradbenega gospodarja

Svet za ljudsko zdravstvo in socialno skrbstvo LRS (dokument št. 3175 z dne 15. 10. 1951) me je z 31. 5. 1951 razrešil dolžnosti gradbenega gospodarja na investicijskem objektu ambulante v Guštanju.

Zaključna dela

Elekto obrat iz železarne Ravne je 28. 8. 1951 sestavil seznam elekto materiala, ki je ostal v skladišču ambulante, predviden za drugi trakt. Istega dne smo sestavili tudi seznam preostalega materiala, ki je bil namenjen za prizidek k ambulanti.

Ambulanta naj bi "postala žarišče zdravstvene prosvete" – za gradbeni del je skrbel Ervin Wlodyga, ki je pozimi leta 1951 tako poziral pred vhodom.

Zemljišče pred ambulanto je bilo precej valovito. Primanjkovalo je zemlje za izravnavo. Tehničnega direktorja tovarne dipl. inž. Franja Mahorčiča sem prosil, da bi odpadni livarski pesek navozili pred ambulanto, namesto da ga odlagajo na haldi. Takoj je pristal in že naslednji dan so začeli dovažati pesek pred ambulanto. Asfaltiranje in ureditev zelenic sta sledila mnogo pozneje.

O poslanstvu

"Ambulanta pa bo morala vplivati tudi vzgojno. Postala naj bi žarišče zdravstvene prosvete in njena luč naj bi posvetila v vsak delavski in kmetijski dom. Le na ta način bo ambulanta dokazala potrebo svojega obstoja. Prepričan sem, da bodo vsi pošteni in pozitivno misleči prebivalci Guštanja in okolice tudi v naprej napeli vse sile, da bo ambulanta čim prej dosegla najvišjo stopnjo svojega razvoja. Taka zdravstvena ustanova bo novemu mestu Guštanju samo v čast in korist." (Novak, 1952, str. 17)

OSEBJE V AMBULANTI (4)

UPRAVNIKI

dr. Anton Novak

Bil je prvi zdravnik in upravnik (od 1. 5. 1951 do 30. 11. 1952) guštanske ambulante.

Po odhodu iz Guštanja je služboval v mnogih krajih. Dlje časa je bil v Idriji, nato v Trziču,

Cerknem, Bohinju, Litiji, Radečah pri Zidanem Mostu in na Jesenicah. Njegovo zadnje delovno mesto je bilo na Bledu, kjer je služboval petnajst let. Po upokojitvi je s svojim zdravniškim znanjem še vedno rad pomagal prijateljem in znancem.

Rodil se je 10. 1. 1912 v Zbiljah pri Medvodah. Prvič je bil poročen z Marijo Zemljič (roj. 8. 1. 1926 v Slovenj Gradcu, kjer tudi živi po razvezi), po poklicu instrumentarko. Drugič se je poročil 23. 3. 1966 v Ljubljani z Marijo Ano Piber, rojeno 24. 3. 1932 na Bledu. V prvem zakonu je imel sina in hčerko, v drugem hčerko.

Zadnji dve leti življenja se je boril z zahrbtno boleznijo. Umrl je 25. novembra 1998 v bolnišnici na Jesenicah, pokopan pa je na Bledu.

dr. Boštjan Erat

Rodil se je 15. 1. 1891 v Ukvah blizu Trbiža in 20. 7. 1956 umrl na Ravnah.

Bil je zdravnik v Guštanju od jeseni 1919. leta, in to kar 35 let! Upravnik ambulante je bil od 1. 12. 1952 do upokojitve 31. 1. 1954. Ustanovil je Reševalno postajo Guštanj; 8. 12. 1927 je v kraj pripeljal prvi reševalni avtomobil. Bil je tudi ustanovitelj (29. 6. 1924) in do smrti predsednik Rdečega križa Guštanj. Nekaj časa je bil tudi predsednik Gasilskega društva Guštanj.

Da je bil med ljudmi kot zdravnik zelo priljubljen, se je pokazalo tudi ob njegovem pogrebu. Toliko pogrebecev v Guštanju ni imel še noben krajan! Od Jagra do pokopališča pri sv. Antonu – en sam žalni sprevod. Od blizu in daleč so se prišli znani in neznanji ljudje poslovit od svojega zdravnika. Leta 1969 so ga prekopal na pokopališče Barbara.

Pogreb dr. Boštjana Erata 23. 7. 1956

dr. Štefan Varga

Rodil se je 7. 3. 1920 v Bogojini in umrl 16. 9. 1981 v Mariboru, kjer je tudi pokopan.

Po končanem obveznem službovanju v bolnišnici na Ptujju je bil z dekretom Republiškega sveta za zdravstvo s 1. 9. 1952 poslan na Ravne na Koroškem. Tu je dve leti in pol opravljal službo obratnega zdravnika in zdravnika splošne prakse kot edini stalni zdravnik. Ko se je ambulanta kadrovske okrepila z dodatnim zdravnikom, je prevzel njeno upravo in delo v splošni ambulanti. Upravnik ravenske ambulante je

bil od 1. 2. 1954 do 28. 2. 1956. V začetku leta 1956 je zaprosil za izpraznjeno mesto specialista za otroške bolezni v mariborski bolnišnici. Odobrili so mu specializacijo, ki jo je tudi opravil, in bil spomladi leta 1956. leta nameščen v Bolnišnici Maribor.

Vargova žena Zdenka je med bivanjem na Ravnah še študirala. Omogočili so ji specializacijo iz mikrobiologije, leta 1956 je bila sprejeta v službo v mikrobiološki laboratorij Zavoda za zdravstveno varstvo Maribor.

Zakonca Varga sta imela dva otroka: Tomaža (roj. 24. 5. 1953) in Jasmino (roj. 16. 7. 1955). Sin je zdravnik, specialist za pljučne bolezni, hčerka pa zobozdravnica, specialistka zobne protetike. Zdenka Varga zdaj stanuje v Brestnici pri Mariboru.

dr. Jože Majhen

Upravniške posle v ambulanti je prevzel 1. 3. 1956.

DRUGO OSEBJE

Marija Novak – instrumentarka

Rodila se je 8. 1. 1926 v Slovenj Gradcu. Po razvezi od dr. Antona Novaka je zopet prevzela deklinški priimek Zemljič. Živi v Slovenj Gradcu.

Krista Resnik – bolničarka

Rodila se je 27. 9. 1928 v Slovenj Gradcu. Njen deklinški priimek je bil Slemnik. Komaj 15-letna je skupaj s starši in z brati odšla v partizane. Postala je borka NOV – bolničarka Milka. Takoj po končani vojni se je za nekaj časa zaposlila kot bolničarka v Železarni Guštanj, pozneje pa v ordinaciji dr. Boštjana

Del osebja guštanske ambulante: Ljudmila Grebenc, dr. Anton Novak, Marija Novak, Terezija Herman (fotografirano v letu 1951)

Erata. Od 1. maja 1951 je bila bolničarka v novi ambulanti v Guštanju, kjer je kot medicinska sestra ostala do upokojitve 1. 8. 1971.

Anica Pavšer – bolničarka

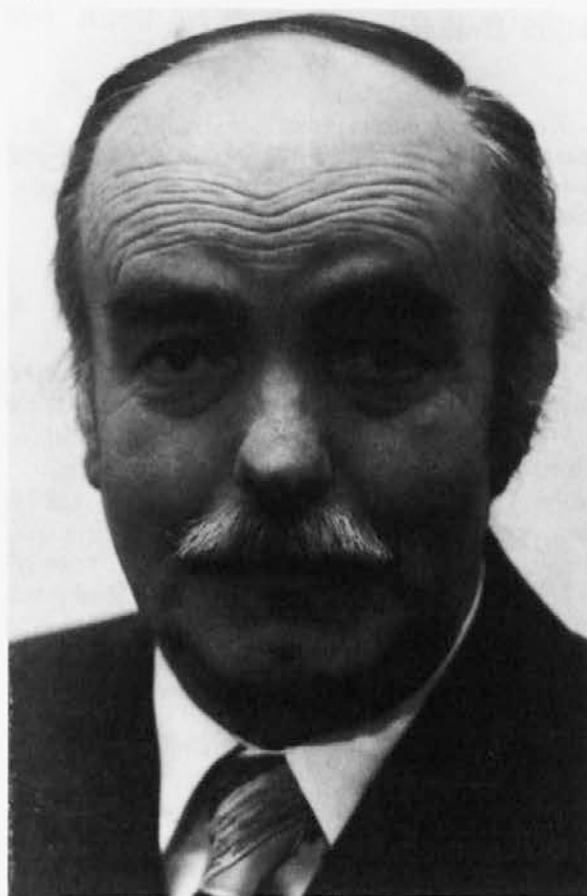
Rodila se je 26. 7. 1919. Najprej je bila kot bolničarka zaposlena pri dr. Eratu. 1. 5. 1951 je postala bolničarka v novi ambulanti. Nekaj časa je kot medicinska sestra delala tudi v Nemčiji. Umrla je 3. 3. 1999 v bolnišnici v Slovenj Gradcu, pokopana pa je na pokopališču Barbara.

Ljudmila Grebenc – bolničarka

Rodila se je 15. 9. 1914 v Krki pri Novem mestu. Bila je bolniška sestra – nuna v bolnišnici v Slovenj Gradcu. Ko so spomladi leta 1948 v bolnišnici odpustili vse nune, se je 1. 5. 1948 kot bolničarka zaposlila v obratni ambulanti Železame Guštanj. Tu je ostala do 1. 5. 1951, ko je dala odpoved.

Rado (Rafael) Draksler – diplomirani dentist

Rodil se je 15. 9. 1925 v vasi Papirnica pri Stari Loki v občini Škofja Loka. Umrl je 6. 7. 1996 v Podlubniku pri Škofji Loki. Na Ravne je prišel leta 1951, v Ljubljano pa odšel leta 1961.

Rafael (Rado) Draksler

**Majda Draksler – zobna
instrumentarka**

Majda Draksler, roj. Ferenčak

Z deklinškim priimkom Ferenčak se je rodila 28. 2. 1928 v Dolu pri Hrastniku. Umrla je 9. 7. 1994 v Škofji Loki. Na Ravne je prišla leta 1951. Kraj je po desetih letih zapustila. Nazadnje je stanovala v domu ostarelih v Stari Loki.

**Slavka Potočnik – rentgenski
tehnik**

Rodila se je 18. 4. 1927 v Malem Kamnu pri Rajhenburgu (sedaj Brestanica). Njen deklinški priimek je bil Bukovinski. Zaposlila se je 15. 4. 1952. Upokojila se je 1. 5. 1979.

**Jože Resnik – honorarni
računovodja**

Rodil se je 5. 3. 1917 v kraju Videm-Krško (sedaj Krško). Knjigovodstvo je vodil med letoma 1951 in 1955. Istočasno je bil zaposlen kot materialni knjigovodja v Železarni Ravne.

Rozalija Borštner – dipl. dentistka

Rodila se je 27. 8. 1929 v Sevnici. Njen deklinški priimek je Šetina. Zaposlila se je 1. 8. 1952. Upokojila se je 30. 6. 1989 kot organizatorica dela.

Rozalija Borštner

**Mojca Krančan – zobna
instrumentarka**

Mojca Grzina, roj. Krančan

Osebe Rdečega križa in ravenske ambulante v decembru 1954: od leve, v prvi vrsti Slavka Potočnik, Krista Resnik, dr. Boštjan Erat, dr. Štefan Varga, Tončka Pratnekar in Anica Pavšer;

Druga vrsta: Pavel Harnold (predsednik UO RK), Adolf Arl (šofer RK), Ervin Wlodyga (vodja RK) in Franc Pačnik (šofer RK).

Rodila se je 12. 1. 1937 na Koroškem Selovcu. V službo je vstopila 1. 5. 1952. Po poroki nosi priimek Grzina. Upokojila se je 30. 7. 1988.

Tončka Pratnekar – čistilka

Rodila se je 30. 4. 1920 v Kotljah. Ko se je poročila, je prevzela priimek Dretnik. Kot čistilka v ambulanti je delala med letoma 1952 do 1955.

Terezija Herman – čistilka

Rodila se je 24. 9. 1922 v Šentanelu, umrla pa 1. 2. 1985 v Ljubljani. Po poroki je prevzela možev priimek (Dekleva). Živel je na Dolgi Brdi pri Prevaljah. Prostore ambulante je čistila od 1. 5. 1951 do začetka leta 1952.

Gašper Šteharnik – honorarni kurjač

Rodil se je na Tolstem Vrhju 1. 5. 1892, umrl pa 17. 10. 1968 v bolnišnici v Slovenj Gradcu, pokopan je na pokopališču Barbara. Pred upokojitvijo je bil zaposlen kot delavec v Železarni Ravne.

NEKAJ ANEKDOT

Kako je direktor Klančnik zaposlil nuno

Leta 1948 so v bolnišnici v Slovenj Gradcu odpustili vse bolniške sestre – nune. Med njimi je bila tudi Milka Grebenc. V Železarni Ravne je zaprosila za službo bolničarke v obratni ambulanti.

Sprejel jo je direktor tovarne in se ji takole predstavil: "Sem Gregor Klančnik, prepričan komunist. Kakšnega prepričanja ste Vi, me ne zanima. Pri nas morate pošteno in redno delati. Jutri lahko nastopite službo v naši obratni ambulanti." S tem je bil sprejem, pri katerem sem bil prisoten kot vodja meznega oddelka, končan.

Nespretna šoferska kandidata

Dr. Boštjan Erat in direktor David Lorberau sta se pripravljala za šoferski izpit. Šofiranja ju je učil mehanik in ključavničarski mojster Hubert Legner. Skupaj sta od Rudolfa Pleinerja, direktorja guštanjske gozdne uprave, kupila rabljen avtomobil. Ko sta se že

nekaj časa učila, sta si namislila, da bi se sama brez inštruktorja peljala v Dravograd.

Nekega dne sta se res odpravila na pot. Vozil je dr. Erat. Prispela pa sta le do Dobrij, saj jima je motor odpovedal pokorščino. Takrat avtomobili še niso imeli zaganjača, zato je bilo treba stroj pognati z ročico. Junaško je to hotel napraviti dr. Erat. Ampak, smola! Pozabil je prestaviti ročico v položaj prosto. Ko je stroj pognal, je avto poskočil in skoraj povozil doktorja. Ta je odskočil, avto pa se je ustavil. Nesojena šoferja sta domov prišla peš. Od takrat nikoli več nista sedla za volan. Pustila sta, da so ju, če je bilo treba, prevažali drugi šoferji. Tudi jaz sem dr. Erata večkrat peljal k pacientom na hišni obisk.

Še ena šoferska

Železarna Ravne je leta 1951 ambulanti podarila rabljen avtomobil znamke Mercedes. Tudi dr. Štefan Varga se je želel voziti z njim, a ni imel vozniškega izpita. Tonija Krivograda, šoferja reševalnega avtomobila, je zato zaprosil, da bi ga naučil te veščine.

Nekega dne sta se odpeljala v Vitanje. Tam je cesta tudi zelo strma in vijugasta. V vijugah je doktor vozil z nezmanjšano hitrostjo. Toni Krivograd mu je zato rekel: "**Gospod doktor, če boste še dolgo vozili s takšno hitrostjo, obstaja nevarnost, da boste sami sebi prišli nasproti.**" To je pomagalo in doktor je upočasnil vožnjo.

Dr. Varga je imel veliko veselje do šofiranja, avto je porabil dosti bencina, pa mi je enkrat potarnal: "**Ta avto me bo spraval še ob zadnje hlače.**"

OPOMBE

(1) Jeklarna Jurija grofa Thurna na Ravnah d. d. se je 31. 10. 1946 preimenovala v Železarno Guštanj.

(2) Gregor Klančnik je 8. 5. 1985 postal častni občan občine Ravne na Koroškem.

(3) Do spremembe v poimenovanju kraja je prišlo 19. 4. 1952, ko se je po sklepu ljudske skupščine Slovenije nekdanji trg Guštanj po združitvi občin Guštanj in Kotlje preimenoval v mesto Ravne na Koroškem. Občini Guštanj in Kotlje sta se združili v Ljudski odbor mestne občine Ravne na Koroškem. Iz 11 krajevnih odborov v Mežiški dolini so 4. 5. 1952 nastale štiri občine: Ravne, Prevalje, Mežica in Črna.

(4) Omenil sem ljudi, ki so se v ambulanti zaposlili v letih 1951 in 1952. Vse, ki so se zaposlili kasneje, sem namenoma izpustil.

ZAHVALA

Vsem, ki so mi posredovali podatke, da sem lahko pripravil ta članek, se najlepše zahvaljujem.

Karl Kralj mi je dal podatke o meritvah zemljišča, Vili Naveršnik mi je posodil originalne dokumente o odvzemu zemljišča,

v podjetju Kograd Dravograd so mi omogočili vpogled v dokumente o ustanovitvi Okrajnega gradbenega podjetja Dravograd,

ženi Iva Domjana in Jožeta Korošca sta mi zaupali osebne podatke o svojih možeh, od Marije Zemljič in Marije Ane Piber sem izvedel podatke o dr. Antonu Novaku,

Kristina Resnik – Milka mi je pomagala s podatki o raznih uslužbencih ambulante v letih 1951 do 1952, v železarni pa s podatki o Ljudmili Grebenc.

Pri Danici Polanšek, matičarki na Ravnah, sem se pozanimal po osebnih podatkih o Gašperju Šteharniku, pri prevaljski matičarki pa o Tereziji Herman in o Antonu Vušniku.

Dr. Zdenki Varga sem hvaležen za podatke o njej in možu kakor tudi za njegovo fotografijo.

Marijan Gerdej iz Pokrajinskega arhiva Maribor – enota na Ravnah je izbrskal podatke o Karlu Kralju in Juriju Gapejevu.

Dr. Janezu Pustovrhu in Marjanu Berčiču sem hvaležen za podatke o Radu in Majdi Draksler.

Milka Haber mi je pomagala pri zbiranju podatkov o Tereziji Herman in o Dušanu Žižmundu.

Rozaliji Borštner hvala za podatke o Radu Drakslerju in Dušanu Žižmundu.

VIRI PODATKOV

dr. Anton Novak: Za zdravstveni podvig kraja, v: Koroški fužinar, št. 1–3, 23. februarja 1952, str. 16, 17

Vili Naveršnik – dokumenti o odkupu zemljišča

Kograd Dravograd – dokumenti o ustanovitvi Okrajnega gradbenega podjetja Dravograd

Ervin Wlodyga – delovodnik o gradnji ambulante

– zapisniki o različnih odločitvah

– po spominu

Ministrstvo za zdravstvo – odločba o postavitvi Ervina Wlodyga za gradbenega gospodarja

Marija Zemljič – pismo o osebnih podatkih dr. Antona Novaka

Marija Ana Novak – pismo o osebnih podatkih dr. Antona Novaka

dr. Zdenka Varga – pismo s podatki o zakoncih Varga

Skupinske slike je napravil Maks Dolinšek.

ŠOLSTVO NA ČRNJANSKEM JE STARO 190 LET

Irena Greiner, OŠ Črna na Koroškem

Človekova želja po znanju je stara vsaj toliko kot njegova zavest. Že naš davni prednik je čutil potrebo po tem, da bi se kaj naučil in spoznal, da bi razumel naravne pojave, proučeval je svoje okolje in da je lahko preživel, si je podredil naravo; svoje izkušnje in pridobljeno znanje pa je prenašal na mlajše: najprej na otroke in na druge člane plemena, z razvojem pa je nastala potreba po šolanju.

Črnjanska šola letos praznuje 190 let od ustanovitve. Ob tem časovnem mejniku smo pobrskali po podstrešjih in iskali stara spričevala, učbenike, šolske potrebščine ter zapisovali pričevanja ljudi. Ta priložnost nas je popeljala tudi v obširne zapise šolskih kronik. V projektno delo so se vključili učenci, učitelji in drugi delavci matične šole in vseh podružnic, v pomoč pa so bili tudi številni domačini, ki so s svojim znanjem in z izkušnjami obogatili zbiranje. Med šolskim letom smo zbrana spoznanja vpletali v pouk, ob koncu leta pa delo povzeli v zaključni prireditvi, ki je bila nekak presek šolskega dela skozi čas v pesmi ter športni in dramski dejavnosti, najbolj zgovorna pa sta bila razstava in zbornik.

ZAČETEK S POMOČJO GROFA THURNA

Šola v Črni je leta 1811 ustanovil grof Jurij Thurn – Valesassina iz Pliberka, ki je za prvo šolsko leto daroval tudi 400 florintov za plačilo učitelja. Prvi učitelj v Črni naj bi bil Jožef Volger, ki je obenem opravljal delo cerkovnika oziroma mežnarja.

Do leta 1885 šola ni imela lastnega poslopja, zato je gostovala po različnih hišah po vasi: pri Klemnu, Andreju, Matevžu, Pauliču.

Leta 1885 so zgradili prvo šolsko poslopje, v katerem je bilo tudi stanovanje za učitelja.

Ta šolska zgradba je stala v centru Črne, nasproti današnje mesnice. V njej se je odvijal pouk vse do leta 1908, ko je bil zgrajen stari del sedanje šole. Tega so v letih 1926–1929 razširili, prizidali dve učilnici, telovadnico, učilnico za ročna dela, kopalnico s prhami in stanovanje za upravitelja šole.

Med drugo svetovno vojno je bila v stari šoli policijska postaja, nasproti nje pa zapor.

Leta 1966 so začeli graditi prizidek nove šole, s katerim so pridobili šest učilnic, avlo in kurilnico. Prizidek je bil dograjen leta 1968, v naslednjih letih pa so nadaljevali obnovo učilnic in telovadnice. V šolskem letu 1974/75 so stari šoli nadzidali drugo nadstropje, v letih 1985/86 pa so zgradili novo telovadnico.

Zaradi velikega števila učencev in pomanjkanja prostorov je pouk po vojni potekal v dveh izmenah, posamezni oddelki pa so začasno gostovali celo v stari šoli in v prostorih današnje občine. Šele od šolskega leta 1976/77 poteka pouk v eni šolski zgradbi.

CENTRALNA ŠOLA IN PODRUŽNICE

Centralna šola Črna praznuje 190 let, nekoliko mlajše pa so podružnične šole. Šola v Javorju naj bi prvič delovala menda že leta 1889, ponovno pa so pričeli poučevati leta 1901, tako da letos proslavljajo

ČRNA PRI PREVALJAH.

Šola pred letom 1927

100-letnico. V Podpeci, kjer je nekoč zaradi hitrega razvoja rudnika število šoloobveznih otrok naraščalo, so bili prvi začetki leta 1896. S poukom so vztrajali vse do leta 1987, ko so podpeško šolo zaprli, in danes le še propadajoča stavba priča o tamkajšnjem živžavu. Šola v Koprivni je bila ustanovljena leta 1910. Stara stavba v župnišču je pogorela, zato so leta 1954 zgradili novo; v tej

Koprivci pridobivajo osnovno znanje še danes. Najmlajša med črnjanskimi podružnicami pa je žerjavka: leta 1929 sta se tam začeli dve vzporednici k črnjanskemu 1. in 2. razredu. Dolga leta so poučevali otroke v 'hauzu', kasneje v delavskem domu, leta 1983 pa so dočakali izgradnjo nove šole.

Glavna pomanjkljivost prvotnega šolanja je bilo nerešeno vprašanje vzdrževanja šol in učiteljev; učitelj je v tistih letih dobil plačilo v naturalijah: na primer 30 piskričev in 4 maseljne pšenice pa 200 kg rži in 114 kosov sira, pa še to so neredno plačevali. Druga slabost takrat pa je bila uvedba nemščine kot učnega jezika. Šolski obisk je bil skromen, glavni vzrok pa je bila predvsem revščina. Ta je starše silila, da so otroke raje uporabljali doma za delo ali pa so jih poslali celo 'služit'.

Šola po letu 1927

ZGODOVINA V ZBORNIKU

Ko smo se tako ozirali v preteklost šolanja, je ob prebiranju šolskih kronik nastal zbornik z naslovom »Nekdaj 'Schule' ... jutri devetletka«. V uvodu imata besedo sedanja ravnateljica Jožica Ovnič in nekdanji ravnatelj Alojz Germ, sledi pogovor urednice z županom in podžupanom kraja, v nadaljevanju pa so izpisi iz kronik, delo učiteljice zgodovine Marjete Burjak, ki je poleg zgodovinskih dejstev, povezanih s šolo, zbrala še druge pomembne vaške dogodke, prav tako pa so zanimiva poglavja o nekdanji prehrani v šoli, zdravstvenem stanju otrok, dramski dejavnosti, verski vzgoji ... Dodan je tudi zgodovinski razvoj vseh štirih podružničnih šol, seznam učiteljev, ki so poučevali na črnjanski šoli nekoč in danes, spomini nekdanjih učitelje in seveda cel kup zgovornih fotografij.

V kronikah seveda ni vse zabeleženo, zato je ostalo še precej neraziskanega, prav gotovo pa bomo do jubilejne 200-letnice zbrali še precej zgodovinskega gradiva. Ko smo tako z otroki brskali po starih albumih in podstrešjih ter iskali stare predmete, smo našli tudi del črnjanskih korenin ter spoznali, da tudi mladi lahko varujejo kulturno dediščino in da vse, kar je staro, ni za šaro.

Stara šola (levo), podrta leta 1989

UPRAVITELJI ČRNJANSKE ŠOLE OD LETA 1919 DALJE

(Vse fotografije: arhiv šole)

Janko Kuhar, 1919–1949

Rudolf Kodela, 1959–1970

Ivan
Hribar,
1949–1953

Jakob Medved, 1953–1959

Alojz Germ, 1970–1988 (stoji)

Jožefa Ovnič od 1988.

IZ ZAKULISJA NEKE STOLETNICE

Martina Podričnik, POŠ Javorje

SEPTEMBER 2000

V začetku šolskega leta načrtujemo delo. Saj vendar brez načrtovanja in zastavljenih ciljev nikjer ne gre. Tudi v šoli ne!

Že takrat smo se odločili, da malo bolj natančno obdelamo zgodovino naše šole. Ugotovili smo, da naša šola – najvišje ležeča v Sloveniji, pa še popolna osemletka – nosi na plečih že sto in več let ter da je bila skoraj pol stoletja samostojna, sicer pa podružnica šole v Črni.

Iz šolskih kronik smo izbrskali podatke, da je nedeljska šola, v katero so znanja željni otroci hodili (neobvezno) ob četrtek in nedeljah, učil pa jih je župnik, obstajala že od leta 1850. Od leta 1901 je bila šola v Javorju obvezna za vse učence in je potekala vsak dan v letu. Ta podatek smo vzeli za pravega in se odločili, da bomo v letu 2001 proslavili stoletnico šole v Javorju. Ko smo predlog posredovali tistim, ki z našo šolo živijo in najbolj poznajo njene uspehe in tudi težave, so bili navdušeni. Ga. ravnateljica je takoj ponudila pomoč, prav tako starši naših učencev. Tudi na občini so rekli, da bodo pomagali.

Mnogi krajan Javorja so v tem dogodku videli priložnost za odprtost kraja, za njegovo (in tudi lastno) promocijo. Imeli so mnogo načrtov, ki pa jih (žal) niso znali uskladiti in uresničiti.

Čas hitro mineva in šolsko leto se je bližalo koncu. Bliskovito se je približeval tudi datum, na koledarju začrtan za praznovanje. V šoli smo pridno delali, med vsemi vpletenimi se je stopnjevala napetost, ki je v zadnjem tednu pred 23. junijem postajala skoraj boleča.

ZADNJI TEDEN

Med Javorci se je izgovorilo mnogo besed o tem, kdo je odgovoren za to, da obvestila in vabila še vedno niso razposlana, da nimamo predstave o tem, koliko bo gostov, da ne vemo, kam jih bomo dali, če bo dež, da se ne ve, kdo je

za kaj (če sploh je) odgovoren ... Sobota pa je tako blizu ...

Skrb o tem, kako se bo stvar, tako pomembna za Javorce, iztekla, se je prenesla celo na volišče, odprto zaradi drugih reči. Do 15. junija smo v šoli končali dela, ki jih terja zaključek šolskega leta, in se posvetili samo praznovanju. Z vso vnemo so nam priskočili na pomoč tudi starši otrok in uslužbenci občine ter centralne šole. Skupaj smo skušali nadoknaditi zamujeno in dodelati še potrebno. Najprej smo se lotili dodatnih vabil – poklicali smo sosede in sorodnike nekdanjih učencev javorske šole. Popoldne sem telefonirala Aniti. Razumela je našo stisko in takoj izdelala oglasne panoje ter jih razpostavila po Črni. Slišali smo vremensko napoved, ki je napovedovala dež. Zaželeli smo si šotor. Na pomoč je priskočil g. Drago, pridno telefoniral in prosil ter izprosil za svetel del sobotnega dne šotor, pod katerim se vsako leto senčijo naši državniki. Dogovorili smo se tudi za gostinsko ponudbo.

PETEK, DAN PRED DOGODKOM

Že zjutraj vlada v naši šoli nervoza, ki bolj kot učence grabi nas – učiteljici in kuharico. Veliko dela nas še čaka ...

Ob pol devetih pripeljejo oder. Pred tem smo se že izgubili ... Potem zataji motorna žaga ... Nam se s programom preveč zatika ... Ob enajstih pridejo starši – radi bi bili s svojimi otroki, ko bodo dobili spričevala. Obljubili smo jim "delovni piknik", ki ni tak kot običajno, ker moramo v šoli danes delati tudi popoldne, nekaterim staršem pa se mudi spravljat seno ... Vmes pripeljejo gorivo (za čez počitnice???) ... Do treh pripeljejo klopi – pol premalo. Drago se jezi – obljubili so 18 kompletov, sedaj jih je 9 – ZAKAJ? – premalo jih je. Vskočita eden od staršev in Milan na Slemenu, ki je vedno pripravljen pomagati. Ob petih gasilci iz Mežice postavljajo šotor in, ko je

nared, ugotovimo, da so dogajalni prostor z njim pravzaprav polepšali. Vmes postavljamo v šoli dve razstavi – Aleksandra z nekaj svojimi učenci želi predstaviti, kaj vse smo naredili v tem šolskem letu, jaz v drugi učilnici razvrščam tisto, kar smo v tem šolskem letu s pomočjo učencev zbrali o zgodovinskih dogodkih naše šole. Čisto pod noč skušamo zakriti hudo rjavo obličje odra. Tudi nekaj očetov nam je v pomoč. Ob osmih zvečer se odločimo, da ne bomo več delali, čeprav bi bilo tu in tam potrebno še kaj ...

23. JUNIJ 2001 – DAN, KO JE JAVORJE PRAZNOVALO

Ponoči je padlo samo nekaj kapelj dežja, toda sobotno jutro je prav turobno megleno, rahlo vetrovno, zelo neprijazno! Ko pridem do šole, šank že deluje, ozvočenje dela, hišnik namešča tablo z imenom šole, ravnateljica preverja, če je vse v redu, Branko pripravlja kamero, mame prinašajo polne pladnje hrane. Učenci so lepo urejeni in po otroško zadovoljni ob bližajočih se dogodkih. Ob pol desetih pridejo (tudi na ogled razstave) prvi gostje. Dobre volje so videti, veseli, da smo jih povabili, vreme jih čisto nič ne moti.

Nekaj po deseti so klopi zasedene in učenci začnejo s kulturnim programom. Nekateri zadrege z otroško naivnim nasmeškom se spreminjajo v prisrčen, ljubek nastop. Na govorniškem odru so se poleg uradnih (naprošenih) govornikov (slavnostni govornik je bil župan Franc Stakne) oglasili tudi nekdanji učitelji (prav veseli smo jih) in domači župnik, ki lepo govori, vendar ima za nas premalo časa ...

Ob koncu programa se meglja razkadi in na nas posije zelo svetlo in prijetno zgodnjepoletno sonce.

Mame postrežejo z obloženimi kruhki, bivši učenci in učitelji se rokujejo in ponovno prepoznavajo, kmalu tudi zaplešemo (kar po pesku). Vzdušje je domače, prijetno, praznično ... In jaz ugotavljam: naše (lepe) prireditve se je udeležilo 11 nekdanjih učiteljev (od 18 povabljenih) in (premalo) njihovih učencev (Le zakaj?). Od predstavnikov oblasti so mnogi bili, nekateri so se opravičili in nam ob ljubileju čestitali ter poslali lepe želje. Le na šolskem ministrstvu so nas mimo prezrli ... Tudi novinarja nismo zasledili nobenega, kljub temu da smo jih povabili ... Prišlo pa je tudi nekaj učiteljev iz nekaterih podružničnih šol.

100 LET ŠOLE V JAVORJU

Prve – nedeljske – šole so se začele v Javorju že leta 1850, ko so otroke (neobvezno) poučevali župniki ob četrtkih in nedeljah. Po nekaterih podatkih naj bi se nato vsakodnevni pouk začel leta 1889, vendar je bil občasno prekinjen.

Leta 1901 je šola postala obvezna, pouk pa je bil vsak dan. Učil je župnik, ki je hkrati opravljal tudi delo dušnega pastirja v tej najvišji fari v Sloveniji. Med drugo svetovno vojno ni bilo pouka.

Po vojni je nekaj mesecev poučeval partizanski učitelj, aprila leta 1946 pa je prišla na šolo prva učiteljica in od takrat deluje šola nemoteno.

V sto letih je javorskim učencem delilo učenost 6 župnikov in 30 učiteljev.

Najdaljši staž med župniki je imel Ludvik Viternik, ki je delal v Javorju od leta 1918 do začetka druge svetovne vojne, ko so ga Nemci pregnali, po vojni pa se je posvetil kmetovanju. Poleg tega pa je bil tudi skladatelj, kajti zložil je mašo in kar nekaj domoljubnih pesmi, njegov opus pa še ni v celoti poznan.

Med učiteljicami ima na tej šoli daleč najdaljšo delovno dobo Anica Grabner, ki je učila v javorski šoli celih 38 let in tu preživela tudi premnoge šolske reforme.

Leta 1973 so namesto stare, dotrajane zgradbe zgradili ljubko novo šolo, primerno za kakih 20 otrok.

Šola je bila približno pol stoletja samostojna, zdaj pa je podružnica OŠ Črna na Koroškem. Je najvišje ležeča šola v Sloveniji (1.156 m) in je popolna osemletka.

V lanskem šolskem letu jo je obiskovalo 19 učencev, letos pa v devetletki 24 učencev

Dan se preveša v večer, gostje še vztrajajo, vendar morajo domov, preganja jih lakota – tisti del šanka, ki naj bi poskrbel za dobro malico, je odpovedal. Toda nihče se ni pritoževal. Ob sedmih zvečer menim, da je moje delo za ta dan opravljeno, zato se odpravim na koncert ravenske pihalne godbe v Črno. Tam mi ob vhodu namigujejo: "Aha – si prišla! Tiste štiri babe, ki so bile na vaši "prireditvi", so se že zdavnaj poslovile!?" Malo sem začudena in presenečena, pa malo žalostna ob misli, da bi nam kdo rad privoščil, da bi tako bilo, potem pa se zadovoljna prepustim užitku, ki nam ga ponuja dobro uigran ansambel, in si rečem: "Lepo je bilo! Zdaj pridno uživaj počitnice, kajti jeseni te čaka devetletka. Nov začetek v Javorju!"

PIHALNI ORKESTER RUDNIKA MEŽICA

STOLETNICA

VEDNO MLAJŠEGA ORKESTRA

Ajda Vasle

Na veliko noč leta 1901 se je v Mežici zgodilo nekaj usodnega in veličastnega. Prvič je nastopila domača pihalna godba. Muzikantje so imeli nova glasbila in slikovite rudarske uniforme. Začela se je glasbena pravljica z vzponi in s padci, ki traja še danes. Letos godbeniki praznujejo stoletje delovanja in so dejavni kot že dolgo ne. Izdali so avdio in video kaseto ter zgoščenko, pripravili almanah, ob tem pa igrajo ob veselih in žalostnih dogodkih na Koroškem, avgusta so bili na gostovanju na Gorenjskem. Hkrati se orkester pomlajuje z novimi člani in nekateri se že šaljijo, da postaja mladinska godba.

UIGRAVANJE

Pihalna godba v Mežici ni nastala naključno. Leta 1898 so ustanovili rudniško gasilsko društvo. Gasilci so si pri svojih nastopih in paradah želeli godbo, ki bi še bolj "privzdignila" udeležence in gledalce. Rudnik je dotlej občasno najemal godbo iz St. Mareina pri premogovniku St. Stefan v Labotski dolini, a ta je štela le 9 članov, stroški gostovanj pa so bili kljub temu visoki. Zato so v Mežici hoteli ustanoviti svojo godbo. Kapelniku so bili pripravljene ponuditi službo pri rudniku s solidno plačo, stanovanje, drva in luč. Leta 1899 je Tomaž Faerber, obratovodja jamskih obratov rudnika v Mežici, predsednika upravnega sveta družbe Bleiberger Bergwerks Union v Celovcu, Paula Muehlbacherja, zaprosil, da bi smeli v Mežici ustanoviti svojo godbo. Prošnja je bila na mestu, saj je mežiški rudnik spadal v to zvezo rudnikov, in je bilo dovoljenje potrebno. Paul Muehlbacher je postavil pogoj, da mora Mežica doseči proizvodnjo, ki so jo imeli v rudniku v Bleibergu. Potem lahko ima svojo godbo. Že naslednje leto so v Mežici bleiberško proizvodnjo celo preseglji in septembra 1900 so

mežiški gasilci dobili dovoljenje za ustanovitev godbe. Naročili so 17 novih inštrumentov in predvodniško palico. Začelo se je zares:

1. januarja 1901 je iz Gradca prispel prvi kapelnik **Anton Schlossar**, prej vojaški godbenik. Okoli sebe je zbral še druge glasbene navdušence, ki so po štirih mesecih vadbe prvič javno nastopili na že omenjeni velikonočni procesiji. Potem so se nastopi kar vrstili, kakovost muziciranja pa je rasla.

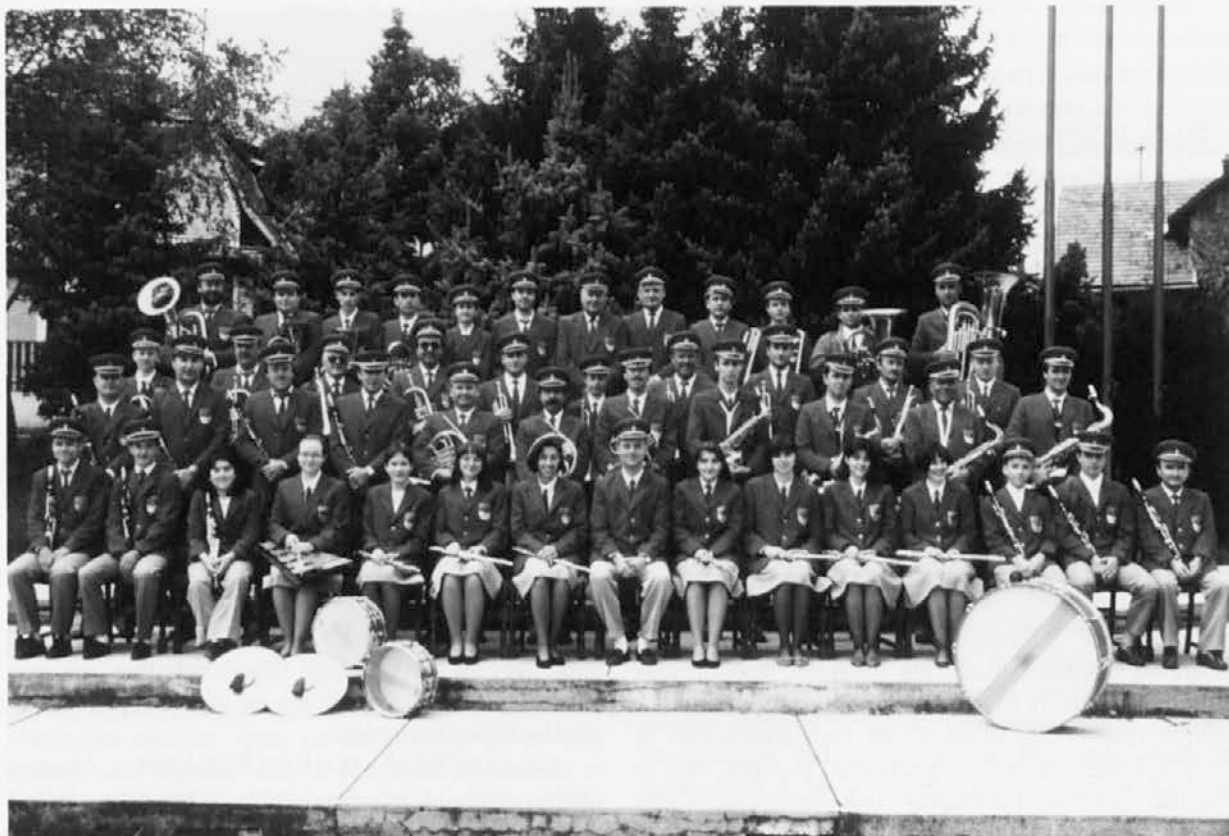
Govori se, da je januarja 1901, ko godbe pravzaprav še ni bilo, kapelnik Schlossar stavil z mežiškim gostilničarjem Krautom, da bo godba za veliko noč že igrala. Stavo je dobil.

Kmalu je godba zaslovela kot najstarejša in najboljša v tem delu južne Koroške. Kakovostno vodstvo je obdržala še nekaj let po koncu druge svetovne vojne, potem pa so jo začele prehitevati druge okoliške godbe.

Sodelovanje v orkestru je pomenilo bolj zanesljivo službo, nekaterim je omogočilo tudi šolanje na rudarski nadzorniški šoli in napredovanje v nadzornike ali v pisarne. Vadili so (kot še sedaj) v prostem času in tudi kapelniki so opravljali druge službe ter dirigirali popoldne. Vaje so takrat potekale v posebni sobi rudniške restavracije na Poleni.

Prva svetovna vojna je nekoliko upočasnila tempo dela v godbi, ni pa bistveno okrnila sestava ansambla, saj so bili rudniški delavci večinoma oproščeni vojaške službe. Po vojni se je delo nadaljevalo v novi državi Jugoslaviji.

Februarja 1928 je kapelnik Schlossar preminil in do oktobra tega leta je vaje orkestra prevzel mežiški organist **Ivan Lednik**. Oktobra je prišel kapelnik **Anton Skačej**, doma iz Lovrenca na Pohorju. Pred mežiško godbo je vodil godbo in orkester Drava v Mariboru. Novi kapelnik je vaje orkestra prestavil v rudarsko klicalno sobo ("ferlescimer") na Glančniku. Leta 1930 je godba dobila svoj stalni vadbeni prostor v nekdanji rudniški mizarški delavnici na Poleni. Tu so godbeniki vztrajali celih 46 let, čeprav je bilo tesno in neudobno. V tridesetih letih 20. stoletja je bilo v orkestru od

Pihalni orkester Rudnika Mežica, 1994, fotografija na ovitku prve avdio kasete

(Foto: arhiv orkestra)

25 do 28 muzikantov, leta 1976, ko so dobili nov glasbeni dom, pa že čez petdeset.

Kapelnik Skačej je organiziral tudi dva salonska orkestra. Nekaj let je v Mežici obstajala celo predhodnica nekakšne glasbene šole, saj so poučevali klavir, violino, harmoniko in kitaro.

Mežiška godba je do leta 1941 spadala v sklop gasilskega društva pri rudniku in večina godbenikov je morala opraviti gasilski izpit, le članarine jim ni bilo treba plačevati.

Med drugo svetovno vojno delo orkestra ni zamrlo, le naročniki in organizatorji prireditvev so se zamenjali. Ob koncu vojne je odšel kapelnik Skačej. Vodstvo "plehmuzike" je prevzel domačin Edo

Mauhler, ki je obnovil in razširil godbo, pridobil in učil je mlade glasbene zagnance. Obveznosti godbe so se zaradi povojnega časa povečale – vrstile so se proslave, žalne slovesnosti, manifestacije ... Za manjše prireditve je zato zopet "vskočil" salonski orkester. V letih 1948 do 1956 so nastale slovite mežiške operete, ki jih je na oder postavil in

Dosedanji

dirigenti – kapelniki:

1901–1928 Anton Schlossar

1928–1945 Anton Skačej

1945–1976 Edo Mauhler

1976–1981 Julijan Burdzi

1981 in

1983–1991 Karli Mihev

1981–1983 Jože Mihev

od 1991 Janez Miklavžina

glasbeno opremil Edo Mauhler. Ta je godbo uspešno vodil do leta 1976, ko je podjetje nastavilo prvega poklicnega kapelnika **Julijana Burdzija**. Leta 1977 se je godba preimenovala iz Rudarske godbe Mežica v Pihalni orkester Rudnika Mežica. V času kapelnika Burdzija se je spet razcvetelo poučevanje mladih in vključevanje v godbo. Število članov orkestra je presegllo število petdeset. Poleg širjenja matičnega orkestra je ta kapelnik vzpostavil samostojni mladinski pihalni orkester, ki je deloval do leta 1981. Tega leta je orkester prevzel **Karli Mihev** z Mute, ki se je z mladinskim orkestrom še udeležil tekmovanja mladinskih orkestrrov. A mladi dirigent je moral kmalu k vojakom. V času služenja domovini (jesen 1981–februar 1983) ga je nadomeščal njegov oče **Jože Mihev**, vodja Pihalnega orkestra Muta. Pod vodstvom Karlija Miheva je mežiška godba sodelovala na treh republiških tekmovanjih, na katerih je dobila dve srebrni medalji.

Janez Miklavžina, sedanji dirigent, je vodstvo orkestra prevzel leta 1991 in se lotil pomlajevanja članstva. Sam je učitelj trobil, k sodelovanju pa je povabil še učitelja tolkal in pihal. Godba je imela ob stoletnici letos spomladi 65 članov, jeseni pa so se že vključili novi. Muzikantje so pod sedanjim vodstvom posneli avdio kaseto (1994), kaseto, CD in videokaseto (2001) ter se udeležili državnega tekmovanja leta 1997, kjer so v III. težavnostni stopnji dosegli zlato priznanje. V zadnih letih so skoraj popolnoma zamenjali stare instrumente z novimi. Zamenjali pa so tudi ime. Od leta 1997 se uradno imenujejo Kulturno društvo Pihalni orkester Rudnika Mežica.

Dirigenti so v začetku skrbeli za skoraj vse plati delovanja, potem pa so organizacijo prevzeli in si naloge razdelili člani izvršnega odbora ter predsedniki tega organa. Od leta 1945 so godbi predsedovali: **Luka Prosen, Stanko Golob, Avgust Jagodič, Ivan Zorman in Otmar Peklič.** Blagajniki orkestra so bili **Viktor Kušej, Franc Pšeničnik in Franc Ipavc.**

Koncert v Radovljici, avgust 2001

(Foto: Ajda Vasle)

SEDANJOST

Od srede petdesetih let godba igra na vseh pogrebih nekdanjih rudniških delavcev, upokojencev in drugih občanov Mežice in Črne, občasno pa tudi v drugih krajih. Godbeniki se na vaje vozijo tudi iz drugih krajev Koroške, predvsem iz Črne, saj je mežiški orkester pravzaprav tudi črnjanski – obe občini in podjetja ter delavci iz obeh občin namreč finančno podpirajo delovanje orkestra.

Tradicionalno je mežiški orkester prijateljsko povezan s kolegi v Bleibergu, kjer je bil (prav tako kot v Mežici) rudnik svinca. Orkestra se medsebojno obiskujeta in izmenjujeta izkušnje. O bogatem sodelovanju pričajo številne fotografije na stenah vadbene sobe v glasbenem domu ob mežiškem kopališču. Tudi priznanja, plakete, stare in nove fotografije orkestra so stalno razstavljene na zelenih stenah prostora, ki ga z glasbo napolnjujejo godbenice in godbeniki na vajah, ki potekajo ob torkih in petkih po dve uri z vmesno pavzo, ki sem jo izkoristila za klepet z nekaterimi člani orkestra.

KAJ PRAVIJO O ...

RITMU: (Matic Miklavžina, tolkala, 8 let pri godbi): Ritem daje veliki boben, vplivajo pa tudi mali bobni. Seveda pa je odvisen od tolkalistov.

REPERTOARJU: (Franc Ipavc, tolkala, 37 let pri godbi): V času mojega igranja se je kar precej spremenil v skladu z našimi zmoglostmi. Zdaj igramo bolj zahtevne komade kot prej, pa tudi inštrumente imamo sedaj boljše. Seveda pa je repertoar odvisen tudi od želja in nagnjenj dirigenta. Ampak igramo program, ki nam po težavnosti ustreza.

TREMI NA PRVEM KONCERTU: (Barbara Naveršnik, flavta, 8 let pri godbi): Bilo je nekaj treme, a je kar šlo.

(Dejan Ulcej, klarinet, 6 let pri godbi): Na prvem koncertu je bilo enkratno. Bil sem prestrašen, imel sem gromozansko tremo. Imam jo še tudi sedaj, a ni več tako velika.

POMLAJEVANJU ORKESTRA: (Ivan Plaznik, bas, 44 let pri godbi): **Brez mladine ne gre.** Podmladek mora biti dobro glasbeno šolan, da godba lahko napreduje.

GLASBENEM IZOBRAŽEVANJU: (Andraž Miklavžina, 11 let, altsakofon, 2 leti pri godbi): **V Mežici hodim v peti letnik glasbene šole.** Na regijskem tekmovanju sem dosegel zlato, na državnem tekmovanju pa srebrno plaketo.

POMENU GODBE ZA MUZIKANTE: (Miha Kunc, tenorsakofon, 52 let pri godbi): **Z igranjem imam veliko veselje, drugače ne bi igral.** Rad igram in vidim, kako gre ta naša muzika naprej.

PRIHODNOSTI: (Janez Miklavžina, dirigent, 11 let pri godbi): **Po stoti obletnici, velikem koncertu, ki smo ga pripravili, ostaja pot za naprej enaka: poučevanje mladih godbenikov, povečevanje orkestra, morda se bomo udeležili kakega tekmovanja pri nas ali v tujini.** Seveda pa bomo hkrati opravljali svoje siceršnje obveznosti – pogrebe, koncerte.

Muzikantje se med seboj pogovarjajo o marsičem, najbolj aktualna tema pogovora pa so spomini na avgustovsko gostovanje v Radovljici, kamor jih je povabil pihalni orkester iz Lesc. Tam so sodelovali v paradi in na koncertu štirih godb – iz Škofje Loke, Cerknice, Lesc in Mežice. Pravijo, da je bilo lepo in da je zaradi lepih trenutkov v godbi vredno vztrajati. Ko odhajam, dirigent doda še to: "Mežiški godbeniki čestitamo Pihalnemu orkestru železarjev Ravne za osvojeno prvo mesto s posebno pohvalo na svetovnem prvenstvu in jim želimo še mnogo tako lepih uvrstitev." Srečno torej, plehmuzika!

Od leta 1901 do 2000. se je zvrstilo: 1296 proslav, koncertov, drugih nastopov, 1989 pogrebov, skupaj torej 3285 nastopov.

SKUPAJ PO POTI

10 LET DRUŠTVA REJNIŠKIH DRUŽIN MEŽIŠKE DOLINE

Tilka Konečnik in Marta Vrenčur

"Zaradi teh ptičkov brez gnezda je moje življenje bolj polno in bogato, saj sem najbolj poplačana, ko se stisne otrok k meni in mi reče, da me ima rad." Tako je zapisala rejnica Cilka, ki že vrsto let skrbi za rejence.

S koroškega obrobja sončne strani Alp vas pozdravljamo in sporočamo, da smo prvo soboto v aprilu pred desetimi leti ustanovili DRUŠTVO REJNIC IN REJNIKOV NA RAVNAH. Iniciativni odbor, katerega aktivni del so bile predvsem delavke Centra za socialno delo na Ravnah, je svoje delo opravil zelo uspešno. Bogat prispevek o pomenu in uspešnosti razvijanja dejavnosti skozi delovanje društva so nam predstavile predstavnice drugih društev. Nekaj vzpodbudnih besed so nam povedali tudi predstavniki oblasti in strank naše občine. Korošci smo bolj redkobesedni, zato tudi o pravih in programih ni bilo veliko govorjenja, ampak smo poprijeli za delo.

Društvo smo ustanovili s ciljem, da bi se rejniki in rejenci čim več srečevali in družili ter s pomočjo strokovnih delavcev izobraževali, da bi bilo tako lažje. Iz naših vrst smo za predsednika izvolili **Metoda Konečnika**, ki je uspešno vzpostavil vezi med rejniki in tudi prve začetke druženj z drugimi člani društva. Tako smo prvo leto imeli družabno srečanje pri Lečniku, kjer smo organizirali kostanjev piknik, ter ob koncu leta srečanje s kulturnim programom in z obdaritvijo otrok.

Naslednje leto smo imeli več strokovnih predavanj. Povabili smo Vlasto Rozman, ki nam je spregovorila o temi *Otrok z dvema družinama*.

Naslednja tema je bila *Odraščanje v rejniški družini*, moje lastne izkušnje Marte Repanšek in tretje strokovno predavanje je izvedla Sonja

Tiršek s temo *Družinski pogovori*. Vsem predavateljicam smo radi prisluhnili in prenesli misli vsakdo v svoj dom. Tudi za razvedrilo otrok smo poskrbeli in srečanje ob koncu leta popestrili s kulturnim programom in z obiskom dedka Mraza.

V letu 1993 smo imeli predavanje za naše otroke in s pomočjo delavk centra za socialno delo povabili Tanjo Zapušek z zavoda za zaposlovanje, ki je spregovorila o izobraževanju in zaposlovanju naših otrok. O zakonodaji na področju rejništva pa nas je poučila Marlena Novak z ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. V istem letu smo otrokom organizirali izlet v Gardaland, za vse družine pa srečanje s člani društva Gornja Radgona. Pokazali so nam svoj kraj, spoznali pa smo tudi njihovo delo in življenje. Dve naši rejnici in delavke s centra so se udeležile seminarja in pridobljeno znanje posredovale na naši skupini. Leto smo uspešno zaključili z družabnim srečanjem in s čarovnikom Juretom ter z obdaritvijo vseh naših otrok. Ker smo se iz leta v leto bolj spoznavali, smo si zadali vedno več nalog.

Tako smo v letu 1994 organizirali dvodnevni izlet na Madžarsko. Društvo in njihove člane iz Gornje Radgone smo povabili na pohod na Uršljo goro in na

Z ene od delavnic (foto: arhiv društva)

ogled Koroške.

Tako smo z njimi preživeli lep dan. Tudi na strokovni del nismo pozabili, saj je potekal vzgojno-izobraževalni tabor za vse družine pod mentorstvom Zdenke Zalokar-Divjak in Žaneta Trušnovca z namenom spoznati nove metode o vzgoji otrok. Za otroke pa je potekal planinski tabor v Koprivni pod mentorstvom strokovnih delavk s centra. Ob koncu leta smo se srečali v knjižnici, kjer smo se udeležili pravljičnih ur. V prazničnem decembru smo tudi obdarovali naše otroke in jim pripravili veselo rajanje ob Božičku. Kar pestro je bilo v tem štiriletnem obdobju in pred nami je bilo novo volilno leto. Spet smo se zbrali in izvolili novo vodstvo. Za predsednico smo izvolili **Cilko Krznar** in ji naložili polno nalog, ki jih je s pomočjo

delavk s centra in ostalih članov zelo dobro opravljala.

V letu 1995 je bil mednarodni tabor otrok v domu Ajda v Libelčah. Rejniki smo se sprostili na pohodu na Brinjevo goro. Jeseni so nas povabili v Gornjo Radgono na trgatov. V Šentanelu smo imeli izobraževalni tabor vsi rejniki na temo Kako premagovati stresne situacije v rejniških družinah pri odraščajočih otrocih. Rejnice smo se udeleževale raznih krožkov in si tako nabirale veliko novih moči. Leto smo ponovno zaključili na praznovanju božiča, kjer smo obdarili naše otroke.

Naslednje leto smo nadaljevali naša srečanja z društvom iz Gornje Radgone. Organizirali smo pohod po naših hribih in se sankali. Popolne smo pripravili kulturni program in se zabavali skupaj z otroki. Rejnice in delavke s centra smo se udeležile strokovnega predavanja o rejništvu. Med nas je polna znanja prišla Gabi Čačinovič-Vogrinčič. Kar kmalu smo se udeležili tridnevnega tabora za vse družine v Logu pod Mangrtom. Rejniki smo tudi sodelovali na poslovnem srečanju socialnih delavcev na Ravnah z gostjo Vido Milošević ob predstavitvi knjige Zdenke Zalokar in Žaneta Trušnovca. Otroci so bili jeseni na planinskem izobraževalnem taboru pod mentorstvom preizkušenih mentorjev. Tudi na spoznavanje naše domovine nismo pozabili, zato smo v jeseni obiskali rojstni kraj Josipa Jurčiča na Muljavi in leto uspešno zaključili na izletu in ogledu lepo okrašene Ljubljane, kjer smo obiskali tudi gledališče.

V leto 1997 smo vstopili v glasbenem vzdušju, saj nas je obiskala in nam priredila nepozaben koncert znana pevka Josipa Lisac. V tem letu se je društvo preimenovalo v Društvo rejniških družin Mežiške

"Gasilski posnetek" s tabora v Logu pod Mangrtom

(foto: arhiv društva)

doline. Na občnem zboru smo sprejeli nova pravila dela. Medse smo povabili tudi starše naših rejencev. V kulturnem domu na Ravnah smo si ogledali igro Poslančeva žena. V Gornji Radgoni smo se zbrali ob tabornem ognju z veliko glasbe. Večer so nam popestrili tudi z velikim srečelovom. Med počitnicami smo s pomočjo centra za socialno delo pripravili planinski tabor v Topli. V jeseni smo organizirali predavanje Gabi Čačinovič-Vogrinčič na temo Sodelovanje med matično in rejniško družino ter centrom za socialno delo. Na strokovno ekskurzijo smo se vse družine odpeljale v Belo krajino na ogled galerije Božidarja Jakca ter na ogled skulptur Forme vive v Kostanjevico. Ogledali smo si tudi veliko drugih znamenitosti. Začeli smo s skupinskim delom. Prve napotke nam je dala Marta Tomec iz Domžal. Tokrat smo uspešno delo zaključili na koncertu Shirlye Roden na Osnovni šoli Prežihovega Voranca.

V leto 1998 smo zaplavali v bazenih v Banovcih in si tako pridobili nove prijatelje oziroma smo se družili z otroki, matičnimi in rejniškimi družinami. Bolj resni pogovori so bili na delavnici Milene Vrhnjak na temo Kakšne starše bi si želeli, če bi bil otrok. V mesecu maju smo gostili prijatelje iz Gornje Radgone in si skupaj ogledali rudnik v Mežici. Zabavni del smo imeli na Ravnah. V našo sredino smo povabili tudi Adija Smolarja. Želeli smo si, da o našem delu zvejo tudi drugi, zato smo povabili Elo Zupančič, ki je napisala nekaj člankov o naših rejnicah in tako seznanila javnost o našem delu. Strokovno predavanje sta izvedla še Branka Knific in Tone Kladnik iz Pirana na temo Spoznanja o delu z različnimi skupinami ljudi. Imeli smo tudi strokovni seminar Minke Žiberne o individualni skupini, kjer sodelujejo matične

družine, rejniki in strokovni sodelavci. Metoda Bole s Centra za socialno delo Radovljica nas je poučila o zlorabi otrok v matični in rejniški družini. Strokovno ekskurzijo smo izvedli vse od Olimja do Rogaške Slatine. Zabavali in nasmejali pa smo se ob ogledu Pike Nogavičke v Ljubljani. Ob zaključku leta pa smo pregledali naše delo in se zabavali skupaj z našimi otroki na božični zabavi.

Naslednje leto smo na občnem zboru zopet volili in izvolili novo oziroma sedanje vodstvo. Tokrat smo za predsednico izvolili **Matildo Konečnik**, ki je v društvu že prej skrbela za administrativne posle. Za pridobivanje znanja in seznanjanje z novostmi s področja rejništva smo prosili za nasvete Gabi Čačinovič-Vogrinič na temo Mož in žena, kaj je zakon in kakšni naj bi bili. Otroci so bili na vzgojno-izobraževalnem taboru pod vodstvom že znanih mentorjev Zdenke in Žaneta. Jesen smo si popestrili z ekskurzijo v Haloško hribovje, kjer smo si nabrali kostanj za domač piknik. Strokovno ekskurzijo pa smo imeli na Brezje in na Bled. Ob koncu leta smo s pomočjo sponzorjev organizirali še obdaritev naših otrok.

V letu 2000 smo si odšli ogledat v Ljubljano razstavo Leonarda da Vincija in živalski vrt. S pripovedjo o svojem življenju nas je v preteklost popeljala Tončka Struga. Z diapozitivi pa nam je prikazal življenje v Tibetu in Nepalju Branko Struga. Nabirali smo tudi kostanj in si organizirali piknik v Halozah. Sodelovali smo tudi pri izvedbi medgeneracijskega tabora v domu Ajda v Libeličah. Ob koncu leta pa smo se zopet zbrali v Osnovni šoli Prežihovega Voranca in skupaj z Božičkom pripravili vesel in zabaven popoldan.

Tudi letošnje leto smo uspešno pričeli. Sodelovali smo s člani iz Gornje Radgone pri ribarjenju. Počitnice smo pričeli s kopanjem v Čateških toplicah. Za čiščenje telesa pa je poskrbela Meta Fonda v svoji delavnici. Toda to še ni vse, redno smo sodelovali na skupinah in se srečevali z otroki, s starši in z rejniki.

Leto 2001 je jubilejno leto. V Društvu rejniških družin Mežiške doline praznujemo 10. obletnico. V ta namen smo organizirali praznovanje.

Zbrali smo se 7. septembra ob 12. uri v Mladinskem domu Strojnska reka. Na praznovanje smo povabili strokovne

sodelavke, matične družine, rejnike, rejence, predstavnike drugih društev in župane Mežiške doline. Mnogi so se udeležili našega praznovanja in ga s svojo prisotnostjo polepšali, nekateri pa nam žal niso hoteli prisluhniti. V programu, ki ga je z lepimi besedami povezovala Mojca Prašnički, smo pregledali naše

desetletno delo, za glasbo je na citrah poskrbel g. Pečovnik, pri programu so sodelovali tudi rejenci Mirzad, Dejan, Andrej in Karin. Spregovorili sta nam tudi bivša direktorica centra Zmaga Prošt in sedanja direktorica Sonja Tiršek. Za zabavni del je poskrbel Damjan Zih. Za dobro izvedbo programa se moramo zahvaliti številnim sponzorjem, ki so nam priskočili na pomoč. Zahvaliti se moramo Društvu kmečkih žena Mežiške doline, Energetiki d. o. o., Palomi Prevalje, trgovini Tuš Žagar, podjetju Transkor, slaščičarni Polanšek, tiskarni Rado Žaže, podjetju Pekky shop s Prevalj, cvetličarni Marjetka, Eurestu, trgovini in mesnini Lečnik, Ljubljanski banki, Mirku Gorinšku, ki je dovolil, da smo lahko koristili prostore v Mladinskem domu, in še mnogim drugim, ki so pomagali, da smo uspešno praznovali.

Vse to nas je družilo, ker smo povezani v društvo, ki nam pomeni veliko in vsakdo s svojim delom prispeva k izboljšanju počutja otrok, staršev in nenazadnje tudi nas rejnikov. Vsaka izvedba programa pa zahteva financiranje, za kar smo poskrbeli predvsem sami, pomagali pa so nam tudi sponzorji in donatorji, poslužili smo se dotacij in drugih virov, ki jih dovoljuje ustrezna zakonodaja.

Počez in podolgem smo pregledali naše desetletno delo. Obdobje je bilo uspešno, polno raznih doživetij, razvedrila pa tudi učenja. Velika zasluga gre centru za socialno delo, našim strokovnim sodelavkam, ki nas vodijo in spremljajo pri našem delu, predvsem pri vzgoji otrok. Njihovo in naše delo bo uspešno, če

Otroci vedno sooblikujejo program na prednovoletnih in božičnih praznovanjih. (foto: arhiv društva)

bomo naše otroke varno popeljali po poti do njihovih ciljev. Hvala vsem in vsakomur posebej, še bomo potrebovali vašo pomoč, zato si še želimo takšnega sodelovanja. Znova se bomo srečevali, spet se bomo učili in delali, predvsem pa se bomo družili v skupinah, v katerih smo postali že prava velika družina.

Dobja vas, quo vadis?*

(2. del)

Besedilo in fotografije: **Aljaž Gradišnik**

Življenje v Dobji vasi v preteklem stoletju

Dobja vas je bila v preteklosti nestrjeno naselje, kjer se prebivalci niso ukvarjali samo s kmetijstvom, ampak tudi s čevljarstvom (Kajzer), kovaštvom (Obleden, Likevič), prevoznijstvom, mleli so in phali (Tomaž, Hofovski). Na prelomu stoletja je imelo naselje najverjetneje tri gostilne. Poleg Brančurnika in Likeviča tudi gostilno pri Žibovtu. V času Avstro-Ogrske je Dobja vas štela več kot 20 hišnih števil. O strjenem naselju lahko govorimo le za okolico nekdanje gostilne Likevič, kar je razvidno tudi iz kopije katastrske mape iz leta 1891 [1] in vrisanih objektov kakor tudi iz označbe kraja Aichdorf.

Domača imena domačij v Dobji vasi so povzeta iz narečnega gradiva študijske knjižnice na Ravnah, objavljena v Koroškem fužinarju [2]: Brančurnik, Lepko, Frčel, Trnovnik, Kajzer, Herman, Tomaž, Obleden, Likevič (Likebič), Drnik, Nuži, Ambruž, (H)of, Žibovča bajta, Apohalja bajta in Paradiževa bajta. Poleg teh dodajam še opuščeno kmetijo Baštev (Bošti, Brdel, Bašti, Šebašti), ki se je spomni le malokdo. Domačija je bila na mestu, kjer danes stoji nova hiša družine Oblak (p. d. Tomaž), medtem ko je bila domačija Tomaž (za slednjo je zanimiv podatek, da je premogla tudi črno kuhinjo) malo niže, približno na mestu, kjer je sedaj druga hiša Oblakovih (h. št. 113).

Za 'center' nekdanjega naselja Dobja vas bi mogoče lahko določili nekdanjo gostilno Likevič, ki je bila zgrajena leta 1903. Takratni lastnik se je pisal Leimisch. Priimek je bil okoli leta 1860 še zapisan v svoji izvorni slovenski obliki Lemuš, kasneje pa so ga ponemčili v Leimisch. Izvor priimka bi lahko bil iz poimenovanja za plug – lemež. Pred letom 1903 je bila gostilna zahodneje, tik ob potoku, kjer je sedaj vrt. Osrednji del je bil lesen, na obeh straneh pa sta bila zidana prizidka. To poslopje naj bi bilo po nekaterih podatkih staro do 350 let. O tem priča tudi morebitni izvor imena gostilne Likevič. Prvi del imena Lik- bi lahko v stari nemščini pomenil pijačo, tekočino (Liquid), drugi del – vič pa bi tudi lahko izviral iz nemščine – wünschen, vinšen, vinčen, vi'čn, vič. Če povežemo pomen – 'pijače želiti'

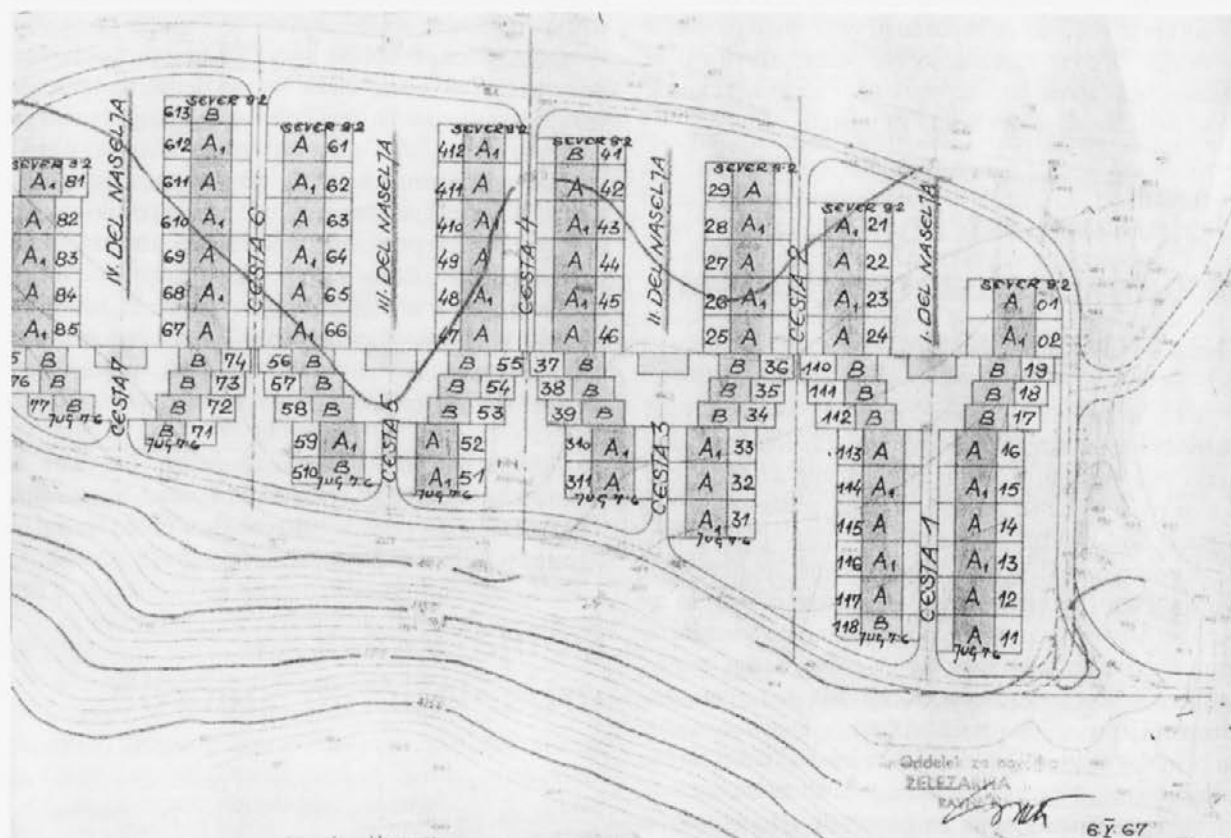
oziroma kraj, kjer si zaželimo pijačo in jo seveda tudi dobimo – gostilna. Oblika, ki je zapisana v Koroškem fužinarju [2], Likebič pa med ljudmi praktično ni poznana, zato tudi povezave s prevoznijstvom – Likebič – oziroma bičem najverjetneje ni. Dejstvo pa vseeno ostaja, da so se pri hiši ukvarjali tudi s prevoznijstvom.

K Likeviču je spadala tudi sosednja kmetija Obleden, ki so jo med gospodarsko krizo prodali 'kovaču' Reberniku s Prevalj. Imeli so lasten mlin pri Votli peči, ki ga je odnesla povodenj. O premožnosti hiše priča podatek, da je Franc Pečnik, ki se je priženil k Likeviču, za glavni oltar prevaljske cerkve dal narediti prt z zlatim vezenjem. Gostilniški vrt je še do pred kratkim krasila mogočna lipa.

Verjetno najdominantnejše pa je bilo Plešivčnikovo posestvo ali, kot ga domačini imenujejo, (H)of. K Hofu sta spadala tudi mlin in phalnica ob potoku pod dvorcem. Mlin,

Križ, ki je svojo 'kalvarijo' doživel približno 1950 let 'po Kristusu'

Načrt za naselje Dobja vas (last Franca Gornika)

v katerem naj bi nazadnje mleli v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, so souporabljali s kmetijo Tomaž. Na mestu, kjer je danes trgovski center, so imeli jezerce, na platoju, kjer je sedaj naselje Dobji dvor, pa so bili lepi sadovnjaki. Dostop na Dobji dvor je bil po dveh cestah: od križišča s travnatim trikotnikom, na katerem je rasel oreh, mimo Tomaža ali od Likeviča 'naravnost' (kjer so nekdanji samski domovi). Slednjo pot so uporabljali za težje vozove. Sedanja cesta na Dobji dvor pa je bila zgrajena okoli leta 1938. S Hofom je povezana tudi kalvarija križa, ki je sedaj postavljen na križišču pred naseljem Dobja vas. Križ naj bi postavil Jožef Plešivčnik, ko je zbolel za rakom na prostati, tik za potokom, že na janeški strani, ob cesti, kjer se je končal drevored sadnih dreves. Po II. svetovni vojni so ga tedanje oblasti podrle. Nekaj časa je tako 'ležal' na Likevičevi njivi in za hišo pri Likeviču, kasneje ga je Viktor Oblak popravil in ga skupaj z Likeviči postavil na mesto, kjer stoji še danes.

Cesto Ravne-Prevalje so v letih 1941/42 iz kolovoza v cesto spremenili Nemci. Takrat so tudi zgradili s kamenjem obzidan most pri Likeviču. Pesek so vozili iz 'Tomaževega pruha'. Na mestu, kjer so kopali pesek, se je pokazalo obzidje, katerega izvor ni znal nihče pojasniti. Obzidje je bilo vidno še pred slabimi tremi desetletji. Na mestu, kjer je v križišču pri naselju Dobja vas nedokončana hiša, sta bili bobnarja (izdelovanje vozov) in kovačija. Slednja je bila tik ob potoku, 'v zemljo zakopana', z mogočnimi oboki. Verjetno so tudi ti oboki vzrok za legendo, ki govori o

zlatem 'zotlno', ki da je tam nekje pri mostu zakopan. To so najbolje vedeli furmani, saj so pripovedovali, da je cesta vedno 'votlo' pela. Mnenja o tem, da je bila pri tem mostu Močnikova hiša (podrta leta 1982) nekdanj tudi mitnica, pa so deljena. Po legi sodeč (most) bi mogoče lahko bila. Kapelica, ki je pod lipo v naselju Dobja vas, je bila skoraj zagotovo v lasti Žibovtovih. Slednji so 'vedno tudi obžagovali' lipo. Kdo točno in ob katerem dogodku jo je postavil, pa ne ve nihče. Kapelica je bila pred uničenjem prvič rešena leta 1972, lepo obnovljena pa je bila ponovno v letu 2001.

V Logu (Loh), kjer je sedaj obrtna cona, je bil izvir tople vode – toplica, kjer so ženske prale. Log so imenovali tudi Markov Loh, saj je bil večidel v lasti kmeta Marka s Stražišča. Da so lahko spravljali pridelke iz Loga, so imeli narejen most. Na območju, kjer se konča železarniška ograja, je bil izvir 'kisle vode'. Na izvir spominja tudi staro ledinsko ime 'Per (pri) studenci', ki se ga skoraj nihče več ne spomni, ohranjeno je le na stari katastrski mapi. [1] Oba izvira sta presahnila po regulaciji reke Meže. Prva regulacija je potekala v času gospodarske krize, okoli leta 1930, v obliki javnih del, v času bana Natlačna. Nasip so zato poimenovali tudi 'Natlačnov širm' (Schirm, nem. ščit, zaslon, ščitnik), ni pa v celoti zavaroval Loga. Za kmetije v Logu je znano, da so njihovi čevlji večkrat 'plavali' ob poplavah, odneslo je ves pridelek krompirja, ni pa bilo redko, 'ko je v hlevu bila voda kravam do trebuha, prašičem pa so iz vode moleli samo še rilci'. Reka Meža je bila s

svojim spreminjanjem toka občasno tudi vzrok za spore, 'saj so bili eni travniki ob vsaki povodnji večji, drugi pa manjši in manjši ...'. Pri Kajzerju so bili šuštarji (čevljarji) in nekateri se še spomnijo, kako so k njim hodili leški knapi, ko so potrebovali dobre čevlje za v jamo ...

Vpliv industrijskega razvoja Železarne Ravne na Dobjo vas

Kraj Ravne na Koroškem je po II. svetovni vojni doživel razcvet tako na področju rasti železarne kot tudi z rastjo trga Guštanj. Z večanjem železarne in posledično potreb po delavcih so začele rasti stanovanjske soseske ... najprej so zazidali Čečovje (v letih 1948–1963), Gramoznico (sedaj Trg svobode) in Javornik kot blokovska naselja. Počasi je začelo zmanjkovati prostora, zato so za potrebe delavcev omogočili tudi individualno gradnjo na manj ravnih in bližnjih lokacijah. V sedemdesetih letih so prišli na vrsto Šance, Janeče, Dobji dvor in ravnica pod kmetom Herman. Tako je nastalo naselje individualnih hiš na območju sedanje Dobje vasi. Gradnja individualnih hiš je bila namenjena temu, 'da bi na Ravnah zadržali mlade strokovnjake, inženirje, da ne bi vsi šli v Ljubljano'. Z gradnjo pa se je Dobja vas spremenila iz naselja kmetij oziroma hiš v spalno naselje z več kot sto petdesetimi individualnimi stanovanjskimi objekti – bodisi kot vrstna hiša ali popolnoma samostojna hiša – in nekaj bloki.

Tako se je razmerje med staroselci in priseljenci krepko

prevesilo v korist slednjih. To se je tudi odrazilo, ko se je ob delitvi nekdanje občine Ravne – Prevalje postavilo vprašanje, v katero občino bo sodilo naselje Dobja vas. Argument, ki je govoril v prid Prevalj, je bil, da je Dobja vas spadala v cerkveno faro Prevalje, zagovarjali pa so ga predvsem staroselci. Dejstvo, ki pa je odločilo v prid priključitve Ravnam, pa je bila upravna vezanost (pošta, telefon, delno tudi matični urad), svoje pa je pridalo tudi to, da segajo industrijske zgradbe železarne kot tudi sama upravna zgradba z Raven v Dobjo vas.

Zanimiva pa je bila 'ugotovitev' (izrečena kot šala), zakaj je Dobja vas pripadla občini Ravne. Prej so nosili pošto s Prevalj, ker pa so bili prevaljski poštarji bolj 'faulasti' (leni) in jim je bila Dobja vas daleč, so rekli, naj jo nosijo ravenski!

Odločilnega pomena pa je bilo verjetno glasovanje na zboru krajanov, ko se je večina prisotnih odločila za Ravne. Tako je Dobja vas od 1. 1. 1998 naselje v občini Ravne na Koroškem, razen dela Dobje vasi pri gostilni Brančumik.

Dobja vas v urbanističnih načrtih

Z razvojem Železarne Ravne in posledično Raven na Koroškem so se pojavljale potrebe po stanovanjih, trgovinah, kulturnih objektih in infrastrukturi. Tako sem za obdobje po II. svetovni vojni pregledal troje urbanističnih načrtov Raven na Koroškem. Dobja vas je v njih zavzemala različno vlogo.

Prvi urbanistični program Raven, opisan v Koroškem

Nekdanja gostilna Likevič in cesta, kjer je 'votlo pelo'

fužinarju iz leta 1965, št. 1–3, profesorja Petra Ficka [3], Dobje vasi skorajda ne omenja. Tako v delu *Prebivalstvo, prebivališče in oskrba pravi*: "Za bodočo stanovanjsko izgradnjo pridejo v poštev naslednji predeli: Javorniška ravnica (11,87 ha), Pigel (2,92 ha), Preški vrh (13,22 ha), Suha (4,83 ha), Gramoznica (1,41 ha) in **Dobji dvor** (3,69)." To je verjetno prva javna omemba načrtne izgradnje novega naselja Dobja vas. Je pa to tudi vse. Še istega leta pa je prav tako v Koroškem fužinarju, št. 4-5 [4], objavljen članek V Dobji vasi novo delavsko naselje. V članku je urednik opravil pogovor z inž. Francem Meznerjem iz urbanističnega biroja. Slednji je pojasnil, da so se odločili, da bodo načrtovano naselje montažnih hiš prenesli z javomiškega Pigla v Dobjo vas. Načrtovali so izgradnjo 98 Gradisovih montažnih hiš "šalara" in "jelovica". Pojasnjeno je še, da so se za Dobjo vas odločili po dolgotrajnih diskusijah in študijah. Argumenti za Dobjo vas so bili odročnost Pigla in transport ter komunalne naprave. Omenjena pa je slabost, in sicer odmaknjenost od mesta, zato so načrtovali posebej za naselje trgovino, kinodvorano ... (!?). Projektant je še optimistično dodal, da bo še pred zimo vseljivih vseh 98 stanovanj. Kot zanimivost, trgovino je Dobja vas dobila šele pred kratkim.

In kako je dejansko potekala gradnja naselja? [5] Najprej so ugotovili, da predvidena tipa hiš nista primerna za alpski svet. Na razpisu, ki ga je izvedla 'fabrika' leta 1966, ni bil izbran najugodnejši ponudnik, prednost so dali domačemu Gradisu, ki pa je ceni primerno poenostavil gradnjo (zidake, izdelane iz filtrskega prahu, postavil 'po črez', znižal podstrešje, za kritino izbral 'salonitko' ...). Vrednost zaključene III. gradbene faze je bila takratnih 7 mio din (z okni in vrati, brez vmesnih sten). Vsak kupec je moral plačati 10 % kupnine, za ostali del pa so najeli kredit na 30 let. Vseljevati so se začeli šele med leti 1969 in 1971. Tako se je optimistično mnenje urbanista, 'vseljiva pred zimo', zavleklo kar za 6 zim. Kot zanimivost lahko navedem, da je imelo naselje lasten vodovod in čistilno napravo!

Drugi urbanistični načrt Raven, ki sem ga preučil, je predstavljen v Družbenem planu občine Ravne na Koroškem (1981–1985) [6]. V delu *Urejanje prostora in varstvo okolja pri drugi točki Cilji in naloge urejanja prostora občine zasledimo*: ... 'racionalna uporaba in varovanje površin za stnjeno in usmerjeno gradnjo stanovanj Prevalje Polje, Mežica, Rudarjevo, Brdinje, Kotlje ter površin za bodoče mestno središče aglomeracije Ravne – Prevalje. Razlaga aglomeracije** Ravne – Prevalje je zelo zanimiva, zato navajam najbolj značilne dele.

"Dosedanje tendence razvoja Prevalj in Raven kažejo na zlivanje obeh naselij. Med njima se nahaja med regionalno cesto in Mežo industrijski rezervat železarnice ter južno od regionalne ceste med Brančurnikom in Dobjo vasjo rezervat za center bodoče aglomeracije. Z zlitjem obeh naselij ter aktiviranjem skupnega novega centra za obe naselji bi pridobili na kvaliteti urbane strukture, ki bi preseglala krajevne ovire. Demografske prognoze kažejo na rast naselja Ravne s sedanjih 8039 na 8440 prebivalcev ter Prevalj z Dobjo vasjo s 5193 na 5600 prebivalcev. Aglomeracija bo tako skupno štela približno 14040 prebivalcev in bo le z organizacijo skupnega centra predstavljala konsistentno celoto.

V okviru centra aglomeracije naj bi se v dolgoročni perspektivi aktivirale naslednje funkcije oziroma dejavnosti, ki bi služile celotni občini in aglomeraciji ter bi predstavljale privlačno silo za širše okolje: družbeni center z objekti za razne prireditve od kulturnih do športnih, klubske dejavnosti, rekreacijske dejavnosti, specializirane trgovine, gostinstvo, občinsko upravo, banko, pošto, zavarovalnico in drugo. Da bo življenjski utrip v družbenem centru enakomernejši, bo njegova zasnova dopolnjena z novim stanovanjskim fondom.

Agglomeracija Ravne – Prevalje se bo formirala v treh enotah: stanovanjskih conah na Prevaljah, centralni coni Brančurnik–Dobja vas ter v stanovanjskih conah na Ravnah. Družbeni plan občine upošteva tudi razvoj strnjjenih naselij, ki so v okvirih teritorialno preoblikovane krajevne samouprave postali centri krajevne skupnosti."

Formalna aglomeracija Ravne – Prevalje, predvidena v načrtu, je zaživela v obliki skupne občine Ravne – Prevalje, ki pa je že tudi razpadla na dve samostojni občini. S tem pa je realna možnost za aglomeracijo Ravne – Prevalje, kot so to predvidevali politiki in urbanisti, verjetno dokončno pozabljena. O dejanski aglomeraciji Ravne – Prevalje (centralna cona Brančurnik–Dobja vas) tako ni sledu. Na travniku med Brančurnikom in Dobjo vasjo so namesto predvidenega centra aglomeracije zrastle znamenja, da ste prišli v kraj device Marije na Jezeru ter v občino Prevalje oziroma Ravne.

Tako lahko tudi navaden opazovalec dogajanja v spodnji Mežiški dolini zaključi, da so med urbanističnim in dejanskim pogledom ogromne razlike. Zadnje gradivo, ki se dotika tudi Dobje vasi, je urbanistični načrt Vizije za 21. stoletje, Ureditev mestnega središča Ravne na Koroškem v publikaciji Ravne na Koroškem: 750 let prve pisne omembe [7]. Vendar je v njem Dobja vas omenjena samo enkrat. Bralec dobi vtis, da Dobja vas ne obstaja kot del Raven, kar v resnici drži. Dobja vas ni del Raven na Koroškem, saj je samostojno naselje, praktično pa je del Raven.

No, če bi prišel prebivalec Dobje vasi s preloma 18. in 19. stoletja v naše kraje, zagotovo ne bi več spoznal naselja. Mogoče pa bi ga, če bi kraj imel vsaj svojo krajevno tablo.

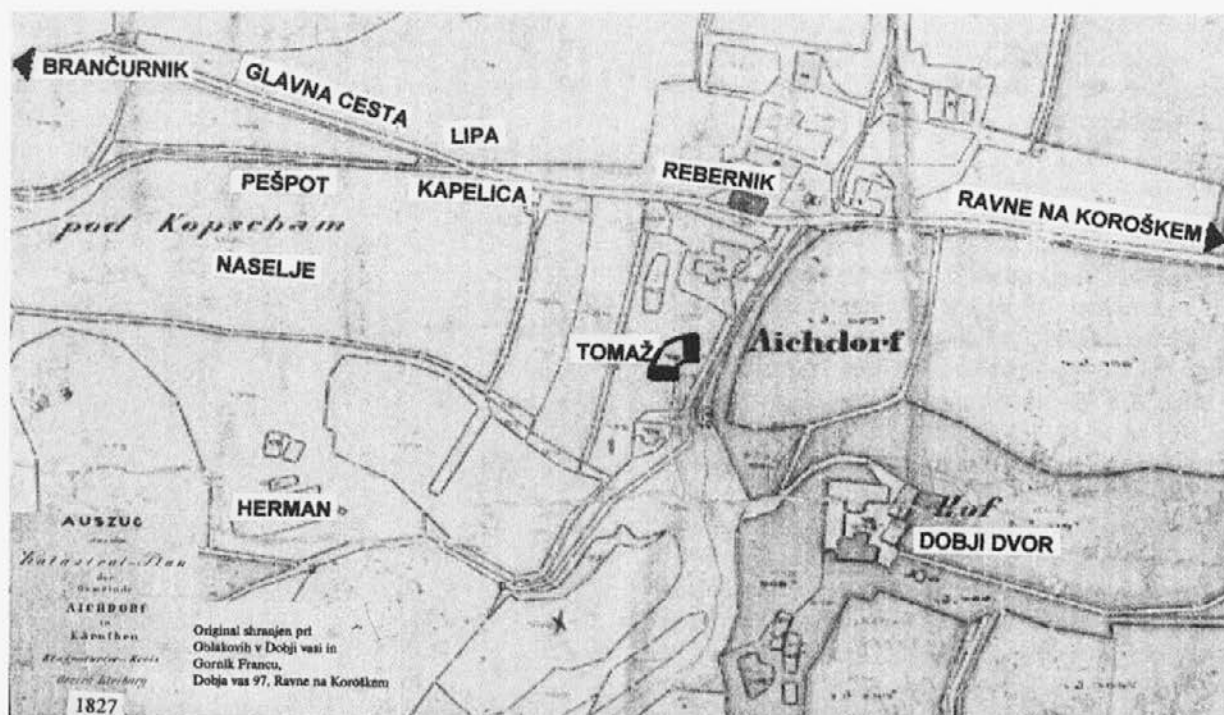
VIRI:

- [1] Kopija katastrske mape Aichdorf slavisch Dobja ves in Kaernten Steuerbezirk Bleiburg 1891, last Marije Apohal, Dobja vas.
- [2] Koroški fužinar, let. XVIII, št. 4, leto 1968, str. 4
- [3] Koroški fužinar, let. XV, št. 1–3, leto 1965, str. 25
- [4] Koroški fužinar, let. XV, št. 1–3, leto 1965, str. 21
- [5] arhiv Franca Gornika, Dobja vas
- [6] Družbeni plan občine Ravne na Koroškem (1981–1985)
- [7] Ravne na Koroškem: 750 let prve pisne omembe, 1998. Vizije za 21. stoletje

OPOMBI:

*quo vadis – "kam greš" (Peter), vir: Drago Bajt: Vsevednik, Tehnična založba Slovenije, Ljubljana, 1991, str. 319

**aglomeracija: kopičenje; sprejemanje različnih drobcev, rudnin v večje gmote (lat. agglomeratio; iz besede agglomerare, strmiti, pridružiti), vir: France Verbinc: Slovar tujk, CZ, Ljubljana, 1989, str. 32

Uradna mapna kopija Dobje vasi iz leta 1827

(Op.: Besede, napisane s tiskanimi črkami, je dodal avtor zaradi lažjega razumevanja.)

klafter; skupnih vaških pašnikov 2 joha in 1000 klafter. Vsega skupaj 13 johov 1400 klafter. (Op.: klafter ali seženj je $1,896 \text{ m}^2$, joh ali oral je $0,575 \text{ ha}$, akter je 4046 m^2)

Dokument za dokumentom razkriva dogajanja na kmetiji: smrti, dedovanja; plačilo davkov; mnogo tožb; poravnava.

Zanimiva je poravnava s sosedom Matjažem Glinikom leta 1850 pri advokatu v Pliberku, ki dokazuje, da so hoteli imeti vse "črno na belem".

Pernjaki so kmetovali celih sto let do konca druge vojne, ko je posestvo prevzela Antonija Pernjak. Poročila se je z Viktorjem Oblakom, ki je dal zgraditi novo moderno hišo. Domače ime Tomaž pa se še danes omenja.

Quitting
 Ich, der unterzeichnete Matjaž Glinik
 von Navrškem vrha, bestätige, dass
 Peter Černjak einst 7 f. Pferde und
 einen Ochsen, welche mir Markus Tomaž
 verkauft hat, und zwar ein schwarzes
 Pferd, ein braunes Pferd, ein
 weißes Pferd und ein schwarzes
 Pferd, richtig bezahlt hat, und ich
 bestätige, dass er mir
 dafür 7 f. bezahlt hat.
 Pliberk, am 26. April 1850

Matjaž Glinik
Karl Evgen, Priča
Joh. Černitz, Priča

PORAVNAVA

s katero jaz, spodaj omenjeni Matjaž Glinik z Navrškega vrha, potrjujem, da mi je Peter Černjak tistih 7 f, z besedo sedem zlatnikov, katere mi je Markus Tomaž dolgoval, in sicer za prodanega konja, pravilno plačal, in jaz na tem mestu njihovo izročitev potrjujem.

Pliberk, 26. aprila 1850

(Op.: Ni se znal podpisati, zato je naredil križec.)

+ Matjaž Glinik
 Karl Evgen, priča
 Joh. Černitz, priča

PO PETINSEDEMDESETIH LETIH NA GORI

Predstavljajte si, da v čudovitem poletnem dnevu stopate po mehkih zelenih preprogah hribje rese z vrha Uršlje gore, ko ob sebi zaslišite nežen glas svete Uršule: "Kaj mi daš v zameno, če ti obljubim, da boš čez 75 let še vedno lahko hodil po teh čudovitih tratah, zrl v zaplate Tolstega vrha in kotuljska polja, pa v temne gozdove Javorja in Jazbine ter s polnimi pljuči vdihaval svež zrak, ki ga bo zahodnik priganjal sem izza Pece?"

Prepričan sem, da bi ji obljubili kar precej. Vendar je pri tem en problem, da Uršule ni bilo, in vam ni nič obljubila v zameno. A nekaterim izgleda je; zanesljivo pa je Ivanu Lačnu. V teh dneh je namreč minilo 75 let, odkar se je Ivan Lačen prvič povzpel na Goro. A kar je še pomembnejše, je to, da v vseh teh letih, razen dveh, treh let druge svetovne vojne, ni minilo leto, da se ne bi kar nekajkrat v letu povzpel na vrh. Letošnjega avgusta, ko mu je življenje obrnilo že 86 strani, sem ga srečal na Lužah, ko je za svoja leta še zelo mladostno prihajal z vrha.

"Gospod Lačen, ali bi mi lahko povedali, ta kolikič že prihajate z vrha?"

"O, to pa ne bo šlo, tega pa nisem nikoli štel. A vi štejete, kolikokrat ste poljubili svojo ženo?"

"No, pa vsaj približno!"

"Ja, če malo računam: če sem bil vsako leto vsaj desetkrat, so pa bila leta, ko sem bil na vrhu po več desetkrat, pa zopet leta, ko sem bil manjkrat, najbolj pogosto sem bil tukaj po drugi svetovni vojni, v petdesetih in šestdesetih letih. Pred drugo vojno je bilo tega manj. Veste, takrat hoja v hribe še ni bila množična rekreacija, šport. To je bil bolj obred, praznik. In če si to počel večkrat, si veljal za kar malo čudnega."

"Se spomnite svojega prvega obiska Gore?"

"To pa zelo dobro, ampak samo ene stvari. To je bil zaključni izlet. Učitelj, ki je tudi sam zelo rad zahajal v hribe, nas je nekaj fantov peljal na vrh. Ko smo se vračali, sem nekje na sredi poti začel teči naprej, še danes ne vem, zakaj, ter sem tekel vse do Guštanja in proti domačim Dobrijam. Ko sem doma mami navdušen pripovedoval o izletu in ji tudi povedal, kako sem šel naprej, je postala zelo zaskrbljena in je rekla, da me bo učitelj pogrešal. Napotil sem se nazaj proti Guštanju. Nekje sredi poti sem srečal učitelja. Razveselil se me je, kot da vidi samega Jezuščka. Jaz sem pa mislil, kako bo hud name. Šele veliko pozneje mi je postalo jasno, zakaj se me je tako razveselil."

"No, to je bila pa kar dobra popotnica za nadaljnje planinsko udejstvovanje!"

Vzpon na Raduho pri osemdesetih

"Izgleda, da res. Čeprav ne vem, ali je vplivalo to ali moj oče, ki je bil lovec, in sem z njim kar precej zahajal v naravo, ali pa kaj tretjega. Vem pa, da hodim, hodim vsak dan, odkar se zavedam samega sebe. Če ne v hribe, pa na krajši izlet ali sprehod."

"Pa ostaniva pri Gori. Ali se je pri hoji na Goro kaj spremenilo v teh letih?"

"O, marsikaj! Že to, da smo včasih do vrha hodili tri ure, sedaj pa le dobro uro (saj se pripeljemo zelo visoko). Danes se kdo pohvali, da kar večkrat na teden skoči na vrh; pri tem je ta skok mišljen z Ledin, z Raven pa se ne da kar tako skočiti. Pa gneče nikoli ni bilo na vrhu. Sedaj pa včasih ne veš, ali si na Gori ali sredi Raven. To je sicer dobro za ljudi (da hodijo!), ni pa dobro za naravo, za mir v naravi. Pa bolj spoštljivo smo se včasih obnašali do Gore, ko smo bili na vrhu, smo bili nekako mirni, razmišljujoči. Sedaj pa je veliko razgrajanja, popivanja. To ni dobro. Včasih se mi zdi, da ljudje hodijo na Goro zaradi čisto nečesa

drugega, ne pa zaradi Gore. Tudi smeri prihodov na vrh so se spremenile. Včasih smo v glavnem prihajali na vrh čez Kozji hrbet in preko Jurčka. Te poti so sedaj že skoraj zaraščene, ker se bolj redko uporabljajo, saj so daljše in težje. So pa lepše. Večina sedaj prihaja z Ledin, nekateri pa celo samo od cestne zapore na južni strani. Za prave hribovce in Goro samo je to kar nekam ponižujoče."

"Pravite, da ste hribovec. Ali ste res to?"

"No, ja, če bi seštel vse dneve, ki sem jih preživel v hribih, sem menda pa res."

"Pa ne samo na Gori?"

"Seveda ne. Pravzaprav mi je najljubši hrib Šteharški vrh, ker je tako sončen. Tu poznam vsako pot, vsako drevo. Odkar sem v pokoju, in to je že kar dolgo, sem vsak teden bil vsaj dvakrat na vrhu, in sicer do preselitve v Slovenj Gradec pred štirimi leti. Na stara leta pa sem začel spoznavati okolico Slovenj Gradca. Pred nekaj dnevi sem se pogovarjal s pravim Slovenjgradčanom in ko sem mu razlagal, kaj vse sem že tu prehodil, je rekel, da ne pozna veliko domačinov, ki bi toliko prehodili."

"So bile pa še druge gore?"

"Ja, vse naše koroške, pa Kamniške Alpe, Julijci."

"Na Triglavu ste seveda bili?"

"Kar nekajkrat. Zadnjikrat sem bil na našem očaku s svojim vnukom, na kar sem še posebej ponosen, če pomislim, kam je on potem zlezel."

"Kam, v katere hribe ste najrajši zahajali?"

"Moram reči, da so me vedno privlačile bolj osamljene in težje gore. To mi je bil večji izziv, predvsem pa je tam več miru. V Kamniških sem tako vedno rad šel na Tursko goro in Skuto, v Julijcih pa na Špik in Škrlatico."

"Ste pokukali tudi v tuje gore?"

"Malo je bilo tudi tega. Dvakrat Velebit, Dolomiti in Visoke Ture, pa seveda zamejski hribi. V te spada tudi Montaž oziroma Poliški Špik v Zahodnih Julijcih, ki je za mene ena najlepših gora na svetu. Če pa me vprašate, katera gora je najlepša na svetu, od mene ne boste dobili odgovora, ker se bojim zamere. To je skoraj tako kot z ženskami: Ali si upate vpričo drugih eni reči, da je najlepša."

Svoj višinski rekord sem pa dosegel na Grossglocknerju, kjer sem bil trikrat."

"Kar lep dosežek za tiste čase!"

"Da, za planinca kar. Glejte, večkrat razmišljam, kako gre svet naprej, kako se vse razvija. Moj oče je

hodil v bližnje gozdove in hribe. Jaz sem se povzpel nekaj pod 4000 m višine, moj sin na okoli 6000 m, moj vnuk pa je presegel 8000 m višine. Vesel in ponosen sem, da je tako, da se je ljubezen do planin prenesla v moj rod."

"Vzpon na Grossglockner je pa že kar malo več kot planinski vzpon, je že alpinistični podvig. Kako ste se povzpeli na vrh?"

"Brez večjih problemov, enkrat sem se povzpel celo brez vrvi."

"Kako ste hodili v hribe, sami, v skupini?"

"Moram priznati, da sem po naravi bolj samotar. Zato sem, če se je le dalo, največkrat šel v hribe sam. Višje in oddaljene hribe pa sem seveda obiskoval kot udeleženec planinskih izletov Planinskega društva Ravne na Koroškem. Po drugi svetovni vojni je PD Ravne postalo zelo aktivno, vsako leto je organiziralo zelo veliko izletov. In jaz sem se udeležil vseh. Čeprav sem imel pri tem vseskozi veliko težavo. Strugarji v železarni smo morali zaradi pomanjkanja delavcev veliko delati, tudi v nedeljah. Imel pa sem kar precejšnjo srečo, da je moj delovodja postal Pavel

Na Kredarici s sinom in z vnukom, ob sedemdesetletnici (levo)

Harnold, ki je bil tudi sam navdušen planinec. Zato je za planince delo vedno tako organiziral, da smo se izletov lahko udeležili."

"In kako so izgledali ti izleti, recimo, če jih primerjamo z današnjimi?"

"Takrat je bilo čisto drugače. Izleti so nam veliko pomenili. Zelo nestrpno smo jih pričakovali. Na izletih je bilo zelo družabno in prijateljsko; družili smo se vsi, od direktorjev do delavcev. Saj je bila to skorajda edina možnost, da si, na primer, prišel v Mojstrano ali v Bohinj. Danes se lahko vsakdo zapelje sam, in so zato izleti izgubili tisto privlačnost in težo."

"S tem pa je verjetno tudi planinstvo postalo bolj individualna zabava oziroma rekreacija?"

"Zanesljivo. Danes v planinah srečaš le še malo večjih organiziranih izletov, ljudje vedno bolj

odhajajo v hribe sami ali v manjših skupinah. To je po svoje še bolj prav, če pomislim, da sta včasih šla po dva avtobusa naenkrat na Raduho ali po Tominškovi na Triglav. Zato mi tudi nikoli niso bile najbolj všeč tiste organizirane akcije sto žensk ali sto železarjev na Triglav. Vedno se mi je zdelo, da vsaj polovica ni šla gor zaradi gore, temveč zato, ker je bilo to moderno."

"Bi nam lahko opisali kakšno posebno doživetje s hribov?"

"Kar marsikaj se je nabralo, veliko lepih, a tudi nekaj bolj grenkih doživetij. Zanesljivo pa se mi je najbolj globoko vtisnil v spomin sestop s Triglava. Na Triglav sem šel po Tominškovi ter prespal na Kredarici. Zjutraj vreme ni bilo nič kaj simpatično, bilo je precej 'zabulano', kot rečemo. Ker se pod Triglav ni prišlo kar tako vsak dan, sem trmasto rinil proti vrhu, čisto sam. Na vrhu je že kar precej rosilo, tudi hladno je bilo, čeprav je bil avgust. Na vrhu sem se odločil, da sestopim čez Plamenice v Luknjo in do Aljaževega doma. Že na Morbegni me je dobil močan, mrzel dež, pomešan s sodro. Postajalo je vse bolj mrzlo. Še vedno sem imel možnost, da bi sestopil po lažji poti na Dolič. A nisem, rinil sem čez Plamenice. Dež je postajal strupeno mrzel. Nekje sredi Plamenic sem se zavedel, da je skala vedno bolj gladka in da se zelo hitro obdaja s požledastim oklepom. Pot čez Plamenice je precej zahtevna, saj je vsa v jeklenicah. To mi je prišlo zelo prav, saj se za skalo sploh ni več dalo prijati, vsa je bila v tankem ledu. Tako sem se kar po rokah spuščal po jeklenicah navzdol. In to res samo navzdol. Navzgor več ne bi šlo, ker so se tudi jeklenice počasi kovale v led. Za pot čez Plamenice je bilo že kar značilno, da je bila marsikdaj kakšna jeklenica pretrgana. Tako je bilo tudi takrat. Prišel sem do izjemno izpostavljenega mesta, vsega v požledu, jeklenica pa pretrgana. Kaj sedaj? Ostatek tam v bolj letni kot zimski obleki, bi lahko bilo usodno, prav tako usoden pa bi bil lahko spust čez to požledasto žmulo, brez "zajle". Odločil sem se za slednje. Še danes mi ni čisto jasno, kako sem prišel čez. Vem le to, da sem se s svojimi lodnastimi hlačami in volnenim puloverjem nekako lepil na požled in počasi sestopal. Sicer ne pijem veliko, a okusa tistega šnopčka v Aljaževem domu ne bom nikoli pozabil."

"No, to je bilo pa kar napeto, še dobro, da se sploh še lahko pogovarjava. Zato mi zdaj povejte rajši še kaj lepšega iz vaših gorskih spominov!"

"Ja, saj je bilo pa ja vedno lepo! Tako ali drugače, če ne bi bilo, se pa res ne bi mučil in bi kar doma ležal."

"Kako so pa domači gledali na vse to hribolazenje?"

"Zelo pozitivno. Sicer je pa tudi moja pokojna žena zelo rada hodila v planine in se je udeležila mnogih pohodov in izletov, res tistih lažjih, na težje pa sem hodil sam. Sina in hčerko sem pa tako ali tako že zelo zgodaj navdušil za planine. Pri tem sem imel izgleda kar precej sreče. Navdušenci lahko kdaj v čem pretiravajo; tako bi se lahko zgodilo, da bi otroka preveč silil in bi dobila odpor do hribov. Tako pa še danes rada zahajata v hribe in to ne meni na ljubo."

"Niste pa samo hodili v hribe, bili ste tudi aktivni pri organizacijskem delu v planinski organizaciji."

Tretjič in zadnjič na Grossglocknerju (zadaj levo), 1979

"Bil sem med pobudniki za ustanovitev samostojnega planinskega društva na Ravnah. Tako smo društvo ustanovili takoj po vojni z odcepitvijo od PD Prevalje. Več let sem bil nato član UO PD Ravne na Koroškem, kjer pa se nisem čutil ne vem kako zelo koristnega. Precej bolj koristnega sem se pa počutil kot markacist. To nalogo sem v društvu opravljal dvanajst let, popolnoma brezplačno, volontersko. In to v časih, ko smo planinska pota šele delali. Ničkolikokrat sem prepleskal vse planinske poti v okolici Raven. Moram reči, da mi je bilo to delo všeč, in sem ga z veseljem opravljal."

"Ste najstarejši član PD Ravne?"

"To me pa nič kaj ne veseli, rajši bi bil najmlajši."

"Ste nosilec zlatega častnega znaka Planinske zveze Slovenije, vam to kaj pomeni?"

"No, seveda. Če si nečemu resnično predan celo življenje, sicer ne pričakuješ za to kakšnega povračila, prija pa vseeno, če to kdo opazi in ti da za to priznanje."

"Danes hodi v hribe vse več ljudi, tudi nesreč je vse več. Kaj bi položili na srce mladim ljudem, ki zahajajo v gore?"

"Spoštovanje do gora! Goro moraš spoštovati in jo imeti rad. Če goro sprejemaš tako, kar nekako vedno vse prav narediš in se vse dobro izteče. Če pa si na gori objesten, brez prave ljubezni do gora, delaš napako za napako in to te lahko privede do nesreče. Da, to bi priporočil vsem, ki zahajajo v gore: gor ne izzivajte, bodite vedno njihov resnični prijatelj in vaša doživetja bodo čudovita."

"Se bova še kaj srečala v planinah?"

"O, seveda. Sicer sem se od Triglava, pa verjetno tudi od Pece in Raduhe že poslovil, a na nižje hribe se bom še povzpел."

"Si predstavljate vaše življenje brez hoje, brez hribov. Kakšno bi bilo?"

"Pusto."

"Gospod Lačen, najlepša hvala za odgovore, pa nasvidenje še kdaj na Gori!"

PLANINSKA ŠOLA V KEKČEVI DEŽELI

Besedilo: **Janja Čebulj, Lucija Medvos, Marija Jurgec, Jasna Bezjak, učiteljice 1. B in 1. A/D OŠ Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem**

Fotografiji: **Janja Čebulj**

Skupinska fotografija za kočo s Kekcem, teto Pehto in z Brincljem

Na naši šoli, OŠ Prežihovega Voranca, Ravne na Koroškem, smo se vodstvo šole, učiteljici in vzgojiteljici prvih razredov devetletke odločili, da odpeljemo učence v Kranjsko Goro – Kekčevo deželo.

Kdo ne pozna junaka gorenjskih planin, ki s pogumom in z iznajdljivostjo premaga Bedanca in teto Pehto? Seveda, Kekec je to.

Pa je napočil težko pričakovani dan, 23. maj 2001, ko smo se z našimi prvošolčki odpravili v Kekčevo deželo, ki leži ob vznožju Julijskih Alp s središčem v Kranjski Gori.

Skozi dobro zastavljeni program planinske šole v Kekčevi deželi so otroci spoznavali, kako gibanje v naravi daje občutek svobode, hkrati pa odkrivali lepote narave, njeno raznolikost in bogastvo. Hoja je nepogrešljiv del zdravega načina življenja, je najpreprostejša in zelo učinkovita dejavnost, s katero krepimo svoje telo in bogatimo svoj prosti čas.

Vse to smo uresničevali na orientacijskem pohodu, nočnem pohodu, daljšem pohodu v Krnico in z obiskom Kekca, Brinclja in tete Pehte v Kekčevi deželi.

ORIENTACIJSKI POHOD

Vodja Veronika Kotnik, vodnica PZS ABD, nas je vodila na pohodu. Pot nas je peljala skozi Kranjsko Goro ob reki Pišnici do jezera Jasna. Smer naše poti so nam kazali smerokazi, »prave markacije«, ki so bile narisane in opisane na listih ter pripete na drevesa. Otroci so spoznavali pomen markacije, opazovali so reko, ob kateri smo hodili, se v naravi razgibali s počepi, natančno prisluhnili šumom v naravi ter pozorno opazovali cvetlice. Ob tem smo se naučili, da cvetic v naravi ne trgamo, ampak jih opazujemo in pustimo rasti, da s svojo lepoto razveseljujejo še mnoge, ki jih bodo opazili. S seboj smo imeli povečevalna stekla in skozi njih opazovali drobne živalice, ki smo jih našli ob poti. Najbolj nas je navdušila majhna žaba.

Na koncu poti nas je čakal »skriti zaklad«, ki smo ga hitro odkrili. Žal smo pri iskanju našli veliko smeti, ki niso sodile v gozd. Naš zaklad je skrival mehke bonbone, zavite v barvne papirčke. Posladkali smo se, papirčke pa skrbno zbrali v vrečko in jih odnesli v koš za smeti.

Pot smo nadaljevali do jezera Jasna. Opazovali smo čistost jezera in ribe, ki so plavale v njem. Pogled je segal proti visokim goram, ki so bile ponekod še pokrite s snegom. Po isti poti, kot smo prišli, smo se vračali v Porentov dom.

NOČNI POHOD

Med prtljago, ki smo jo prinesli s seboj, so bile tudi svetilke. Že v dneh, ko so jih otroci skupaj s starši kupovali, so burile otroško domišljijo.

Nočni pohod, ki smo ga doživeli prvi večer po prihodu v Kranjsko Goro, je med otroke prinašal poseben nemir in vznemirjenje. Ponoči so nenavadni šumi vedno zelo skrivnostni. Svet narave je še bolj neznan in tuj. Mnoge živali, ki jih ponoči slišimo, podnevi le redkokdaj vidimo. Čar noči in svetloba svetilk prav skrivnostno vplivata na otroke.

Tudi naše otroke sta zajela čar noči in skrivnostna svetloba svetilk. Naš vodja Lojze, vodnik PSZ ABD, je izbral lahko in varno pot v okolici Porentovega doma, kjer smo bivali. Pot smo prehodili s prižganimi baterijami. V gozdu, kjer je bila trda tema, smo se ustavili in vsi ugasnili svetilke. Prisluhnilo smo zvokom iz narave. Val vznemirjenja je zajel otroke. Ponovno smo prižgali svetilke in nadaljevali pot. Dolga kolona različno močnih lučk se je bližala Porentovemu domu.

Utrujenost in prijetna doživetja tega dne so otroke ponesli v svet sanj. Noč so prespali sproščeno in mimo.

DALJŠI POHOD V KRNICO IN KEKČEVO DEŽELO

Pot, ki sta jo pripravila Viljem Kotnik in Alojz Pristavnik, vodnika PSZ ABD, nas je od Porentovega doma vodila ob reki Pišnici do jezera Jasna in naprej v dolino Krnice.

Otroci so doživljali večji hodilni napor, občudovali vrhove gora, ki so se več kot 2500 m visoko dvigale okoli nas. Občudovali smo reko Pišnico, ki nas je razveseljevala s svojo čistostjo in z zeleno barvo. Ustavili smo se, prisluhnili njenim šumom in žuborenju, ki je prihajalo iz struge, kjer se je vsa čista valila čez kamenje. Občutili smo tudi njen hlad, saj smo si v njej umivali roke. Čista in lepa je reka Pišnica.

Med krajšim počitkom smo se počteno odžejali in okrepili s suhimi slivami ter figami. Pot smo nadaljevali proti Krnici. Na razpotju nas je pričakal vodič agencije Julijana in nas pospremil v pravljieni svet Kekčeve dežele. Kekčeva dežela leži v neokrnjeni naravi Triglavskega narodnega parka.

Vznemirjenje je raslo. Otroci so pozabili na utrujenost. Nič jih ni moglo ustaviti. Že misel, da bodo srečali Kekca in teto Pehto, jih je gnala naprej. Po

gozdni poti smo se bližali koči in veselo prepevali Kekčevo pesem. Že od daleč smo slišali Kekčevo vriskanje in petje, kar poleteli smo proti njemu. Kekec nas je veselo pozdravil in povabil h koči.

Na pragu nas je pozdravila teta Pehta in pozorno smo ji prisluhnili, ko nam je predstavila zdravilne rastline, iz katerih pripravlja kapljice, da z njimi pomaga vsakomur, ki jo prosi za pomoč. Odpravili smo se v gozd za kočjo, kjer smo videli kletko, v katero je nekoč

Otroci jedo žgance pri teti Pehti

Bedanec zaprl Brinclja. Nedaleč stran je stala kočica, iz katere je prišel majhen možic z očali, Brinclj. Ves prestrašen nam je povedal, da po gozdu lomasti strašni Bedanec, jezen, ker mu je vzel past, v katero bi se ujela uboga smica. Pozorno smo prisluhnili glasovom v gozdu in nedaleč v stran zaslišali Bedanca. Skoraj neslišno smo se mu približali in ga videli, kako se guga. Korajžni Kekec je vanj metal storže. Bedanec se je jezno zapodil vanj, takrat pa so se z glasnim skovikanjem oglasili otroci in ga pregnali. Vmili smo se k teti Pehti, ki nam je skuhalaj ajdove žgance z mlekom. Z užitekmo smo jih jedli, bili so zares dobri.

Naredili smo še nekaj fotografskih posnetkov in se polni novih doživetij poslovili. Vodiči agencije Julijana so nas s terenskimi vozili odpeljali do našega doma, kjer nas je čakalo zasluženno kosilo.

RAZMIŠLJANJE

Trije dnevi, polni novih doživetij in izkušenj, so hitro minili. Lepo vreme in dobro zastavljeni program z različnimi dejavnostmi sta prispevala, da so se naši otroci skupaj z nami, spremljevalci in vodniki, zares dobro počutili. Zdravi in zadovoljni smo se vrnili domov. Sklenili smo, da se prihodnje leto z drugo generacijo »devetletkarjev« ponovno podamo prijetnim doživetjem naproti.

Potopis alpinistične odprave v perujske Ande

KJER ŽIVIJO DOBRI LJUDJE IN KJER SE USTAVI ČAS

Besedilo in fotografije: **Boštjan Butolen**

24. 5. 2001

Ekipa je že nekaj časa znana, večne tekme s časom in iskanja "dobrih duš" za sponzorstvo ali donatorstvo je bilo konec. Oprema je bila razložena po celem stanovanju, ki ga že itak ni kaj dosti. V službi sem še dal za pijačo, potem pa – "se vidimo čez dober mesec dni". Doma je bila norišnica – opreme smo lahko imeli 25 kg, skoraj toliko je tehtala že alpinistična oprema. Poleg tega sem napolnil še nahrbtnik, ki ga nisem dal na tehtnico na letališču. Kar naenkrat je bila noč, poslovil sem se od vseh najbližjih, solze v očeh mame, kakšna "ta pametna" od brata, pa še kaj bi se našlo. "Samo da že enkrat grem," sem si mislil, slovesa res niso moja najljubša točka. Vse skupaj sem zmetal v transportno vrečo in jo zaklenil s ključavnico. "Kar je tu, je tu", če sem kaj pozabil, se bom moral znajti.

25. 5. 2001

Ob 3. uri zjutraj smo se dobili na dogovorjenem mestu, po nas je prišel Tone s kombijem in nas odpeljal na Brnik, kjer nas je že čakal Marjan – Manjana s svojim fotografom. Vse je šlo po načrtu, prtljago smo čakirali za Limo in ob 8^h smo bili v zraku – leteli smo v Frankfurt, ob pol enajstih pa že v Limo.

Ob 17.30 po lokalnem času se je Airbus 340 »usedel« v Limi. Megla, zatohel vonj po dimu, tema, zima. Vse to je od začetka v nas zbuvalo neprijeten občutek. Ko smo izpolnili vse potrebne obrazce, so nas spustili z letališča. Šoferji taksijev, avtobusov in vsega mogočega so nas pričakali že ob vhodu. Morali smo priti do avtobusnega podjetja Rodrigez trans, ki vozi v Huaraz vsak dan ob 21.30. Na avtobus smo strpali vso prtljago; s Pipijem, ki je bil vedno lačen, sva si kupila malo kruha in ko smo se odpeljali, sva pojedla še domačo slovensko klobaso. Zadovoljni smo zaspali vsi razen Manjane, saj je dobil velikega soseda, ki se je ves čas v spanju nagibal k njemu, tako da si ni upal zaspiti. Zbudili smo se malo pred Huarazom, ob pol šestih zjutraj. Izstopili smo, vzeli vreče in nahrbtnike ter vse skupaj vlekli kaki dve ulici naprej proti hotelu Galaxia. Vmes sem nehote zapel za nizko streho in salonitna plošča je padla na pločnik. Nekdo z ulice se je drl "benti soles" – "si lahko še kaj

zaželim za dobro jutro," sem si mislil ... Pred vrati hotela nas je pričakala lastnica – mama Ines, kot jo imenujejo. Dobili smo sobo za pet dolarjev na noč po osebi (nas je bilo sedem) in končno smo lahko raztovorili. Sem smo se vračali vedno, ko smo se vrnili z gora. En dan smo si vzeli prosto, da smo se malo privadili na višino (Huaraz leži na višini 3.000 m), naslednji dan smo že načrtovali prvo aklimatizacijsko turo na Pisco (5.750 m). Zvečer smo pripravljali nahrbtnike, ki so seveda vedno pretežki, po glavi pa so se nam podile razne misli in načrti, kako bomo turo uspešno izpeljali.

Pisco, 28. 5.–30. 5. 2001

Vstali smo ob 5.30, mama Ines nam je pripravila zajtrk, najprej obvezni hugo de papaja (sok iz stisnjene papaje), ki ima precej čuden okus, dokler se ga ne navadiš, potem kavo z mlekom, maslo, marmelado in kruh. To je bila zadnja obilnejša jed, ki smo jo zaužili v naslednjih treh dneh. Šli smo na avtobusno postajo in se usedli v colectivo. To je Toyotin kombi, ki je narejen za sedem Japončkov, tako da smo ga mi kar dodobra napolnili. Udobno smo se namestili, misleč, da bo še kar nekako dovolj prostora, vendar čez dobre pol ure, ko smo se vozili proti nacionalnemu parku Huascaran, nas je v njem sedelo šestindvajset, eden pa je bil še na stehi. Šele tedaj mi je bilo jasno, kako pri nas ne znamo štediti s prostorom. Kaj hitro se je končalo tudi veselje na asfaltu in na makadamu, po luknjah in čez kamenje je bilo tiščanje popolno. Ležali, sedeli in ne vem kaj še smo drug čez drugega, nenazadnje pa je bilo tudi precej zabavno. V avtobusu je bil tudi indijanski dojenček, ki je bil zadnjih deset minut "priklopljen" na mamino mleko. Ko smo se vozili proti zadnjim vasesm, je bila tudi gneča vedno manjša. Iz megle se je nekajkrat pokazal markantni vrh Huandoya, ves čas pa se je na naši desni skrival Huascaran, najvišji vrh Peruja, visok 6.768 m, ki je bil tudi cilj naše odprave.

Pripeljali smo se do zapornice, kjer smo morali plačati vstopnino za nacionalni park. Vstopnina je znašala 65 solov, kar je približno 18 ameriških dolarjev, veljala pa naj bi eno leto. Ko smo opravili formalnosti, nas je pot vodila naprej po cesti mimo dveh jezer Langanuco, za njima pa se je bohotala

severna stena Huascarana in od tu se je videla njena veličastnost. Po tej steni vodi tudi smer Road to hell, ki jo je splezal Pavle Kozjek. Kombi se je ustavil na zadnji postaji, tu je že čakal ariero z burosi (ariero je vodnik osla, buros je osel). Začela so se pogajanja za ceno osla, brez pogajanj tu ni življenja. Na razpolago sta bila dva osla, mi pa smo imeli sedem nahrbtnikov, dva šotora, hrano itd. Nekako smo se pogodili, natovorili osla, nekaj opreme smo nesli sami. Bili smo okrog 3.500 m visoko in težav z višino do zdaj še nismo imeli. Pot se je vztrajno vzpenjala navzgor, Huascarana za nami se je ves čas skrival v megli, le od časa do časa so ga megle razkrile in takrat se je pokazal v vsej svoji mogočnosti. Višina je bila prek 4.000 m in v glavi smo dobivali pekoč občutek, vedno znova smo ugotavljali, da je višina pač višina. Okrog dveh popoldne smo prišli do mesta, od koder burosi ne gredo več naprej, eden od njiju je od izčrpanosti pod bremenom prav na tem mestu padel in ni mogel več vstati. Ko smo ju raztovorili, smo ves tovor nesli sami, za ta dan pa nam je ostalo še kar nekaj poti. Okrog 4^h popoldne smo začeli postavljati bazo na 4.680 m.

Pipi in Manjana sta šla na vrh morene pogledat, kje je najboljša pot za naslednji dan, jaz sem šel po vodo, Fižola, Miha in Sonja so postavljali šotore. Višina nam je začela kazati zobe, kar smo na silo zaužili, ni dolgo ostalo v želodcu, vsaj v mojem ne. Boris si je nekaj metrov pred bazo zvil gleženj, tako da mu je za naslednji dan ostalo bolj malo upanja, jaz sem se počutil zelo slabo, vendar sem upal, da se bom čez noč pozdravil. Najprej sem na silo pojedel čokolado, ki je šla po kakšnih petih minutah znova na svetlo. Ker od nje ni nič ostalo v mojem želodcu, sem na silo pojedel še juho s kruhom in tudi njej se je kaj hitro zazdelo, da mora na zrak. Nato sem vzel še dva lekadola in pri tem je končno ostalo. Ostali so za tisti dan še kar nekako izgledali. Spili smo lonc de coca (čaj), se zavlekli v spalne vreče in zaspali. Ta dan smo se dvignili za 1.700 m, zato so bile tudi posledice predvidljive. Zjutraj ob 4. uri smo vstali – na Fižolin klic: "Pobi, vstane!", ki smo ga kasneje lahko poslušali vsako jutro, ob tem je ponavadi še dvakrat, trikrat zakašljal in zasmrkal, tako da smo se zagotovo zbudili. Borisu je gleženj precej zatekel, zato se je odločil, da bo počakal v bazi, jaz sem se počutil dobro, drugi prav tako. Ob 5^h smo krenili, najprej preko morene, ob 8. uri smo bili na snežni meji. Tu smo si preobuli čevlje, nataknili dereze, pojedli kakšen Vitergin, Fižola se je lotil čokolade s karamelo, ki je bila v tistem mrazu usodna za njegov zob. Kar naenkrat se je malo bolj redko nasmehnil, zob je ostal tam – za srečo. Nadaljevali smo proti sedlu, Pipija je začela mučiti višina, postajal je zaspan. Enkrat si je vmes "privoščil" krajši spanec. Ves čas je rahlo snežilo, vendar ravno toliko, da o umiku še nismo razmišljali. Na sedlu smo se počakali, vreme se je slabšalo, megla je bila bolj gosta, snežilo je močnejše. Bili smo na višini približno 5.300 m. Manjana, Sonja in Pipi so se obrnili, Miha, Fižola in jaz smo sklenili nadaljevati proti vrhu. Šli smo nenavezani, da bi porabili čim manj časa. Ko smo prišli čez strmino, je začel sneg padati še močnejše. Hiteli smo, kolikor se na tej

višini pač da hiteti. Vsake toliko časa se moraš ustaviti in hlastati za zrakom, potem malo nadaljuješ, pa spet in spet. Kolikokrat sem se vprašal: "Zakaj to počnem, kaj imam od tega?" in vedno ob tem sem se spomnil na Mihove besede: "Milijonkrat se boš vprašal, zakaj to delaš, in če pri vsem tem ne boš našel vsaj delčka sreče ali zadovoljstva, ne boš šel nikoli več v višino."

In res ... je trenutek, dolg morda delček sekunde, ki je vreden, ki ga vidiš, če ga znaš videti, in če ga znaš videti, ti da odgovore na vsa tista vprašanja, ki si jih postavljaš, pa vendar si jih postavljaš vedno znova. In zanimivo je, ko me nekdo vpraša, zakaj hodim v planine, mu rečem "ker mi je všeč", to zato, da se izognem nadaljnjemu vrtanju in razglabljanju oz. prepričevanju, večina tako ali tako ne razume nadaljnega razglabljanja o tem – mislim na tiste, ki se z gorništvom ne ukvarjajo. Če sem pošten, niti sam ne vem natančnega odgovora, ki bi ga lahko povedal v enem stavku. Pač v gore hodim zato, ker me tja vleče, zakaj me je tja vleklo, bom morda vedel šele takrat, ko bom v pokoju in jih bom morda lahko samo gledal, če tja več ne bom mogel hoditi.

Hodili smo proti vrhu, močno je snežilo, megla je bila gosta in nič ni kazalo na to, da bo prenehalo. Sneg je zasipaval sledi, ki so ostajale za nami, hodili smo blizu skupaj, ker se drugače nismo videli. Fižola je rekel: "Tu gre navzdol, nimamo več kam." Višinomer nam je kazal 5.730 m, kar bi pomenilo, da imamo še nekaj višinskih metrov. Na hitro smo naredili nekaj slik, ta trenutek nismo bili čisto prepričani, da smo res na vrhu, to smo zagotovo zvedeli šele po pogovoru z ostalimi, ki so bili tam v lepšem vremenu. Pritisk se je zaradi spremembe vremena spremenil, kar je vplivalo na izmerjeno višino. Nazaj smo hiteli, kolikor se je dalo, in pod sedlom smo prišli iz megle, tako da smo od tu že videli moreno in tudi ostale tri, Pipi je vmes še enkrat zaspal, zato so bili dokaj počasni. Na snežni meji smo se spet preobuli in odšli proti bazi. V bazo smo prišli ob 17. uri (ob 18^h je ta čas tu že trda tema). Bili smo zbiti in dehidrirani. Skuhali smo si čaj, snežiti je zdaj začelo tudi v bazi. Zavlekli smo se v spalne vreče in zaspali. Okrog polnoči smo bili v našem šotoru vsi budni. Ker smo bili dehidrirani, smo spet imeli popolnoma suha usta, vode pa nam je zmanjkalo. Zdi se mi, da smo vsi bedeli in čakali, kdo se bo prvi spomnil, da gre po vodo – sredi noči, po snegu, neznano kam. Nekateri so našli izgovore, z Manjano sva se odpravila iskat srečo – po slabe pol ure iskanja sva se vrnila z dvema čutarama mrzle vode – splačalo se je, čeprav je Manjano precej zeblo, ko si je v ledeno mrzli vodi zmočil prste.

Zjutraj ob sedmih smo se zbudili. V bazi je bilo vse belo, bilo je kakih pet centimetrov snega. Skozi oblake je tu in tam posijalo sonce, tako da se je sneg topil. Pospravili smo za seboj in se odpravili v dolino. Po poti navzdol smo srečevali Indijance, boski so hodili po blatni poti in z začudenjem gledali naše čevlje. V prvi "civilizirani" vasi smo si kupili pijačo, popoldan smo bili v Huarazu v varnem objemu mame Ines.

Ko smo se najedli, smo šli malo po tržnici in po mestu. Vse polno je bilo Indijancev, ki so sedeli po ulicah in prodajali nakit, kape, oblačila, skratka vse, kar si si lahko zaželel. Ves čas smo slišali glasbo, ki so jo igrali na ulicah, otroci so nas gledali s svojimi globokimi temnimi očmi, boski skakali okrog nas in pravili »un sol mister«. Prijetno utrujen bi lahko tako taval po ulicah Huaraza kar brez cilja. Zvečer smo se znašli v klubu El tambo, kjer so še vedeli, kaj je dobra glasba, vmes pa je igrala tudi penja. Ob kakšnem kozarčku pisca (njihov tipični koktajl), je bilo vzdušje res popolno. Naslednja dva dni smo ostali v Huarazu, tretji dan zvečer pa smo se spet začeli pripravljati za našo naslednjo turo – Urus (5.595 m), ki leži v isti dolini kot Tocllarayu in Ishinca.

Wilkawain, 1. 6. 2001

Ta dan smo imeli predviden za počitek. Da ga nismo kar tako zapravili, smo se odločili, da si gremo ogledat Wilkawain. To je kraj, ki je od Huaraza oddaljen kakih dvajset kilometrov, v njem je tempelj civilizacije, ki naj bi živela pred našim štetjem, in sicer isti čas, kot je živela civilizacija v Chavinu. Z njo naj

Pot se je začela spuščati navzdol proti Monterreiu. Toplice so bile drugačne, kot bi si jih predstavljali pri nas. V bazenu je bila temno rjava voda, vzrok naj bi bilo železo, ki je v vodi, na dnu bazena pa je bil pesek, dna se seveda ni videlo. Voda je bila drugače prijetna in topla, okrog bazena pa so rasle palme. V vodi smo bili kar dolgo časa, z nami pa so bili domačini, ki so radovedno poizvedovali, od kod smo, zakaj smo tu, kje je Slovenija. Radi so nam povedali, katere so njihove specialitete, ki jih moramo poskusiti, kako živijo, kaj delajo ... Na koncu smo na njihovo pobudo organizirali tudi tekmo v plavanju Slovenija : Peru. Zmagala je Slovenija.

Chavin, 2. 6. 2001

Za ta dan smo se dogovorili za ogled Chavina – tokrat smo bili pravi turisti. Z avtobusom smo se ob sedmih zjutraj odpeljali iz Huaraza proti Chavinu. Asfalta je bilo hitro konec, peljali smo se po slikoviti pokrajini proti gorskemu prelazu na višini 4.300 m. Ogromne razdalje, pašniki, lame, v ozadju visoke gore s snegom – kar nekaj časa smo uživali v takem razgledu. Ustavili smo se ob jezeru pod goro. Tu je

Ekipa pred vzponom na Huascarán

bi bila tudi povezana. Od Wilkawaina naprej smo se odločili za trekking po vaseh, potem pa do Monterreia, kjer so neke vrste toplice. Hoja po vaseh je bila res lepa in zanimiva. Do tja si lahko prišel le peš ali s konjem, ceste ni bilo. Na levi strani smo videli Cordillero Negro, na desni pa zasnežene vrhove šesttisočakov Cordillere Blance. Hodili smo ves čas po travi, med žitnimi polji, srečevali Indijance, ki so se skrivali pred objektivami fotoaparatorov. Pred hišami iz blata, slame in peska je bil skoraj obvezno privezan pujs, vedno so nas obljajali vaški psi, ki so jezno kazali svoje bele ocnjake. Skozi vas je bil speljan kanal, po katerem je tekla voda in v katerem so Indijanke prale perilo.

bila lesena baraka, kjer smo spili čaj, potem smo pot nadaljevali. Na vrhu prelaza je predor, ki je bil vsekan v živo skalo, na drugi strani pa se je začela cesta spuščati po strmih pobočju. Cesta je speljana cik-cak in strmina je res takšna, da si gledal točno na drugo cesto pod seboj, v dolini kakih 1000 m niže je tekla reka. Gledali smo polja, ki so jih imeli kmetje na sosednjem bregu v strmini in na višini, ki si jo pri nas težko predstavljamo. Pipi je pripomnil, da morajo postaviti dva tabora, da pridejo do krompirja. Ko pobočje ni več tako strmo, se začnejo vrstiti vasi oz. drugi zaselki. Ob cesti so stali otroci, ko je pripeljal avtobus do njih, so začeli teči za njim, pred seboj so držali odprto dlan in prosili, če se jih kdo usmili s

kakšnim bonbonom ali solesom. Za avtobusom so tekli tako dolgo, dokler so ga videli in dokler je obstajalo še kaj upanja, da bi ga dohiti.

Ko smo se okrog enih pripeljali v Chavin, smo si šli ogledat tempelj stare civilizacije iz let pred našim štetjem. Pod zemljo so bili nekakšni zapori. Nekako še najbolj spominjajo na rimske katakombe. Zunaj je velik oltar, polovica je črne, polovica pa bele barve, ki predstavlja moškega in žensko oz. dobro in zlo, vse je zgrajeno v tem smislu. Velik pomen je v zgodovini Peruja imela puma, tudi kasneje so jo zelo častili Inki. Po njihovem je bila simbol zemlje. V Chavinu so poznali ozvezdje pume in na velikem kamnu je to ozvezdje tudi upodobljeno. S pomočjo znakov (vdolbin) na tem kamnu in glede na položaj lune in zvezd so ugotavljali čas setve. Najbolj so nas impresionirale ogromne in tudi najbolj znane chavinske glave, ki so vgrajene v stene zgradbe in so narejene iz enega kosa kamna, prav tako kot žrtveni kamen v podzemlju. Zvečer smo se vrnili v Huaraz.

Urus, 4. 6.–6. 6. 2001

Peljali smo se do vasi Collon. Ves čas smo srečevali skupine pisano oblečenih Indijancev, ki so iz vasi bogu za hrbtnom hodili v mesto. Ta dan so imeli v Peruju volitve in so šli volit. Volitve so tam zelo resna zadeva. Ljudje imajo posebne kartice, na katerih je prostor za nalepke, podobno kot na naši planinski izkaznici. Vsakič, ko so volitve in ko pridejo volit, dobijo nalepko, ki jo nalepijo na za to namenjen prostor. Ko si iščejo zaposlitev, morajo to izkaznico predložiti in če jim manjka kakšna nalepka, je možno, da službe ne dobijo. Na ta način država prisili volivce, da gredo volit.

V vasi nas je najprej pričakalo kakih deset otrok, ki so se razposajeno igrali, se valjali po blatu, se polivali z vodo, se smejali in kričali. Videti so bili zelo srečni. Spet so se začela pogajanja za osla, tokrat smo dobili tri, arierota pa sta bila fanta, stara kakih šest in deset let, oblečena v stare kavbojke, puloverje in ohotaske (ohotaski so opanki, ki jih delajo iz avtomobilske gume, na tržnici stanejo okrog tri sole).

Imela sta dva meseca starega psička, ki sta ga ves čas nosila s sabo. Pot do baznega tabora pod Ishinko ni zahtevna, baza pa leži na višini okrog 4.300 m. Vedno, ko si pogledal katerega od otrok, se je ta smehljaj, kar je zbuvalo prijeten občutek. To so ljudje, ki imajo za naše razmere težko življenje, delajo od otroštva in imajo tisto, kar si prislužijo. Živijo v hišah, narejenih iz blata, peska in slame, velikokrat pa spijo kar zunaj na pašnikih pod kakšno skalo, oblečeni so v premajhne ali prevelike cunje. Ti ljudje znajo biti veseli, radi se pogovarjajo in nikoli nisem imel občutka, da bi vedeli, kaj je nevoščljivost. Mislim, da so to res dobri ljudje z velikim srcem.

Baza leži na zelo lepem kraju – na ravnini, mimo teče potok, po travniku se pasejo krave in osli, pod balvani so stali šotori odprav. Pogled je bil res

fantastičen. Poslovali smo se od fantov, ki sta pripeljala osle, in postavili šotore. V bazi je bila tudi ameriška odprava, ki se je pripravljala, da bo naslednje leto presmučala Everest na tibetansko stran. Izmenjali smo nekaj besed, nakar so nam povedali, da tudi njihovi predniki prihajajo iz Slovenije. Poznali so tudi naše alpiniste, pogovarjali smo se o njih in o njihovih dosežkih. Slovenske alpiniste in njihove dosežke poznajo po vsem svetu, večkrat pa pripomni: "You Slovenians are crazy."

Zvečer smo si skuhalo juho, jo pojedli in se odpravili spat. Zaspali smo ob lepem pogledu na Urus pred nami in na Tocllaray na naši desni. Zjutraj smo šli na pot ob 5. uri, steza čez moreno je bila tokrat precej manj naporna od tiste na Pisco, pa tudi aklimatizirani smo že bili. Na snežni meji smo nataknilo dereze, spet je začel rahlo naletavati sneg. Napredovali smo hitro, pogoji so bili dokaj dobri, tu in tam je celo prenehalo snežiti. Na sedlu smo malo počakali, potem nam je ostal še zadnji – težji del.

Cepin sem zasajal ob vsakem koraku globoko v trdi sneg. Bilo je lepo, Fižola je bil nad, Pipi pa pod mano. Navezani nismo bili, videl sem tudi Manjano, Borisa, Miho in Sonjo. Vsem je šlo dobro, megle so se od časa do časa pripodile in popolnoma zakrile postave za mano. Še nekaj korakov in ... bil sem na vrhu, Fižola je bil že tu. Pogled je bil lep, kolikor ga je bilo, videla so se jezera in ostale gore, ki so bile sramežljivo odete v megleni pajčolan. Kmalu so bili na vrhu tudi ostali in Američani, za več ljudi pa tudi ni bilo prostora. Bilo je mrzlo, zato smo se brž odpravili nazaj. Zdaj tudi snežilo ni več, zato smo navzdol hitro napredovali, popoldan smo bili v bazi – lačni in utrujeni.

Ponoči nas je s šotorom vred skoraj "zgazila" krava, ki je divje mukala in zgrešila šotor le za kakšen meter. Nikoli ne bom pozabil, kako je Boris okrog 2. ure zjutraj vprašal: "Pipi, a čuješ kravo?" Če te krave ne bi slišal, bi moral biti gluhi ali mrtev.

Zjutraj sta prišla naša fanta z osli in odpravili smo se v dolino. Hodili smo razkropljeni, eni spredaj, drugi zadaj. Ko smo prišli niže do pašnikov, smo se počakali in skoraj bi nas kap ... enega burosa ni bilo. Buros, dva nahrbtnika, šotor, vse je šlo neznanu kam, in izginil je ravno takrat, ko je deček drugemu popravljal prtljago. Ni nam preostalo drugega, kot da smo ga šli iskat. K sreči smo ga našli na vrhu hriba, na sebi je imel tudi še vso prtljago in brezskrbno je mulil travo. Proti večeru smo se vrnili v Huaraz, kjer nas je spet pričakala mama Ines.

Huascarán, 10. 6.–14. 6. 2001

Huascarán se nam je ves čas pletel po glavi. Bil je naša vsakodnevna tema, bil je velik, mogočen, bel, popolnoma zalit s snegom in vsak dan smo ga lahko opazovali. Popolnoma jasnega vremena tam ni bilo nikoli, ves čas je bil obdan z oblaki ali pa se je čez njega vlekla zavesa, kar je pomenilo, da tam močno

piha. V sebi smo ves čas nekako vedeli, da bomo poskusili, tudi če vremenski pogoji ne bodo ravno idealni. Ves čas smo tudi upali, da se bo, tudi če bomo odšli v slabem vremenu, vreme v času, ko bomo hodili proti vrhu, izboljšalo. Drugače za to goro potrebuješ vsaj nekaj dni lepega vremena. Glede vremenske napovedi je v Peruju tako, da si z njo ne moreš pomagati, lahko samo ugibaš, kaj se bo zgodilo. Vreme tam določajo glede na luno.

In prišel je tudi ta dan, ko smo se kljub ne preveč lepemu vremenu odpravili. Iz Huaraza smo se odpeljali z kamionetom, tako da smo štirje sedeli zadaj na "kripi", Fižola in Boris sta imela prostor ob šoferju. Od začetka je bilo malo hladno, nato smo se privadili. Pripeljali smo se do vasi Musho, ki leži na višini 3.100 m. Najprej je bilo treba opraviti formalnosti, kot so vpis imena, priimka, številke potnega lista ipd. Povedati smo jim morali tudi približno, kdaj smo planirali vrnitev z gore. V pisarni so visele slike z imeni pogrešanih oseb na Huascaranu, s pripisom, da če kdorkoli najde kakšno sled, naj to javi. Za pogajanja za osle smo bili zdaj že kar izurjeni, tako da nam to ni delalo več problemov. Ko so bili osli natovorjeni, smo krenili na pot. Hodili smo po kamniti poti, srečevali otroke, ki so pritekli s sosednjega brega in kričali "gringo, gringo", ko so prišli do nas, smo jim dali bonbone. Približevali smo se bazi, ki leži na višini 4.200 m, in v tistem trenutku, ko smo prišli do nje, je nad nami zaokrožil velik kondor. Njegov let je bil popolnoma miren, brez napak, le veter ga je tu in tam malo zazibal. Le na kaj med svojim letom misli ta ptič? Postavili smo bazo in zaspali, drugo jutro smo ob 8. uri krenili proti enki. Najprej čez skale s težkimi nahrbtniki, mimo morene do snežne meje, tu smo se preobuli in nadaljevali. Ko smo se približevali enki, je vse močnejše pihalo, bilo je hladno, počasi se je v glavi prebujala tista znana topa bolečina, ki je pomenila, da smo vse više. Enko smo postavili na 5.300 m. Noč je bila za tiste razmere dokaj mirna. Zjutraj se je videla Garganta (sedlo na višini 6.100 m, kjer smo imeli namen postaviti dvojko), čez njo je močno pihalo in bela zavesa se je vlekla še daleč na drugo stran. To ni bilo nič vzpodbudnega, poleg tega pa smo zvedeli še, da na vrhu že dalj časa ni bil nihče, ker je veliko novega snega in piha močan veter. Kljub temu smo šli proti Garganti. Sledi ni bilo nikjer, zato smo ves čas gazili. Veter je še vedno pihal, snežne iglice pa so nas ves čas bičale po obrazu. Hodili smo v koloni, navezani po trije na eni vrvi. Včasih se je pojavil takšen sunek vetra, da je iz tal dobesedno trgal ledene kose in jih razmetaval po zraku. Vse je bilo prekrito s snegom, moralj smo biti zelo previdni pri vsakem koraku – včasih je pod nami zazijala velika ledeniška razpoka. Na mestu pod velikim serakom je spet močno pihnilo, naslonil sem se na cepin, glavo pa sklonil nižje ... naenkrat – tema, zvezde, nekaj trenutkov nisem videl nič, potem sem začutil bolečino na glavi nad ušesom. Kos ledu mi je priletel na glavo, najprej se mi je zdelo, da je presekana in da je moje poti za

zdaj konec. Ko je Boris prišel do mene, je pogledal, in k sreči krvi ni bilo, torej smo nadaljevali. Gazili smo naprej, minute so se zdele kot ure, zraka je bilo vedno manj, vsakih nekaj korakov smo se ustavili in dihali. O kakšni lakoti nihče ni niti razmišljal, apetita tako ali tako nismo imeli, jesti smo morali na silo, saj nam za naslednji dan ne bi ostalo dovolj moči za hojo. Kolikor se je dalo, smo pili, vendar tudi to ne s pretiranim užitek, instanti res nimajo prijetnega okusa, sploh pa ne, če so ledeno mrzli ...

Bolj ko smo se približevali sedlu, hujši je bil veter. V enki smo zvedeli, da naj bi na Garganti pihalo preko 100 km/h. Malo pod sedlom pred ogromno ledeniško razpoko smo se še za krajši čas ustavili, potem smo šli do mesta, kjer smo hoteli postaviti šotore. Veter je bil peklenski, obraz so nam ves čas bičali ledeni drobci, ki jih je nosilo po zraku, vseskozi smo morali biti naslonjeni na cepine, vetrovke nam je hotelo strgati s teles ...

S Pipijem sva začela s cepini kopati luknjo, kamor bi postavili šotor, ostali štirje pa so sestavljali šotore. Ura je bila okrog 3^h popoldan. Ko so bile palice v pokrivalu, smo vsak z ene strani dvignili šotor in ga poskusili postaviti. Šotor bi moral zdržati, vendar ob naslednjem sunku se je začelo ... Šotor je pokal po šivih, palice so se polomile, ne bi verjel, kakšno moč ima narava, če tega ne bi videl. Gora nas očitno ta dan ni hotela sprejeti, upirala se nam je z vsemi možnimi načini, na več kot 6.000 m smo ostali brez šotora. Po šestih urah napora na takšni višini smo si samo želeli, da bi si naredili zavetje, kjer je vsaj malo manj mrz in brez vetra, da bi si malo v miru odpočili in se pripravili za naslednji dan – za na vrh. Vse misli, sanje in želje so bile skoraj leto dni usmerjene v to goro, potem pa tole. V tem trenutku se je vse lomilo, lomile so se palice, želje in resničnost. V roki sem držal polomljeno palico, Boris je sedel na šotoru, Pipi in Manjana sta držala še ostanek platna, da ne bi šlo vse skupaj v zrak. Miha in Fižola sta se samo spogledala. Pogledal sem v zrak in izrekel tisto znano kletvico.

Postalno nam je jasno – na tej višini, na tem mrazu in vetru, brez šotora verjetno noči ne bi preživel; potrebna je bila hitra odločitev, kajti do noči smo imeli le še kake tri ure časa, enka je bila skoraj tisoč višinskih metrov nižje. Slišal sem Fižolin glas: "Pospravimo, gremo nazaj!" Vsak je pri sebi preklinjal in hitro metal stvari v nahrbtnik. Ko si se spomnil, kaj vse te še čaka, ko si mislil, da je vsaj za danes že konec, ti lahko postane slabo. Vendar ni bilo druge rešitve, morali smo se boriti in že smo se premikali navzdol. Garganta je ostajala za nami, veter je rjoveče tulil, mi pa smo imeli samo en cilj – priti v enko še pred nočjo. Misel na nekaj prijetnega je bila edina topla stvar, ki smo jo imeli ta trenutek pri sebi ... Malo pred nočjo smo bili v enki, izžrpani in dehidrirani smo se zavlekli v šotore, "uspelo nam je, za danes je konec", smo mislili in pristavili čaj. Čaj smo pili vsi skupaj iz velike skleda, nismo je še do konca izpraznili, ko se je tudi v enki začelo tuljenje

vetra in prasketanje ledenih drobcev po platnu šotora. Moč vetra se je stopnjevala, dobro, da smo šotor pritrdili s cepini in snežnimi sabljami. Šotor je lezel narazen, ko se je veter upiral v njega. Zdaj nam je bilo jasno, da se verjetno ne bi dobro končalo, če bi ostali na Garganti. Usedli smo se vsak v en kot in držali vsak svojo palico šotora, ob tem pa upali, da bo tokrat šotor

Vozili smo se čez prelaze, do obale Pacifika in po puščavi ob morju do Lime. Proti večeru smo prišli do predmestja Lime. Ljudje tu živijo v barakarskih naseljih, v razmerah kot včasih pri nas živali. Nimajo vode, elektrike, edino srečo imajo, da tu ni mraza in padavin. Ko smo prišli do avtobusne postaje, smo vzeli taksi do hotela Espana.

Skupaj na vrhu Urusa

zdržal. Ob 1.30 ponoči se je res umirilo, utrujeni smo se kar oblečeni v vetrovke in vetrne hlače ulegli v spalne vreče in zaspali spanje pravičnega. Zjutraj je bilo vse zasuto s snegom, čevlji, skleda, nahrbtniki, vse je bilo belo in polno snega. Huascarán je bil spet v megli, na sedlu je še vedno pihalo, mi pa smo izmučeni – po eni strani srečni, po drugi malce razočarani, vendar je bilo to razočaranje po tej noči precej manjše – pakirali nahrbtnike. Šotor je bil izdelan, tako da smo ga pustili kar tam, uporabili ga bodo višinski nosači, ki so zanj ponudili 50 solov.

Z gorami je bilo zaenkrat konec, preostanek časa bomo izkoristili še za ogled znamenitosti v Peruju, najprej pa smo potrebni poštenega počitka in dobre hrane, saj smo v povprečju izgubili vsak vsaj po pet kilogramov.

Po treh tednih v Andih smo se počasi spuščali po prašni poti proti dolini, proti krajem, kjer ni pomanjkanja kisika, proti ljudem. Šest izdelanih obrazov je nemo zrl predse, slišalo se je le udarjanje korakov ob tla. Izmučena telesa so nosila doživetij polno dušo navzdol, le oči so bile nekako bolj polne in so izžarevale življenje. Bili smo skupina, v kateri je vsak udeleženec prispeval svoj delež k uresničitvi cilja in vsakdo je v sebi nosil svojo zgodbo, ki bo ostala do konca življenja zapisana v nas ...

Lima, 15. 6.–17. 6. 2001

Iz Huaraza smo se odpeljali ob 11. uri dopoldan proti Limi. Tokrat smo se vozili podnevi, da smo lahko opazovali pokrajino, avtobus vozi v Limo osem do devet ur.

Espana je hotel, ki si ga pri nas ne predstavljamo. Ko vstopiš, je najprej recepcija, okrog je polno kipov, v kletki na tleh so bele podgane, nagačen krokodil, na sredi avle, če pogledaš navzgor, vidiš nebo, okrog in okrog so hodniki. V vitrini pred stopnicami so lobanje in mumije, skratka nekaj drugačnega. Soba je stala tri dolarje na noč, v sobi je bilo približno po osem ljudi. Na vrhu hotela je terasa, na kateri je sedela velika papiga, po tleh se je sprehajala ogromna želva. Na terasi je bilo vse polno rož in dreves ter manjša restavracija, kjer si lahko dobil tudi kaj za pod zob. Nekatere rože – plezalke so segale s terase do avle, ki je tri nadstropja niže. V drugem kotu je bila nekakšna delavnica. Tu je vedno nekdo nekaj rezal, kparil ali slikal. Hotel je res bohemski, nekaj časa smo potrebovali, da smo se ga privadili, potem nam je postal všeč. Nikomur se nikamor ni mudilo, nihče nikogar ni motil, skratka tu si lahko kakšen dan užival.

V Limi smo šli po tržnici, si ogledali nekatere muzeje in obiskali gospo Marjeto – Slovenko, ki že dvajset let živi tu in ima turistično agencijo, rada nam je pomagala in nam pripovedala o življenju v Peruju, o tamkajšnji politiki, korupciji, ki je zelo prisotna, o cenah ...

Puerto Maldonado, 17. 6.–19. 6. 2001

V mestu Puerto Maldonado smo pristali z Boeingom 737-200, let iz Lime traja približno uro in pol. Vreme je bilo oblačno in malo prej je nehalo deževati. Na letališču nas je pričakal Indijanec Tito, človek, ki nas bo vodil po brezpotjih džungle. Z avtobusom smo se po blatni cesti odpeljali do reke Rio

de Madre, ki je dolga 3.000 km in se izliva v Atlantski ocean v Boliviji. Na reki nas je čakal čoln, dolg kakih petnajst metrov, s slamnato streho, narejen iz enega kosa lesa. Reka je rjave barve, okrog je polno blata, spet pa piha veter in rahlo prši, zato moramo imeti oblečene vetrovke. Tu je ta čas poletje, vreme je ponavadi lepo in toplo – okrog 25 stopinj, slabega vremena je le nekaj dni na leto in mi smo ga imeli. Tu ljudje živijo skupaj z živalmi, v odvisnosti od narave.

Po uri vožnje po reki smo se pripeljali do lodga, kjer smo bili tri dni nastanjeni. V hiši, narejeni iz lesa, so nas pričakali s sokom, zavitim v bananine liste. Tu so nam dali tudi gumijaste škornje, ki smo jih morali imeti v džungli ves čas obute. Obiskale so nas tudi opice, ki so se prosto sprehajale, slišali so se kriki papig. Prtljago smo odložili v hišicah, narejenih iz bambusa, kjer smo tudi spali. S Titom smo se odpravili v džunglo in gledali palme, kavčukovce, kruhovce, termite in vsa čuda, ki jih pri nas ne poznamo. Ljudje, ki živijo tu, dobijo vse v naravi, tudi zdravila, ki jih dobijo iz rastlin, saj poznajo njihove učinke. Ljudje tukaj so res ves čas v neposrednem stiku z naravo, jo spoštujejo in z njo živijo.

Za večerjo so na ognju skuhali "cat fish". To je velika riba, ki jo narežejo na kose, zavijejo v bananine liste in vse skupaj naložijo v surove bambusove palice ob ognju. Bananini listi služijo podobno kot aluminijasta folija. Tako pripravljena riba z raznimi prilogami ima izvrsten okus. Po večerji smo igrali karte, družbo pa so nam delale opice. Po zajtrku smo si šli ogledat Fitzgeraldovo ladjo. Ladja je potopljena v rokavu reke. Leta 1938 je ladja priplula iz Nemčije preko Atlantika v Amazonko. Ladja je podobna tistim, ki plujejo po Nilu, na zadnjem delu ima veliko kolo. Kasneje jo je kupil zdravnik dr. Gonsales del Mar, na njej je imel potujočo kliniko in je na ta način pomagal ljudem, ob reki je imel tudi hišo, ki še stoji, in se je nekega dne zasidral v njeni bližini. Čez noč je prišlo neurje, voda je narasla in ladjo je odneslo v plitvino, kjer je nasedla. Ker je kasneje voda upadla, ni mogel izpluti, ladje pa kljub večkratnim prizadevanjem niso mogli več spraviti v reko, ki je med tem spremenila svoj tok. To se je zgodilo okrog leta 1960 in od takrat naprej je ladja na tem mestu. Nazaj grede smo si ogledali tudi nasad kakavovca.

Po kosilu smo se odpeljali na otok, ki ga imenujejo otok opic. Na njem so opice različnih vrst in velikosti. V reki Rio de Madre naj bi bilo tudi zlato in ob reki kdaj tudi vidiš iskalce zlata. Ko se je stemnilo, smo se tudi dogovorili za lov na krokodile. Tu živijo kajmani, ki zrastejo v dolžino od štiri do pet metrov.

Čoln je tiho drsel s tokom ob levem bregu reke, motor je bil izključen. Tito je sedel na sprednjem delu čolna in s svetilko svetil po obali. Mi smo sedeli zadaj, bili smo čisto pri miru, da se čoln ni zibal, in svetili proti obali. "Tam je," je tiho rekel Tito, z baterijo je svetil v plitvino. Krokodilove oči so se rdeče svetile v soju svetlobe. Čoln se je s tokom približeval veliki živali. Tito se je sklonil čisto nad gladino, čakali smo,

kaj bo naredil ... Ko se mu je žival približala, jo je z golimi rokami prijel in skušal dvigniti na krov. Krokodil je bil dolg več kot meter in pol in se je divje otepal, na koncu je ušel. Kasneje je Tito dobil še enega, malo manjšega in ga dvignil v čoln, potem smo ga spustili.

Ko smo prišli nazaj v lodge, smo se s Titom pogovarjali še dolgo v noč. Pripovedoval je o svojem življenju, o življenju v džungli, o živalih, rastlinah in o naravi ...

Naslednji dan smo se s čolnom odpeljali nazaj proti Puertu Maldonadu in na letališče, od koder smo leteli v Cusco.

Cusco, 19. 6.–26. 6. 2001

Cusco je mesto z bogato zgodovino. Tu so do sredine 15. stoletja živeli Inki. Mesto Cusco je bilo zgrajeno v obliki pume, ki po njihovem predstavlja simbol zemlje. Tu je veliko turistov, svet v malem. Stanovali smo v hotelu Euro, za sobo smo plačali 4 dolarje na noč za osebo. Cusco je dokaj urejen, ima zelo lepo arhitekturo in veliko muzejev. Ker se je približeval intí raymi – največji praznik sonca, ki traja štiri dni in noči, so povsod visele inkovske zastave (zastava v barvah mavrice).

Porabili smo nekaj časa za zbiranje podatkov za ogled Machu Piccha. Iskali smo najcenejšo varianto in naslednji dan smo spet šli na pot.

Machu Picchu, 21. 6. 2001

Zjutraj ob sedmih smo bili na železniški postaji. Karta stane 35 dolarjev, vlak pa vozi približno štiri ure v eno smer. Vlak začne kmalu voziti v hrib, to pa tako, da vozi cik-cak, enkrat naprej, enkrat nazaj, in na ta način »spleza« na vrh. Kadar vozi nazaj, pri zadnjih vratih vagona stoji sprevodnik in s piščalko v ustih preganja s proge morebitne ljudi in živali. Ko je vlak na vrhu hriba, začne voziti naravnost kot vsak drugi vlak, vendar pa prav velike hitrosti ne razvije. Po cesti do Machu Piccha ne moreš priti, ker je ni. Edina možnost je vlak ali pa trekning, ki traja štiri dni in mora biti prav zanimiv.

Pot vodi čez ogromne planjave, mimo vasi in ob reki Urubamba, ki se na nekaterih mestih divje peni in izkazuje svojo moč. Tu je možen tudi rafting. Vlak se je enkrat ustavil, vstopile so Indijanke in vpile "čoklo", kar pomeni koruza. Prodajale so namreč kuhano koruzo, ki je ogromna za naše razmere in tudi zelo dobra. Po dobrih štirih urah pripelje vlak na končno postajo. Nemalo stran je tržnica, potem pa avtobusna postaja, kjer kupiš karto, in za 10 dolarjev te pripeljejo do Machu Piccha, vožnja traja slabo uro.

Machu Picchu je kraj, kamor so se umaknili Inki pred Španci. Ko gledaš od spodaj navzgor, ga skoraj ne vidiš. Tu so terase, kjer so bila polja, hiše, svetišča, templji, tu naj bi živelo več kot deset tisoč ljudi, nikoli

pa tu niso našli nobenega okostja ali zaklada, ki so ga iskali že Španci. Inki so imeli tudi zelo dobre namakalne naprave, vodo so dobivali z višin, tekla pa je preko teras vedno niže in tako namakala polja. Nad Machu Picchom (Stari vrh) je Huyna Picchu (Novi vrh), na vrh hodiš dobre pol ure, od koder se še lepše vidi dolina Urubambe. Ko smo se vozili z avtobusom po strmem pobočju v dolino, nas je ves čas spremljal v Inka oblečen otrok, ki je na vsakem ostrem ovinku pričakal avtobus in v kecuca (inkovskem jeziku) nekaj kričal, v dolino je po svojih bližnjicah prišel pred avtobusom. Na koncu ga je šofer pobral in na ta način si je deček zaslužil nekaj denarja, ki smo mu ga dali potniki. Z vlakom smo se nato vrnili v Cusco ob osmih zvečer.

22. 6. 2001 – znamenitosti okrog Cusca

Ta dan smo si sposodili konje in se z njimi namenili objahati znamenitosti okrog Cusca, kot so razni muzeji in templji. Tempelj vode – Tambomachay, naravni teater – Sacsayhuaman, Quenco, Pukapukara. Na tej poti spoznaš pomembnost, ki so jo Inki priznavali pumi, kači in kondorju. Puma je bila simbol zemlje, kača podzemlja, kondor pa neba. Ta trilogija je prisotna skoraj povsod, pravzaprav na vseh pomembnih mestih. Postavljali so kamne, ki v določenem času, ko na njih posije sonce, oblikujejo senco v obliki pume, puma, izklesana iz kamna, gleda točno proti Machu Picchu. Inki so imeli tudi žrtvene kamne, ki so skoraj v vsakem templju, tam so žrtvovali večinoma lame. Zelo dobro so znali izkoriščati naravne danosti, npr. v prostoru, ki je v celoti pod skalo, je le majhna luknja, skozi katero prihaja svetloba, tako da je prostor bolj kot ne temačen. Ker so imeli veliko zlata, so na mesto, kamor je padala svetloba, postavili zlat krožnik, svetloba se je odbijala tako, da je bil prostor popolnoma osvetljen. Drugače na veliko mestih najdeš razne seksualne simbole. Zanimivo je, da so se Inki poročali s svojimi sestrami, to pa zato, da bi ohranjali čistost krvi.

Prav zaradi tega so Španci med drugim obsodili zadnjega inkovskega vladarja in ga ubili. Vidi se tudi vpliv pokristjanjevanja, v tem smislu je krščanska cerkev naredila ogromno škodo kulturi, arhitekturi in narodom, ki so živeli na svojem ozemlju, čeprav učijo ravno nasprotno.

Konji so bili bolj leni, hodili so počasi, tudi če smo jih preganjali, vendar pa je res pravi užitek jezdit na stepi. Sonce je žgalo, vse okrog nas se je prašilo in prav prijalo se je ustaviti na kakšnem prijetnem kraju.

Nekaj posebnega je tudi Sacsayhuaman, ogromen naravni teater nad Cuscom, na eni strani je naravni zid iz skal, ki so popolnoma zglajene, na drugi pa so zgradili zid iz ogromnih skalnih blokov, ki so do potankosti obdelani in se prilagajo drug drugemu tako tesno, da med dva kamna, ne glede na to, na kateri strani se stikata, ne spraviš lista papirja. Nekateri stiki niso ravni, ampak so različnih oblik – razne krivine in

tudi tu je stik obdelan popolno. Kako so to uspeli obdelati, bo verjetno ostala večna uganka, če pomisliš, da v tistem času niso poznali kakšnega posebnega orodja. Ti skalni bloki so težki več ton in pravzaprav nemogoče jih je bilo nositi, ker toliko ljudi, da bi kamen lahko dvignili, se okrog kamna ni moglo postaviti, kolesa pa takrat še niso poznali. Te stvari te res impresionirajo.

23. 6. 2001 – Skrita dolina

Tako se imenuje dolina ob reki Urubambi. Ob cesti so rodovitna polja, žito, koruza, rdečkasta zemlja, više so s snegom pokriti vrhovi in modro nebo. Barve so pastelne, čudovite, tako da se to skoraj ne da opisati. Po prašni cesti smo se pripeljali do rudnika soli, ki se imenuje Maras.

Tu pridobivajo sol na poseben način. Iz hriba priteče voda, ki v sebi nosi sol. Od tega mesta navzdol so po celotnem hribu narejene terase in majhni bazenčki, kjer se ta sol zbira. Ko gledaš od zgoraj navzdol, je vse belo in zdi se ti, da si na velikem ledeniku. Ko se sol v teh bazenčkih izloči – ko voda izhlapi, se sol da na kup, podobno kot v naših solinah na morju, potem pa jo preložijo v vreče in na ramah tvorijo v skladišče.

Šli smo peš do doline in prečkali Urubambo, tam pa nas je čakal kombi. Nadaljevali smo proti templju Ollantaytambo. To je kraj, kamor so se Inki umaknili, preden so šli na Machu Picchu, tu naj bi izgubili tudi zadnjo bitko s Španci. Ollantaytambo je postavljen strmo v pobočje, tako da so se uspešno borili navzdol, do njih niso mogli vse dotlej, dokler niso Španci prinesli puške, ki je med Inki naredila strašno zmešnjava.

Inti Raymi, 24. 6. 2001

Inti Raimi je praznik sonca, ki so ga potomci Inkov ohranili do danes. To je festival, ki traja štiri dni in noči, zaključek pa je 24. junija, ko je enakonočje na Sacsayhuamanu. Tu predvsem častijo sonce, pogled je fenomenalen, v igri sodeluje več kot tisoč Indijancev, v ozadju pa se bohota šesttisočak Ausongate. Ta dan je inkovski največji praznik, prireditve pa si pride ogledat vsaj dvajset tisoč ljudi z vsega sveta. Vstopnine ni, gneča pa je gromozanska. Če hočeš dobiti prazno mesto, moraš biti tam štiri ure pred začetkom prireditve. Sem pridejo cele družine, si s sabo prinesejo hrano, pogrnejo odeje, se posedejo in gledajo prireditve, ki traja približno štiri ure. Na koncu po starem običaju žrtvujejo lamo in ji iztrgajo srce.

V mestu praznuje vse, staro in mlado, od otrok v vrtcu naprej. Razdeljeni so v skupine in vsaka nekaj predstavlja: od pastirjev, Indijancev, belcev ... Vmes ves čas igra glasba, ljudje plešejo, preoblečeni so v zanimive obleke, skratka, vsi se veselijo.

V Cuscu je zelo veliko muzejev, v katerih lahko dobiš dober pogled na zgodovinsko dogajanje v teh

krajih. Veliko je mumij, ki so jih tam mumificirali na poseben način in so vse v sedečem položaju, to pa zato, da bi se ljudje prej reinkarnirali – bili naj bi v enakem položaju, kot je človeški zarodek. Večino teh mumij naj bi našli vzdolž obale Pacifika v pesku.

Za tisti čas so imeli tudi razvito medicino, uspešno so izvajali celo operacije glave, to se vidi tudi na

Tržnica
v
Huarazu

lobanjah, ki imajo zaceljene rane. Tisti, ki so pri operaciji umrli, imajo v glavi nezaceljene luknje. Te operacije so izvajali s posebnim nožem polokrogle oblike. Ta nož je upodobljen tudi v njihovem značilnem liku z imenom Tumi.

26. 6. 2001 – nazaj v Slovenijo

Zjutraj smo leteli iz Cusca v Limo, ob sedmih zvečer pa iz Lime v Frankfurt. Ko smo prišli v Limo, smo šli še enkrat v hotel Espana, kjer smo imeli še ostalo prtljago. Vse skupaj smo pospravili v vreče in odšli na letališče. Polni smo bili doživetij, zapuščali smo kraj, ki nam je globoko prirasel k srcu, mislim, da se bomo še vrnil.

Na letališču v Frankfurtu sem dojel, da je res konec potovanja. Nisem vedel, ali sem prišel domov ali nekam, kjer še nisem bil.

Telefoni so zvonili na vsakem koraku, vsi so se menili samo o poslu, o materialnih stvareh, o stvareh, ki nekje ne pomenijo veliko. Sprašujem se, je to življenje, da se ti vedno nekam mudi, da kopičiš ogromno nepotrebnih stvari in ne vidiš sočloveka, prijatelja ... Mar ne rinemo nekam, kjer človek ni več človek? In kdo je potem bolj napreden – mi ali oni?

Alpinistična odprava je trajala od 25. 5. 2001 do 26. 6. 2001

Načrtovani cilji odprave:

**vzpon na Pisco (5.750 m),
vzpon na Urus (5.595 m),
vzpon na Huascarana (6.768 m).**

Doseženi cilji:

29. 5. 2001 ob 13.45 Miha, Fižola in Buto v megli in snegu na Pisco (5.750 m),

5. 6. 2001 ob približno 13. uri vseh sedem članov odprave na Urusu (5.695 m),

13. 6. 2001 ob 14.30 Fižola, Miha, Manjana, Boris, Pipi in Buto na sedlu Garganta (6.100 m), pod vrhom Huascarana, kjer smo se zaradi premočnega vetra obrnili.

Člani odprave:

Franc Pušnik (Fižola) – vodja odprave

Stanko Mihev (Miha)

Sonja Mihev

Marjan Turšič (Manjana)

Boris Santner

Samo Ruprecht (Pipi)

Boštjan Butolen (Buto)

VZAJEMNA ZDRAVSTVENA ZAVAROVALNICA D.V.Z. – DRUGO LETO NA SAMOSTOJNI POTI

Gorazd Dretnik, vodja Vzajemne PE Ravne

Vzajemna zdravstvena zavarovalnica d.v.z. je z več kot milijon sto tisoč zavarovanci največja zdravstvena zavarovalnica v Sloveniji.

S svojo osnovno dejavnostjo zagotavlja dopolnitev in nadgradnjo obveznega zdravstvenega zavarovanja Republike Slovenije.

Mreža Vzajemne je dobro razvejana, saj lahko sklenete zavarovanja v 10 poslovnih enotah in 45 zastopstvih širom Slovenije.

Pri Vzajemni d.v.z. je možno skleniti vse vrste prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj, kot so:

- zavarovanje za doplačila do polne vrednosti zdravljenja
- zavarovanje za višji obseg pravic ali višji standard storitev
- zavarovanja za dodatne pravice
- druga prostovoljna zdravstvena zavarovanja, kot je v zadnjem času zelo dobro prodajano zdravstveno zavarovanje z medicinsko asistenco ELVIE v tujini

Septembra sta minili dve leti, odkar Vzajemna zdravstvena zavarovalnica posluje kot samostojna pravna oseba. V tem času je Vzajemna morala opravičiti zaupanje zavarovancev, in sicer ne glede na težave, s katerimi se sooča sodobno zdravstvo. S premišljenimi in z dobro načrtovanimi potezami je poslovno leto zaključila v skladu s planom in brez izgub.

Od 16. 7. 2001 je predsednik uprave Vzajemne d.v.z. priznani strokovnjak s področja bančništva dr. France Arhar, kar je tudi ena izmed potrditev, da je Vzajemna s svojim poslovanjem dokazala, da si zasluži mesto, ki ga na trgu zaseda.

Vzajemna d.v.z. ima svojo PE in zastopstva tudi na Koroškem. Sedež PE je na Ravnah na Koroškem, zastopstva pa so v Slovenj Gradcu, Radljah ob Dravi, Velenju in Mozirju.

Zaposlenih nas je 10 delavcev, ki nudimo usluge in storitve zavarovancem z našega področja.

Novost na področju Vzajemne je sklepanje prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj preko Interneta; prav tako lahko preko Interneta sklenete zdravstveno zavarovanje z medicinsko asistenco v tujini v sodelovanju s priznano švicarsko zavarovalnico ELVIA.

Naslov elektronske pošte za sklepanje preko Interneta je www@vzajemna.si, kjer pa lahko med drugimi tudi dobite dodatne informacije o paketih, ki jih Vzajemna ponuja.

Oglašujemo tudi na spletnih straneh RTV Slovenija, kjer lahko prav tako na straneh 530 in 531 spoznate Vzajemno in produkte, ki jih trži.

POKROVITELJI

SLOVENSKE ŽELEZARNE
METAL • RAVNE d.o.o.

2390 Ravne na Koroškem • Slovenija

ZIP center d.o.o.
podjetje za proizvodnjo, storitve,
usposabljanje in zaposlovanje invalidov

Koroška cesta 14
2390 Ravne na Koroškem

- GRAFIČNA DEJAVNOST
tel.: 02 82 15 078
- LESARSKA DEJAVNOST
tel.: 02 82 15 730

SŽ-STROJI IN TEHNOLOŠKA OPREMA d.o.o.
RAVNE na Koroškem
Ravne na Koroškem • Slovenija

SLOVENSKE ŽELEZARNE
NOŽI • RAVNE d.o.o.

2390 Ravne na Koroškem • Slovenija

SŽ-OPREMA RAVNE
Pnevmatika, hidravlika, orodja in tehnološke linije d.o.o.
Koroška cesta 014, 2390 Ravne na Koroškem, Slovenija

ENERGETIKA
RAVNE d.o.o.

Koroška cesta 14
SI-2390 Ravne na Koroškem
Slovenija
Telefon: 02 / 82 21 131
Fax: 02 / 82 21 762

IKD, d.o.o.

Na šancah 80
2390 Ravne na Koroškem

2392 MEŽICA
Ob Meži 11
Tel.: 02 82 21 131
02 82 17 370
02 82 37 013
Fax: 02 82 21 764

TRANSKOR
PREVOZI • SERVIS • TRGOVINA

Styria
Vzmeti

Styria Vzmeti d.o.o.
Koroška c. 14 - 2390 Ravne na Koroškem - Slovenija
Tel.: +386(0)2 287 691 - Fax: +386(0)2 82 20 793, E-mail: ravne@styriagroup.com

**Varovanje oseb in
premoženja
Urejanje okolja**

VOgard d.o.o.

Biro za varnost pri delu - Ravne, d.o.o.
Koroška c. 14 / 2390 Ravne na Koroškem / tel. & fax: (02) 82 20-828

POOBlašČENO PODJETJE ZA IZVAJANJE STROKOVNIH NALOG
S PODROČJA VARSTVA PRI DELU IN VARSTVA PRED POŽAROM

KOROŠKI
97,2 FM Radio
SLOVENJ GRADEC

KOROŠKI

Wagner

GLASILO GUŠTANJSKIH ŽELEZARJEV

Leto I.

Guštanj, 29. novembra 1951

Štev. 1-2

študijska knjižnica

VP 260/2001 a

658(497.12)(085.3)

3006279

COBISS o